

Nr 246.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående vissa anslag för budgetåret 1942/43 till läroanstalterna för blinda och dövstumma m. m.; given Stockholms slott den 24 april 1942.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Gösta Bagge.

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 24 april 1942.

N ä r v a r a n d e :

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, ROSANDER, GJÖRES, EWERLÖF.

Efter gemensam beredning med cheferna för social- och finansdepartementen anför härefter chefen för ecklesiastikdepartementet, statsrådet Bagge:

Enligt den till 1942 års statsverksproposition fogade bilagan åttonde huvudtiteln, punkterna 170 och 174 har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att, i avbidan på den proposition i ämnet, som bleve riksdagen förelagd, beräkna för budgetåret 1942/43

dels till Läroanstalter för blinda: Avlöningar ett förslagsanslag av 365,500 kronor;

dels till Läroanstalter för blinda: Omkostnader ett förslagsanslag av 200,000 kronor;

dels till Vårdanstalten i Lund för blinda med komplicerat lyte: Avlöningar ett förslagsanslag av 198,300 kronor;

dels till Vårdanstalten i Lund för blinda med komplicerat lyte: Omkostnader ett förslagsanslag av 105,000 kronor;

dels till Dövstumskolorna: Avlöningar ett förslagsanslag av 1,100,000 kronor;

dels ock till Dövstumskolorna: Omkostnader ett förslagsanslag av 560,000 kronor.

Sedan utredningen i dessa ärenden numera slutförts, tillåter jag mig ånyo anmäla desamma.

I. Åtgärder för rationalisering av dövstumskolväsendet.

1. Nuvarande förhållanden.

Till grund för den nuvarande dövstumskolororganisationen ligger stadgan den 3 maj 1940 (nr 347) angående dövstumundervisningen. Dövstumundervisningen i riket meddelas vid statens läroanstalter för dövstamma (dövstumskolor). Dessa ha till ändamål att hos lärjungarna inöva modersmålet och om möjligt lära dem tala, att bibringa dem ett kunskapsmått, som så nära som möjligt motsvarar folkskolans bildningsmål, samt att meddela dem sådan yrkesutbildning, att de bliva i stånd att förtjäna sitt uppehälle eller bidra därtill.

För den grundläggande dövstumundervisningen äro anordnade följande barndomsskolor, nämligen:

dels fyra *upptagningskolor*, en inom vart och ett av följande dövstumskoldistrikt, nämligen:

ö s t r a dövstumskoldistriktet (Manilla), omfattande Stockholms stad samt Stockholms, Uppsala, Södermanlands, Östergötlands, Gotlands, Västmanlands och Kopparbergs län;

s ö d r a dövstumskoldistriktet (Lund), omfattande Jönköpings, Kronobergs, Kalmar, Blekinge, Kristianstads och Malmöhus län;

v ä s t r a dövstumskoldistriktet (Vänersborg), omfattande Hallands, Göteborgs och Bohus, Älvsborgs, Skaraborgs, Värmlands och Örebro län; samt

n o r r a dövstumskoldistriktet (Härnösand), omfattande Gävleborgs, Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län;

dels ock två *specialskolor*, av vilka den ena — benämnd specialskolan för oegentligt dövstamma (Örebro) — är avsedd för dövstumskolelever med sådana språk- eller hörselrester och förutsättningar i övrigt, att hos dem möjliggöres en väsentligt snabbare språkutveckling än hos andra dövstumskolelever, och den andra — benämnd specialskolan för skriv-teckenelever (Gävle) — är avsedd för lärjungar, som icke med fördel kunna undervisas enligt talmetod.

För dövstumundervisningens fortsättande och avslutande äro anordnade fyra *fortsättningsskolor*, nämligen:

en för gossar, som åtnjutit undervisning enligt talmetod, benämnd fortsättningsskolan för talundervisade gossar och förlagd till Vänersborg,

en för flickor, som åtnjutit undervisning enligt talmetod, benämnd fortsättningsskolan för talundervisade flickor och förlagd till Växjö,

en för gossar och flickor, som åtnjutit undervisning enligt skriv-teckenmetod, benämnd fortsättningsskolan för skriv-teckenelever och förlagd till Gävle; samt

en för undervisning av gossar i lantbruk och trädgårdsskötsel, benämnd lantbruksskolan för dövstumma och förlagd till Broby gård (i Funbo socken i Uppland).

Varje upptagningssskola och specialskola omfattar åtta ettåriga klasser.

Utbildningstiden i fortsättningsskola utgör:

vid fortsättningsskolan för talundervisade gossar fyra arbetsår på skräderi- och snickerilinje samt tre arbetsår på skomakerilinje;

vid fortsättningsskolan för talundervisade flickor tre arbetsår;

vid fortsättningsskolan för skriv-teckenelever fyra arbetsår;

vid lantbruksskolan för dövstumma tre arbetsår på jordbrukslinje och fyra arbetsår på trädgårdslinje.

I specialskolan och fortsättningsskolan för skriv-teckenelever skall den teoretiska undervisningen, därest icke för särskilt fall annan undervisningsmetod finnes böra komma till användning, meddelas enligt skriv-teckenmetod samt vid övriga skolor enligt talmetod. Vid lantbruksskolan för dövstumma skola dock skriv-teckenelever undervisas enligt skriv-teckenmetod.

Lärjungar vid specialskolan för oegentligt dövstumma skola utackorderas i lämpliga enskilda hem å skolorten.

Lärjungar vid övriga dövstumskolor skola inackorderas i vederbörande skola eller, i den mån inackordering av utrymmesskäl icke kan ifrågakomma, utackorderas i lämpliga enskilda hem på skolorten, varvid skall tillses, att i första hand de äldre lärjungarna utackorderas.

Lärjungar, som ha sina hem i skolans närhet, må enligt rektors bestämmande bo i sina hem.

En dövstumskolas lärjungar böra efter beävning uppdelas i tre undervisningsgrupper, benämnda A-, B- och C-grupperna, med de mest begåvade i A-gruppen.

Vid teoretisk undervisning bör antalet lärjungar i varje undervisningsgrupp icke överstiga:

vid upptagningssskolorna: i A- och B-grupp 10 och i C-grupp 8,

vid specialskolan för oegentligt dövstumma: i A- och B-grupp 12 och i C-grupp 10,

vid special- och fortsättningsskolan för skriv-teckenelever 7 samt

vid övriga skolor 12.

Vid undervisning i praktiskt arbete bör antalet lärjungar i varje undervisningsgrupp i regel icke överstiga, vid specialskolan för skriv-teckenelever 8 och vid övriga skolor 12.

I gymnastik böra samtidigt undervisas högst 20 lärjungar.

Vid upptagningssskola och specialskola omfattar läsåret, påsk- och pingstledigheter samt lovdagar inberäknade, trettionio veckor. Vid fortsättningsskola omfattar arbetsåret fyrtiosex veckor.

Intagning av elever i dövstumskolorna sker endast vartannat år, nämligen varje år med udda årtal.

Gällande organisation av dövstumundervisningsväsendet — som för-

statligats från och med den 1 juli 1938 — kräver av olika anledningar synnerligen omfattande omedelbara eller snara om-, till- och nybyggnadsarbeten vid dövstumskolorna.

För om- och nybyggnadsarbeten vid dövstumskolorna anvisades på riksstaten för budgetåret 1939/40 ett reservationsanslag av 500,000 kronor. Anslaget avsåg vissa byggnadsarbeten vid dövstumskolorna i Örebro och Härnösand samt på Broby gård, av vilka arbeten nybyggnaden för dövstumskolan i Härnösand beräknades draga en totalkostnad av 1,700,000 kronor, utgifter för konstnärlig utsmyckning icke medräknade.

Enligt Kungl. Maj:ts beslut den 30 december 1939 skall omförmälda anslag tills vidare, intill dess Kungl. Maj:t annorlunda förordnar, icke tagas i anspråk för andra ändamål än dels uppgörande av byggnadsritningar, entreprenadhandlingar och dylikt beträffande förutnämnda byggnadsarbeten, dels ock byggnadsarbetena vid dövstumskolan på Broby gård. Sistnämnda byggnadsföretag är det enda av de med förutnämnda anslag avsedda företagen, som hittills kommit till stånd. De två övriga ansågos böra igångsättas endast under samma förutsättningar som gällde för byggnadsföretag, vartill anslag anvisats på allmän beredskapsstat (jfr propositionen nr 79 till 1939 års urtima riksdag).

Genom beslut den 22 november 1940 och den 4 april 1941 har Kungl. Maj:t fastställt ritningar till nybyggnader för dövstumskolan i *Härnösand*. Totalkostnaden för byggnadsföretaget har beräknats till i runt tal 1,200,000 kronor. Tillstånd till byggnadsföretagets igångsättande har ännu icke lämnats.

Vad dövstumskolan i *Örebro* beträffar, beslöt 1939 års lagtima riksdag (skrivelsen nr 379), såsom av det föregående framgår, att anvisa medel till påbörjande av planerad om- och tillbyggnad. Efter krigsutbrottet i september 1939 förutsattes emellertid, att arbetet skulle igångsättas endast under de förutsättningar, som gällde för på beredskapsstat upptagna företag. Sedermera har skolöverstyrelsen i skrivelse den 6 december 1940 framhållit, att det torde kunna ifrågasättas, om det icke i längden vore fördelaktigare med en nybyggnad för denna dövstumskola i stället för hittills planerade om- och tillbyggnad. Efter att ha erinrat, att förslag till nybyggnad upprättats av vederbörande länsarkitekt, har överstyrelsen föreslagit, att en ytterligare omprövning av byggnadsfrågan måtte företagas, innan byggnadsarbetena igångsattes.

Av den i propositionen nr 156 till 1939 års lagtima riksdag lämnade redogörelsen för då föreliggande utredning rörande dövstumskolornas byggnadsfrågor framgår, att för skolorna i Lund, Vänersborg, Växjö och Gävle planerats om- och tillbyggnad, medan för Manilla dövstumskola avsetts en nybyggnad vid Edsviken i Stockholmstrakten. För dessa fem skolors vidkommande förutsattes, att en förnyad utredning skulle äga rum i syfte, bland annat, att nedbringa kostnaderna. För Manillaskolans del borde jämväl undersökas möjligheten och lämpligheten av att uppföra byggnad i annan ort än Stockholm. Frågan om lämpligheten att i ökad utsträckning tillämpa externatsystem borde även utredas.

Med skrivelse den 27 november 1939 inkom byggnadsstyrelsen efter samråd med skolöverstyrelsen med sådan utredning för skolornas i Lund, Vänersborg, Växjö och Gävle vidkommande.

Beträffande skolorna i *Lund* och *Växjö* ifrågasattes icke någon ändring i de förut framlagda förslagen.

I fråga om dövstumskolan i *Vänersborg* åter föreslogos vissa inskränkningar i byggnadsprogrammet. Såsom närmare framgår av propositionen

nr 156 till 1939 års lagtima riksdag, hade byggnadskostnaderna för denna skolas del av byggnadsstyrelsen beräknats till 573,000 kronor, belöpande på i stort sett dels omändring av vissa sovsalar till verkstadslokaler, dels uppförande av nybyggnader för elever och för sjukavdelning m. m., dels ock vissa ändrings- och reparationsarbeten i övrigt. De inskränkningar i detta byggnadsprogram, som enligt nämnda utredning kunna ske, innebära uppskov med nybyggnaderna för elever och för sjukavdelning m. m., varigenom kostnaderna kunna nedbringas från 573,000 kronor till 231,000 kronor. I utredningen framhålles, att det med hänsyn till det växande elevantalet — elevantalet beräknades arbetsåret 1940/41 utgöra 110 — vore ofrånkomligt att utöka de för undervisningen avsedda lokalerna, varför hela skolbyggnaden utom ekonomiavdelningen torde behöva apteras till verkstäder och lärosalar för den teoretiska undervisningen. Bostäder för eleverna kunde anskaffas genom förhyrande av två våningar vid Hamngatan och Edsgatan samt en staden tillhörig villa för en kostnad per år, inklusive utgifter för lyse, av omkring 10,000 kronor. Härigenom behöfve de förutnämnda nybyggnaderna icke utföras. Däremot syntes det ofrånkomligt att de nuvarande sovsalarna i anläggningen vid Torpavägen snarast ändrades till verkstadslokaler samt att vissa ändrings- och moderniseringsarbeten utfördes i matsalsavdelningen och portvaktsbostaden, varjämte byggnaderna måste underkastas omfattande reparationsarbeten. I det tidigare framställda förslaget i fråga om byggnaderna vid Edsvägen syntes någon inskränkning icke vara att förorda.

Beträffande skolan i Gävle förordades i utredningen ett uppskov med hela byggnadsprogrammet, enär tillräcklig erfarenhet icke vunnits av arbetet vid denna specialskola för att definitiv ställning skulle kunna tagas till frågan om skolans fortbestånd.

Vidare har byggnadsstyrelsen inkommit med utredning angående nybyggnad för *Manilla* dövstumskola och som ny förlägningsplats för skolan föreslagit Södertälje. Kostnaderna för nybyggnaden beräknades till 2,080,000 kronor, inberäknat utgifter för rivning av de nuvarande skolbyggnaderna. Med anledning av denna framställning har skolöverstyrelsen anbefallts att avgiva utlåtande med utredning rörande den höjning eller minskning av de årliga kostnaderna för skolan, som förslagets genomförande kunde beräknas medföra. I en inom ecklesiastikdepartementet upprättad, i maj 1940 dagteknad promemoria har sedermera ifrågasatts, huruvida icke en kotsam nybyggnad för Manillaskolan skulle kunna undvikas. Två utvägar antyddes därvid såsom möjliga nämligen — förutom skolans kvarblivande vid Manilla — antingen ett lokalbyte med fortsättningskolan i Växjö eller en förflyttning till Gävle, det senare under förutsättning, att den nuvarande dövstumskolan därstädes funnes böra nedläggas.

Vid anmälan år 1941 av frågan om anslag till om- och nybyggnadsarbeten vid dövstumskolorna uttalade jag (propositionen 1941:2) bland annat:

Av den utredning rörande behovet av byggnadsarbeten vid dövstumskolorna, som tidigare varit underställd riksdagen, framginge, att flera av de ifrågasatta byggnadsarbetena måste anses såsom trängande. Med vissa av byggnadsföretagen måste dock i avbidan på närmare utredning tills vidare anstå. I fråga om skolan i Gävle hade sålunda förordats ett uppskov med byggnadsprogrammets förverkligande, tills dess definitiv ställning kunnat tagas till frågan om denna skolas fortsatta bestånd. Beträffande skolan i

Örebro hade ifrågasatts nybyggnad för skolan i stället för den hittills planerade om- och tillbyggnaden av de nuvarande lokalerna. I fråga om Manillaskolan hade förordats antingen lokalbyte med fortsättningsskolan i Växjö eller förflyttning till Gävle, det senare under förutsättning att den nuvarande dövstumskolan i Gävle nedlades. Vid den fortsatta beredningen av dessa byggnadsfrågor bleve uppenbarligen av avgörande betydelse vilken ståndpunkt som intoges i frågan rörande Gävleskolans upprätthållande. Ansåges denna skola kunna nedläggas, måste övervägas, huruvida icke skolans relativt tillfredsställande lokaler kunde disponeras för någon av de andra skolorna, närmast för skolorna å Manilla eller i Växjö. Men även skolan i Örebro syntes i detta sammanhang kunna komma i fråga, sedan det befunnits önskvärt att genom nybyggnad lösa denna skolas lokalfråga. Samtliga de nu nämnda byggnadsfrågorna stode sålunda i samband med varandra och borde lämpligen i ett sammanhang tagas under omprövning framdeles, sedan erforderlig utredning i ämnet verkställts.

Vad de återstående byggnadsföretagen beträffade, hade jag vid besök på ort och ställe kommit till den uppfattningen, att frågan om till- och ombyggnad av skolan i Lund borde tagas under förnyad omprövning från den förutsättningen, att externatsystem i ökad utsträckning tillämpades vid denna skola. Vid den enligt det föregående verkställda utredningen syntes denna synpunkt icke ha upptagits till närmare bedömande. Däremot funne jag mig böra nu ifrågasätta anslag till byggnadsarbeten för dövstumskolorna i Vänersborg och Härnösand.

Kostnaderna för byggnadsarbetena i Vänersborg hade, såsom redan nämnts, nedbringats från 573,000 kronor till 231,000 kronor genom uteslutande av de ifrågasatta nybyggnaderna för elevbostäder och sjukrum. Mot det sålunda framställda förslaget hade jag intet att i huvudsak erinra. Då flertalet av de i övrigt vid denna skola planerade byggnadsarbetena syntes vara av angelägen art, ville jag — under erinran att elevantalet vid denna skola arbetsåret 1940/41 utgjorde 113 och alltså något överstege det tidigare beräknade — förorda, att medel nu anvisades för ändamålet. Byggnadsarbetena, vilka för närvarande syntes draga en kostnad av minst 280,000 kronor, syntes emellertid böra begränsas till de nödvändigaste ändrings- och reparationsarbetena. Med hänsyn härtill beräknade jag för ändamålet endast 225,000 kronor, vilket belopp borde i sin helhet upptagas på tilläggsstat II för budgetåret 1940/41.

För påbörjande av det av mig förordade nybyggnadsföretaget i Härnösand stode till förfogande en del av det tidigare anvisade anslaget av 500,000 kronor till om- och nybyggnadsarbeten vid dövstumskolorna. Enligt utredningen i ärendet hade för de beslutade byggnadsarbetena vid Broby dövstumskola åtgått omkring 210,000 kronor. Återstoden av anslaget, 290,000 kronor, syntes böra disponeras för nybyggnadsföretaget i Härnösand. Härutöver syntes böra för ändamålet på tilläggsstat II för budgetåret 1940/41 anvisas ett belopp av 500,000 kronor. Till om- och nybyggnadsarbeten vid dövstumskolorna syntes med hänsyn till vad sålunda anförts böra upptagas ett reservationsanslag av $(225,000 + 500,000 =)$ 725,000 kronor.

I enlighet med Kungl. Maj:ts på min hemställen framlagda förslag anvisade 1941 års riksdag till om- och nybyggnadsarbeten vid dövstumskolorna å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1940/41 ett reservationsanslag (B) av 725,000 kronor.

I syfte att söka nedbringa kostnaderna för vissa byggnadsföretag vid dövstumskolorna och för dövstumundervisningsväsendet över huvud har *besparingsberedningen* verkställt vissa undersökningar, vilkas resultat framlagts i en av beredningen avgiven promemoria av den 5 maj 1941 med yttranden och förslag i fråga om besparingsgätgärder inom dövstumundervisningsväsendet, vid vilken promemoria fogats *dels* såsom bilaga en under ärendets behandling inom beredningen upprättad promemoria angående vissa frågor rörande dövstumundervisningsväsendets organisation m. m., *dels ock* handlingarna till ett av 1940 års civila byggnadsutredning den 3 maj 1941 avgivet förslag angående ombyggnad av Manilla dövstumskola.

Besparingsberedningens förslag innebär i huvudsak följande, nämligen *dels* nedläggande av special- och fortsättningsskolorna i Gävle och i samband därmed upprättande av skol- och arbetshem för flertalet av eleverna, *dels* förflyttning av specialskolan i Örebro till den härvid ledigblivna skolfastigheten i Gävle,

dels nedläggande av upptagningsskolan i Vänersborg och uppdelning av dess elever på östra och södra dövstumskoldistriktet,

dels restaurering av Manillaskolan för en kostnad av 600,000 kronor,

dels utförande av erforderliga ombyggnads- och restaureringsarbeten på dövstumskolbyggnaden i Växjö,

dels ock vidtagande av åtgärder till en effektivisering av yrkesutbildningen vid dövstumskolorna och för beredande av arbetsanställningar åt dövstamma.

Yttranden och förslag ha efter remiss avgivits av vederbörande myndigheter, varjämte framställningar och promemorior i ämnet avgivits av lokala representationer och andra.

2. Specialskolan och fortsättningsskolan i Gävle.

Besparingsberedningens förslag.

Såsom av det föregående framgår har behovet av den särskilda specialskolan för skriv-teckenelever i Gävle och fortsättningsskolan därstädes ifrågasatts. Efter verkställd utredning i frågan har *besparingsberedningen* föreslagit, *dels* att specialskolan och fortsättningsskolan nedläggas, *dels* att där-efter de barn, som eljest skulle ha hänvisats till specialskolan och som anses kunna med någon fördel tillgodogöra sig undervisning i barndomsskola och fortsättningsskola för dövstamma, i stället undervisas i upptagningsskolorna, *dels* att för de övriga barnen inrättas ett skolhem, däri meddelas för barnens ståndpunkt avpassad undervisning, *dels ock* att frågan om inrättande av arbetshem för omhändertagande av vuxna dövstamma sinnesslöa upptages till vidare utredning.

Besparingsberedningen har (i den inom beredningen upprättade promemorian) inledningsvis framhållit betydelsen av att så många som möjligt av de dövstamma lärde sig talspråket, då de dövstamma lättast genom detta med-

delelsemedel komme i förbindelse med andra människor. Jämsides härmed vore emellertid även åtbördsspråket betydelsefullt, särskilt i samvaron dövstumma emellan. I stor utsträckning lärde sig de dövstumma därför åtbördsspråket själva. För sådana dövstumma, för vilka talet och språktilläggnelsen erbjudit särskilda svårigheter företrädesvis på grund av svag intelligens, måste emellertid talmetoden ersättas av skriv-teckenmetoden. Dövstumskolan i Gävle hade uppgiften att undervisa enligt denna metod.

Beredningen har härefter erinrat, att redan vid inrättandet av dövstumskolan i Gävle rätt och senare ytterligare framförts olika meningar om dess berättigande.

Av den lämnade redogörelsen inhämtas bland annat.

I den år 1936 verkställda utredningen angående omorganisation av dövstumundervisningsväsendet (statens offentliga utredningar 1936: 49) hade framhållits, att det dittills i de olika talklasserna i dövstumskolorna funnits vissa elever, som saknade förutsättningar för att på önskvärt sätt tillgodogöra sig undervisningen och som samtidigt utövade en icke obetydligt hämmande inverkan på undervisningens effektivitet i klassen i dess helhet. Dessa olägenheter skulle bli avhjälpna genom inrättande av en särskild skola för undervisning av samtliga de elever, vilka skulle ha den största fördelen av att undervisas i skrivklass. För anordnande vid upptagningsskolorna av särskild undervisning åt ifrågavarande elever skulle erfordras inrättande av nya klasser och lärarbefattningar i en omfattning, som icke stode i rimligt förhållande till elevernas antal. Den allmänna uppfattningen syntes vara, att anordnandet av en särskild skriv-teckenskola för de svagast begåvade eleverna skulle vara till verkligt gagn icke blott för dövstumundervisningen i dess helhet utan även och icke minst för dessa dövstumma själva under förutsättning, att urvalet av elever skedde med tillbörlig omsorg.

I utredningen hade emellertid vidare framhållits, att meningarna i förevarande avseende icke vore enhälliga. Som skäl för att en särskild skriv-teckenskola icke borde inrättas hade sålunda uttalats, att det vore synnerligen svårt att på ett tidigt stadium avskilja de elever, som borde föras till en sådan skola. Följden härav bleve säkerligen, att ett avsevärt antal ganska gott begåvade barn ej skulle få lära sig tala.

Skolöverstyrelsen hade i skrivelse den 23 november 1937 anslutit sig till den i 1936 års utredning i förevarande avseende framförda uppfattningen.

Svenska dövstumläraresällskapet hade framhållit, att de för specialsolan för skriv-teckenelever i Gävle avsedda eleverna liksom hittills lämpligast borde erhålla sin undervisning vid upptagningsskolorna. Det syntes även föga ändamålsenligt, att en särskild fortsättningsskola upprättades för dessa svagt begåvade elever, av vilka blott ett fåtal kunde förväntas bli helt självförsörjande eller ute i fria arbetsmarknaden ens i nämnvärd grad bidra till sin försörjning. De, som ägde förutsättningar härför, borde i stället erhålla den fortsatta utbildningen i de båda andra föreslagna fortsättnings- och yrkesskolorna för dövstumma med de större möjligheter till yrkesdifferentering, som där kunde erbjudas. De elever, som ej ägde förutsättningar för fortsatt yrkesutbildning efter avgången från barndomsskola och som icke kunde omhändertagas av anhöriga eller beredas lämplig sysselsättning på annat sätt, borde överföras till särskilda arbetshem för dövstumma, och upp-
rättandet av sådana syntes sällskapet både behövt och behjärtansvärt.

Vådan av att enligt överstyrelsens förslag inom samma anstalt sammanföra såväl manliga som kvinnliga sinnesslöa elever i åldrar upp till 20 år borde ej heller underskattas.

I *propositionen 1938: 212* hade departementschefen anslutit sig till uppfattningen, att en särskild skola för skriv-teckenelever borde inrättas. Till denna skola borde endast överflyttas lärjungar, som icke kunde delta i undervisning enligt talmethod. Riksdagen hade i förevarande avseende anslutit sig till vad som föreslagits i nämnda proposition.

Rektorn vid dövstumskolan i Gävle hade i en under hand till besparingsberedningen avgiven utredning såsom kritik av den nuvarande organisationen av dövstumundervisningsväsendet sammanfattningsvis anfört, att organisationen icke inrymde försorg om de obildbara, att flertalet av specialskolans elever i Gävle därför komme att tillhöra den kategori, som rätteligen icke hade hemortsrätt i en skola, att skolan därför icke kunde uppnå det avsedda målet, att statens kostnader för dessa elever bleve orimligt höga, att kostnaderna icke medförde varaktigt utan endast tillfälligt gagn för eleverna, att obligatorisk 4-årig fortsättningsskola för specialskoleelever för de flesta icke ökade försörjningsmöjligheterna samt att kombinationen barndoms- och fortsättningsskola för bägge könen icke vore välbetänkt.

För att avhjälpa de påtalade bristerna hade rektor anvisat olika vägar såsom möjliga. Främst hade rektor räknat med, att de skriv-teckenelever, vilka förutsåges kunna förvärva tillräckligt stor färdighet i något yrke, borde remitteras till andra fortsättningsskolor än Gävleskolan. Något pedagogiskt hinder för skriv-teckenelevernas undervisning vid upptagningskolorna syntes icke föreligga. En sådan organisation vore tänkbar, att upptagningskolorna alternerande finge mottaga de skriv-teckenelever, som ansåges med någon utsikt till framgång böra erhålla teoretisk undervisning i större omfattning. Varje upptagningskola skulle då komma att ha en årsklass av dessa elever. Det syntes kunna beräknas, att omkring fem elever i varje intagning kunde komma i fråga för en sådan undervisning. Alternativt kunde tänkas, att plats bereddades för två skrivklasser vid vardera av två skolor. De elever, som icke kunde förvärva kunskaper och färdigheter, vilka satte dem i stånd att efter slutad skolgång ens bidra till sin försörjning, borde på något sätt omhändertagas av det allmänna antingen genom upprättande av en särskild avdelning vid några av statens sinnesslöanstalter eller ock genom inrättande av särskilt hem för dessa dövstamma, närmast av asylkaraktär och beläget på landsbygden. Nämnda hem borde omfatta dels ett barnhem för omkring 40 elever, dels ock ett arbetshem.

Inspektören för sinnesslövärdens hade i en till besparingsberedningen avgiven promemoria bland annat framhållit, att de till dövstumskolan i Gävle från upptagningskolorna avskilda elevernas intelligens syntes variera från obildbarhet upp till en nivå, svarande mot folkskolans hjälpklassklientel. Av de elever, som för närvarande vore inskrivna vid specialskolan, kunde två tredjedelar säkert, eventuellt hela antalet, beräknas höra till sinnesslö-klientelet.

Besparingsberedningen har i fråga om anordnandet av undervisningen för och omhändertagandet av dövstumskolans i Gävle klientel anfört följande.

För omhändertagande av de hörande sinnesslöa hade upprättats olika slag av sinnesslöanstalter. För de obildbara funnes sålunda särskilda asyler. De bildbara åter intoges såsom barn i uppfostringsanstalter, ofta kallade skolhem för sinnesslöa barn. Med hänsyn till skyddslingarnas kvalitet i dessa skolhem framträdde självfallet omvårdnads- och sysselsättningsmomenten i hög grad. Men hemmens uppgift vore givetvis jämväl att bibringa barnen en så hög grad av uppfostran och kunskaper som möjligt. Undervisningen i hemmen kunde dock icke stå på samma nivå som inom andra skolformer utan ginge i huvudsak ut på att vänja barnen vid hyfsning och goda vanor samt giva dem vissa elementära kunskaper. I viss mån liknade den undervisningen i en kindergarten. Till skillnad från flertalet andra undervisningsanstalter vore barnen omhändertagna i skolhemmen icke blott under skolterminerna utan även under ferierna.

Från skolhemmen utskreves de hörande sinnesslöa, så snart de ej kunde tillgodogöra sig ytterligare undervisning. De överfördes därefter utan dröjsmål till andra anstalter inom sinnesslövården, de s. k. arbetshemmen, där de finge omvårdnad och sysselsättning, eller i vissa fall till s. k. kontrollerad familjevård.

Däremot funnes icke några anordningar vidtagna för ett mera permanent omhändertagande av de dövstumma sinnesslöa, dock att de obildbara redan nu hänvisades till befintliga asyler för sinnesslöa. Detta förhållande vore så mycket mera anmärkningsvärt, som den dövstumme sinnesslöe stode i ett för honom själv och hans närstående redan i och för sig sämre läge än den hörande sinnesslöe. Rättvisa syntes icke bli given de dövstumma sinnesslöa, förrän de bleve på samma sätt omhändertagna som de hörande såväl under som efter skoltiden. Den hörande sinnesslöe hade framför den dövstumme fördelen av den normala människans språk. Han förstode (inom vissa gränser) vad som sades till honom, och han kunde själv göra sig förstådd. Det vore ej rimligt att hjälpa den, som hade de bättre förutsättningarna, och att låta den förbli utan omvårdnad, som hade det sämst.

Till nämnda olikheter i behandlingen av de hörande och de dövstumma sinnesslöa syntes ha bidragit, att sistnämnda kategori hittills betraktats i första hand såsom dövstumma och icke såsom sinnesslöa. Såvitt kunde utrönas, hade vid bedömandet av ifrågavarande dövstummas särskilda problem samarbete tidigare icke förekommit mellan dövstumundervisningsväsendets och sinnesslövårdens företrädare.

De dövstumma sinnesslöa hade i stället — i likhet med övriga kategorier dövstumma — av det allmänna omhändertagits enligt principerna för dövstumundervisningen. De åtnjöte sålunda undervisning i barndomsskola för dövstumma (specialskolan i Gävle) och fortsatt undervisning, syftande till yrkesutbildning (fortsättningsskolan i Gävle). Efter sålunda genomgången 12-årig utbildning släpptes emellertid den dövstumme sinnesslöe på samma sätt som hans psykiskt lyckligare lottade kamrater i andra dövstumskolor ut i livet i tanke, att han skulle kunna försörja sig eller i varje fall bidra till sin försörjning. Erfarenheterna syntes visa, att i relativt stor utsträckning ifrågavarande dövstumma förfölle till spritmissbruk, lösdriveri eller dylikt och måste omhändertagas av det allmänna på olika vårdhem för sinnesslöa.

Den allmänna uppfattningen bland sakkunskapen inom dövstumundervisningsväsendet syntes numera vara, att det stora flertalet av barnen i döv-

stumskolan i Gävle vore att betrakta såsom sinnesslöa. Inspektören för sinnesslövärderna hade för sin del bekräftat riktigheten av denna uppfattning.

Vid sådant förhållande vore det naturligt, att från olika håll ifrågasatts det berättigade i att upprätthålla specialskolan och fortsättningsskolan för dövstumma i Gävle. Resultaten av den undervisning och utbildning, som lämnades där, ansåges icke på något sätt motsvara de dryga kostnaderna för skolan. Flertalet av de dövstumma, som genomgått den 12-åriga utbildningen därstädes, ansåges därmed icke ha förvärvat sådana kunskaper och färdigheter, att de för framtiden ens kunde bidra till sin försörjning.

Redan i maj 1939 vid en i skolöverstyrelsen hålles konferens med dövstumkonsulenter hade sålunda beslut fattats att göra framställning om skyndsamt utredning angående ifrågasatt dövstummas omhändertagande. Den allmänna meningen vid konferensen syntes ha varit, att dövstumskolan i Gävle icke fyllde de uppgifter, för vilka den inrättats.

Den utredning, som nu ytterligare förebragts i ärendet, syntes bestyrka nämnda mening. Övervägande skäl syntes tala för en fullständig omorganisation av denna del av dövstumundervisningsväsendet under beaktande av de principer, som gällde inom sinnesslövärderna. I detta hänseende föresloges, att specialskolan och fortsättningsskolan i Gävle skulle nedläggas. De elever, som ansåges kunna någorlunda tillgodogöra sig skolundervisningen i barn- och ungdomsskola och därefter yrkesutbildning i fortsättningsskola, borde erhålla sin grundläggande undervisning vid upptagnings-skolorna och därefter hänvisas till fortsättningsskolorna. För övriga elever borde anordnas ett *skolhem* med en dövstumläroare såsom föreståndare och i övrigt i huvudsak med samma personal som på motsvarande hem för hörande sinnesslöa. I skolhemmet borde meddelas den undervisning, som elevernas psykiska ståndpunkt möjliggjorde. Sedan eleverna tillgodogjort sig undervisningen så långt sig göra läte, borde de överföras för omhändertagande till sinnesslövärderna. För sistnämnda ändamål borde inrättas särskilda *arbetshem*, som antingen skulle upprätthållas av staten eller — liksom fallet vore beträffande många andra arbetshem — av enskild förening (Föreningen för sinnesslöa barns vård i Stockholm, Svenska föreningen för dövas väl eller eventuellt någon för detta ändamål av medlemmar ur nämnda föreningar bildad särskild förening).

För de ifrågasatt barn, som avsåges erhålla undervisning i upptagnings-skolorna — sannolikt högst omkring ett tiotal — syntes icke några nya undervisningsavdelningar vid dessa skolor behöva anordnas, enär barnen syntes kunna inrymmas i redan befintliga C-avdelningar, särskilt om en viss förskjutning i barnens fördelning mellan olika avdelningar genomfördes. Man syntes i övrigt härför icke behöva räkna med någon utökning av upptagnings-skolornas personal.

För de omkring 40 till 50 barn, som borde hänvisas till skolhem, syntes i fråga om lärar- och vårdpersonal behöva beräknas — förutom en dövstumläroare såsom föreståndare och husmoder — förslagsvis fyra lärarinnor med utbildning från Slagsta sinnesslöanstalt, två vårdarinnor, en köksföreståndarinna, en sömmerska m. m., tre biträden och en gårdskar. Skyddshemsinspektören hade upplyst, att flera nedlagda skyddshem för närvarande funnes, som syntes kunna passa till skolhem. De torde kunna antingen förhyras för tämligen låg kostnad eller ock förvärvas till fördelaktigt pris. Närmare undersökning härom syntes motiverad. Nämnda skolhem borde, såsom inspektören för sinnesslövärderna uttalat, ur organisatorisk synpunkt tillhöra dövstumvärderna och ej sinnesslövärderna. När eleverna i skolhemmen befunnas icke kunna tillgodogöra sig ytterligare undervisning — vilket för den ene in-

träffade efter ett år och för den andre efter upp till åtta år — borde eleven omedelbart avskiljas från skolhemmet och överflyttas till arbetshem.

Beträffande arbetshemmen — vilkas inrättande skulle innebära en nyorganisation på ifrågavarande område — borde följande framhållas.

Inspektören för sinnesslövärderna hade uttalat, att det vore ytterst vanskligt att beräkna storleken av de erforderliga arbetshemmen. Av närmare angivna skäl hade inspektören dock räknat med inrättande av ett arbetshem för kvinnor med 30—40 platser och ett för män med 60—70 platser. Platsbehovet skulle i så fall vara täckt för åtminstone de närmaste 10 åren. Därvid hade inspektören dock utgått ifrån, att — ehuru vissa olägenheter vore förenade därmed — i hemmen skulle vid starten intagas ett antal personer, som redan tidigare lämnat dövstumskolan. Det borde i detta sammanhang framhållas, att, därest så icke skedde, en blygsammare och därmed mindre kostsam start av den nya verksamheten kunde göras. Även ur andra synpunkter och i avvaktan på närmare erfarenheter syntes organisationen icke från början böra göras för stor.

I fråga om arbetshemmens förläggning och verksamhet hade inspektören anført, att arbetshemmen helst borde ligga på landet. För de manliga vore en gård med jordbruk eller stor trädgård det enda möjliga; för de kvinnliga vore en gård, gärna med stor trädgård, bra, men även villor i mindre samhällen eller dylikt kunde ifrågakomma. Ledigblivna skyddshem kunde vara mycket lämpliga för uppgiften. Vad sålunda anförts, syntes i huvudsak kunna accepteras.

I fråga om huvudmannaskapet för arbetshemmen hade inspektören angivit två möjligheter. Antingen skulle hemmen upprättas och drivas av staten eller ock detta anförtros åt någon på sinnesslöområdet redan arbetande enskild eller för ändamålet nybildad förening. Inspektören hade därvid erinrat om, att sinnesslövärd för närvarande i stor utsträckning handhades av ett par enskilda föreningar. Ett anförtröende av jämväl nu ifrågavarande angelägenhet åt någon av dessa föreningar skulle enligt inspektören vara ägnat att skapa förutsättningar för en smidig och möjligast billig organisation. Vid behov skulle en utjämning av i olika hem intagna skyddslingar kunna ske, varigenom organisationens storlek i avvaktan på erfarenheter skulle kunna begränsas. Därest staten själv inrättade hem för detta speciella ändamål, skulle icke i samma grad förutsättningar föreligga för anpassning och utjämning.

Såsom förutsättning för en enskild förenings initiativ för närvarande på detta område hade inspektören angivit, att staten ställde erforderligt startkapital till förfogande. Besparingarna i byggnadskostnader i samband med nedläggande av dövstumskolan i Gävle och ett överflyttande till Gävle av dövstumskolan i Örebro syntes bli av den storlek, att ett dylikt bidrag kunde anses ändamålsenligt.

Ett ställningstagande till frågan, huruvida staten eller enskild organisation borde taga hand om ifrågavarande uppgift, syntes icke behöva göras i nu förevarande sammanhang. Närmare undersökning syntes böra verkställas genom försorg av skolöverstyrelsen och medicinalstyrelsen.

Huruvida av en dylik, mera ingående undersökning kommer att framgå, att arbetshemmen borde anordnas av staten i anslutning till skolhem för dövstamma sinnesslöa — och därmed ställas under tillsyn av dövstummyndigheterna — eller av enskild förening eller av kommunala organ, syntes i detta sammanhang kunna lämnas öppet. I sistnämnda fallen skulle arbetshemmen sortera under sinnesslövärdmyndigheterna, dock skulle självfallet

samråd äga rum med vederbörande dövstumskolmyndigheter. Det syntes sannolikt, att vissa fördelar skulle vara förenade med såväl den ena som den andra organisationsformen. Otivelaktigt syntes ett skolhems drift ställa sig billigare och verksamheten där vara förenad med vissa andra fördelar, därest det upprättades i anslutning till ett arbetshem med jordbruk eller trädgårdskötsel, med vilket skyddslingarna i mån av kapacitet kunde sysselsättas.

Principen beträffande fördelningen av kostnaderna för arbetshemmen syntes kunna vara densamma som vid epileptikeranstalterna. Kostnaderna skulle alltså fördelas mellan staten samt vederbörande målsman eller primärkommun. Enligt inspektören utginge till nyssnämnda anstalter statsbidrag med 450 kronor för år och skyddsling. Målsmannen eller vederbörande primärkommun erlade vårdavgift med 1,000 kronor för år och person, vilket belopp dock kunde minskas med till skyddslingen utgående folkpension. Vederbörande landsting återgäldade primärkommunens utgift för vårdavgifter.

Därest nu ifrågavarande arbetshems upprättande skulle anförtros åt enskild organisation eller kommunala organ, syntes man sålunda i detta sammanhang kunna räkna med kostnader för statsbidrag enligt samma grunder som vid epileptikeranstalterna.

Därest åter arbetshemmen skulle upprättas av staten, finge staten självfallet i första hand bära hela kostnaden för driften. Då i så fall staten borde tillgodogöra sig vårdavgifterna, syntes man i detta sammanhang kunna räkna med ungefärligen samma nettokostnader för staten som i föregående alternativ.

Besparingsberedningen har beräknat, att de av beredningen sålunda föreslagna åtgärderna skulle medföra följande *k o s t n a d s b e s p a r i n g a r*, nämligen i *engångskostnader* 500,000 kronor, därav dock ett belopp av 300,000 kronor beräknats för vissa utgifter i samband med upprättandet av skol- och arbetshem, samt i *årliga kostnader* 165,000 kronor, därav dock ett belopp av 45,000 kronor beräknats utgå såsom statens andel i kostnaderna för nyinrättade arbetshems drift.

Engångskostnader. Nuvarande dövstumskolbyggnaden i Gävle måste avsevärt ombyggas för att kunna inrymma lokaler för fortsättningsskolan, därest special- och fortsättningsskolorna därstädes skulle upprätthållas. Kostnaderna för de planerade arbetena hade före den nu inträdda prisstegringen beräknats till 523,000 kronor men syntes nu bära upptagas till omkring 20 procent högre belopp eller 625,000 kronor. Då man emellertid syntes bära räkna med möjligheten av en beskärning av det uppgjorda programmet, upptoges kostnaderna för erforderliga arbeten här till 500,000 kronor. Nämnda engångskostnad inbesparades.

Engångskostnaderna för inrättande av skolhem och arbetshem vore givetvis omöjliga att nu någorlunda exakt uppskatta. Med hänsyn till vad skyddshemsinspektören upplyst om tillgången på nedlagda skyddshem, som kunde förhyras billigt och passa till skolhem, samt till att det syntes sannolikt, att även eventuella arbetshem kunde för överskådlig tid inrymmas i befintliga, eventuellt förhyrda lokaler, syntes det försvarligt att nu räkna med ej allt för höga belopp för lokalanskaffningen m. m. För ändamålet beräknades därför här i runt tal 300,000 kronor.

Nettobesparingen i engångskostnader genom den förordade om- och nyorganisationen skulle sålunda kunna uppskattas till (500,000 — 300 000 =) 200,000 kronor.

Årliga kostnader. Omkostnaderna — för en fullt utbyggd skola i Gävle beräknade till något över 50,000 kronor för år — innefattade såsom största poster kostnader för bränsle, lyse och vatten samt kosthåll och beklädnad. Eftersom eleverna i nämnda skola, om de i stället omhändertoges delvis i upptagningsskolorna och delvis i skolhem på landet, skulle i nu förevarande avseende ha enahanda förmåner som vid skolan i Gävle, räknades i det följande icke med besparingar å omkostnaderna som en följd av den föreslagna omorganisationen. En dylik rätt väsentlig besparing vore dock av flera skäl sannolik.

Avlöningarna under budgetåret 1941/42, därest skolan i Gävle varit fullt utbyggd, hade inom skolöverstyrelsen beräknats till 203,300 kronor. Sedan skolan nedlagts, skulle sålunda detta belopp bortfalla (frånsett eventuella övergångsutgifter).

Den föreslagna omorganisationen, som innebure att en mindre del av barnen i specialskolan skulle erhålla undervisning i upptagningsskolorna och återstoden intagas i ett skolhem, skulle enligt vad ovan anförts icke behöva medföra någon utökning av personalen vid upptagningsskolorna och sålunda icke föranleda ökade avlöningskostnader vid dessa skolor.

Kostnaden för personalen i det föreslagna skolhemmet — förslagsvis förlagt till plats i ortsgrupp B — i enlighet med ovan angivna personalförteckning kunde vidare enligt nu gällande avlöningsgrunder beräknas till omkring 38,000 kronor för år.

Besparingen i avlöningskostnader i förhållande till nuvarande organisation skulle sålunda utgöra (203,300 — 38,000 =) 165,300 kronor eller avrundat 165,000 kronor.

I det föregående hade emellertid förordats en nyorganisation på förevarande område genom inrättande av arbetshem för dövstumma sinnesslöa, som avgått från skolhem. För dessa hem hade statens bidrag beräknats till 450 kronor för år och skyddsling. Om man räknade med 100 skyddslingar — vilken storlek hemmen icke syntes komma att få inom överskådlig tid — skulle enligt denna beräkningsgrund statens årliga kostnader för hemmen bli 45,000 kronor.

Om sålunda även arbetshem inrättades, skulle den av ifrågavarande om- och nyorganisation följande årliga kostnadsbesparingen kunna skattas till (165,000 — 45,000 =) 120,000 kronor.

Skolöverstyrelsens och medicinalstyrelsens förslag.

Genom beslut den 20 maj 1941 anbefalldes Kungl. Maj:t *skolöverstyrelsen* och *medicinalstyrelsen* att i anledning av vad besparingsberedningen anført verkställa i ämnet ytterligare erforderlig utredning samt därmed och med de förslag, vartill utredningen kunde föranleda, till Kungl. Maj:t inkomma. Nämnda myndigheter ha efter verkställd utredning, innefattande bland annat yttranden från styrelserna för dövstumskolorna, föreslagit nedläggande av dövstumskolorna i Gävle och inrättande i stället av ett skolhem samt ett manligt och ett kvinnligt arbetshem.

Ämbetsverken ha ansett, att det av den förebragta utredningen framginge, att eleverna vid skolan i Gävle, med undantag möjligen för ett mindre antal av de bästa av dem, vore så svagt begåvade, att de ej hade

tillräckligt gagn av utbildning i fortsättningsskola och att de i stället vore i behov av omhändertagande först i skolhem och därefter i arbetshem. Ämbetsverken ha därför i princip anslutit sig till besparingsberedningens förslag om nedläggande av special- och fortsättningsskolorna i Gävle och upprättande av skol- och arbetshem för flertalet av deras elever, provisoriskt förlagda till Gävleskolornas lokaler.

Av den förebragta utredningen inhämtas, att *styrelserna för dövstumskolorna å Manilla, i Gävle, Härnösand och Lund* i huvudsak anslutit sig till besparingsberedningens förslag. *Styrelserna för dövstumskolorna i Örebro och Vänersborg* ha hävdad, att talundervisningen numera tillämpas beträffande alltför stor del av dövstumskolornas elever, varav följden blivit, att ett betydande antal av de sålunda undervisade elevernas tal- och avläseförmåga vore så bristfällig, att de ej hade gagn av sitt tal ute i livet. Ur denna synpunkt har styrelsen i Örebro framhållit, att en undersökning borde göras rörande talmetodens användning och först därefter ställning tagas till frågan om nedläggande av skolan i Gävle, medan styrelsen i Vänersborg föreslagit, att skriv-teckenskolan i Gävle skulle bibehållas och ett större antal barn hänvisas till densamma.

Medicinalstyrelsen och skolöverstyrelsen ha i fråga om *u p p d e l n i n g e n a v s p e c i a l s k o l a n s e l e v e r m. m.* i likhet med besparingsberedningen ansett, att viss del av de bättre begåvade eleverna i fortsättningen borde få sin undervisning vid upptagningsskolorna, men, om ock med tvekan, förordat, att vid en av upptagningsskolorna, förslagsvis *Manilla*, skulle upprättas två undervisningsavdelningar för skriv-teckenelever, till vilka sådana elever från samtliga upptagningsskolor borde sammanföras, som på grund av afasi eller annan defekt ej lämpligen kunde talundervisas. De bildbara sinnesslöa dövstumma borde i likhet med de bildbara hörande sinnesslöa — såsom besparingsberedningen föreslagit — omhändertagas i skolhem och arbetshem. De obildbara dövstumma sinnesslöa skilde sig så föga från många av de hörande sinnesslöa, att de enligt ämbetsverkens mening utan olägenhet kunde omhändertagas tillsammans med dessa i de vanliga vårdhemmen för obildbara sinnesslöa.

Enligt de av besparingsberedningen föreslagna anordningarna skulle en viss del av de bättre begåvade bland Gävleskolans elevklientel i fortsättningen erhålla undervisning vid upptagningsskolorna. Dessa elever hade av rektor vid skolan i Gävle beräknats till 4 å 5 i varje intagningsgrupp eller sammanlagt omkring 20, vilket utgjorde en tredjedel av det i 1936 års utredning om dövstumundervisningen beräknade elevantalet vid skolan. Besparingsberedningen hade räknat med ett något lägre antal, förslagsvis 10, och ansett att dessa borde kunna inplaceras i befintliga talundervisade C-klasser vid upptagningsskolorna. Överflyttningen skulle alltså ej behöva medföra ökning av lärarantalet vid upptagningsskolorna.

Styrelserna för dövstumskolorna i Örebro och Vänersborg hade förordat ökad användning av skriv-teckenmetoden. Styrelsen för skolan å *Manilla* hade uttalat, att vid upptagningsskolorna borde upprätthållas särskilda

skriv-teckenavdelningar och att med nuvarande elevantal fyra sådana avdelningar syntes erfordras. Styrelsen för skolan i Gävle hade ställt sig tveksam mot att öka talmetodens användning genom att inrymma de nämnda eleverna i de talundervisade C-klasserna och förordat en skrivklass vid varje upptagningskola eller två vid vardera av två skolor.

Meningarna om tal- och skriv-teckenmetodernas användning vid dövstumundervisningen hade varit delade och förbleve måhända alltid så. Ämbetsverken funne ej skäl nu närmare ingå på frågan om de båda undervisningsmetodernas inbördes ställning, särskilt som en så ringa förskjutning till förmån för talmetoden, som den av besparingsberedningen föreslagna, ej kunde tillmätas avgörande betydelse. I princip ansåge sig alltså ämbetsverken kunna biträda besparingsberedningens mening, att eleverna i fråga borde kunna inplaceras i befintliga C-klasser och ville på samma gång framhålla vikten av att så många som möjligt av de dövstumma finge lära sig tala, då talet, även ett dåligt sådant, otvivelaktigt syntes vara dem till stor nytta ute i livet. Ämbetsverken funne det emellertid å andra sidan angeläget, att för varje elev i dövstumskola lämplig undervisningsform måtte finnas, och ansåge sig därför, ej minst med anledning av vad skolstyrelserna å Manilla och i Gävle anfört, om ock med tvekan böra förordas, att vid en av upptagningskolorna, lämpligen Manilla, upprättades två undervisningsavdelningar för skriv-teckenelever. Till dessa undervisningsavdelningar borde sådana elever från samtliga upptagningskolor sammanföras, vilka på grund av afasi eller annan defekt ej lämpligen kunde talundervisas. I varje sådan undervisningsavdelning borde kunna inrymmas två klasser, i ena avdelningen, ena året första och tredje klasserna och i andra femte och sjunde klasserna, andra året andra och fjärde respektive sjätte och åttonde klasserna.¹ Under övergångsåren beräknades sådana av rektor vid skolan i Gävle för överföring till upptagningskola anvisade elever, som ej lämpligen kunde sättas in i C-klasserna, få sin undervisning i dessa skriv-teckenavdelningar. Om det i fortsättningen skulle visa sig, att sådana skriv-teckenavdelningar ej vore behövlige, så vore en förändring till uteslutande talmetod lätt att då genomföra liksom också vid behov en ökning av skriv-teckenundervisningen med någon klass.

Ämbetsverken ville betona, att den redan en månad efter intagningen i upptagningskolorna gjorda fördelningen av eleverna ej finge anses som definitiv. All uppmärksamhet borde ägnas frågan om, att varje elev komme till den för honom lämpligaste skolan. — Detta gällde självfallet också beträffande delningen mellan upptagningskolorna och specialskolan för oegentligt dövstumma. — Om elev, som vid den första uppdelningen fått stanna vid upptagningskolan, senare visade sig så svag, att han lämpligen borde hänvisas till skolhemmet, så borde inget hinder möta för hans överflyttning dit. Motsvarande gällde, att elev, som vid första uppdelningen förts till skolhemmet men senare visade sig ha förutsättning att tillgodogöra sig undervisningen i upptagningskolan, borde, så snart detta vore konstaterat, överföras dit. Uppflyttning från skolhemmet syntes väl komma i fråga oftare än nedflyttning dit, då det väl ej så sällan hände, att ett barn, som före skolåldern levat utan nämnvärd andlig påverkan, efter längre eller kortare tids undervisning »vaknade upp» och visade sig mera begåvat än vad från början kunnat märkas. På föreståndare och lärare vid skolhemmet komme att ställas stora krav dels i fråga om att bedöma ele-

¹ Som nämnts sker intagning av elever i dövstumskolorna vartannat år.

vernas förutsättningar och dels i kunnighet att så lägga undervisningen, att övergång till upptagningsskola ej försvarades. Så syntes det väl ej sällan bli nödigt bereda överflyttningselev artikulationsundervisning i skolhemmet för att underlätta hans inpassande i lämplig talklass vid upptagningsskola.

Det borde i det sammanhanget understrykas, att, då skolhemmet bleve en till sinnesslövarden hörande anstalt, begåvningsgraden allena måste bli avgörande för hänvisningen dit. Sålunda finge under inga förhållanden — på sätt skolstyrelsen i Vänersborg beträffande specialskolan i Gävle föreslagit — begåvade men fysiskt defekta barn eller sådana med bristande praktisk fallenhet av dylik anledning överföras till skolhemmet. Ej heller finge svårfostrade eller vanartade elever på grund av denna deras egenskap hänföras dit. Barn av det senare slaget skulle sannolikt taga ledningen över de sämre begåvade och kritiklösa eleverna och fullständigt förstöra andan inom skolhemmet. I skolhem för hörande sinnesslöa intoges icke barn av någon av de nämnda orsakerna. Det borde givetvis då ej heller ske ifråga om dövstumma.

Det syntes i en hel del fall, såsom också inspektören för sinnesslövarden påpekat, kräva ganska lång tid, innan det med säkerhet kunde avgöras, om en dövstum sinnesslö vore obildbar eller icke. Därför syntes också i de lägsta klasserna i skolhemmet (enligt bestämmelserna för sinnesslövarden »försöksavdelningen») komma att finnas en del elever med så svag begåvning, att deras bildbarhet vore tvivelaktig. Men sedan en elevs obildbarhet vore konstaterad, måste han givetvis utskrivs och anstalter vidtagas för hans intagning i vårdhem, då skolhemmet självfallet ej finge tjäna som vårdhem.

Beträffande h u v u d m a n n a s k a p e t o c h k o s t n a d e r n a för de föreslagna nya anstalterna ha ämbetsverken föreslagit, att desamma skola upprättas och drivas av staten samt att staten skall ikläda sig alla kostnader för dem.

Anstalterna för de hörande sinnesslöa, såväl skol- som arbets- och vårdhem, vore statliga, kommunala eller enskilda, de senare ägda av föreningar eller privatpersoner. Utvecklingsgången inom sinnesslövarden syntes i stort sett ha varit den, att initiativet till omvårdnaden tagits av privatpersoner eller föreningar, vilka efter hand erhållit stöd för sina anstalter av det allmänna. Därefter hade, sedan vårdbehovet blivit verkligt känt och erkänt, samhället åtagit sig omvårdnaden eller del därav. Det syntes dock ej finnas anledning att åt privatintresset eller åt någon förening överlämna omvårdnaden av en särgrupp av sinnesslöa, som så sent infördes i organisationen, särskilt som staten även i sådant fall syntes bli nödsakad ställa erforderliga medel till förfogande för anstalternas upprättande och det allmänna ävenledes i stort sett måste svara för de årliga kostnaderna.

Då staten från den 1 juli 1938 åtagit sig ansvaret för hela dövstumundervisningen, syntes det utan vidare klart, att också skolhemmet för sinnesslöa dövstumma borde bli en statens anstalt.

Som huvudman för det allmännas anstalter för hörande sinnesslöa, vilkas lyte ej vore komplicerat, stode landstingen eller i landsting ej deltagande städer. När det åter gällde omvårdnaden om sinnesslöa med komplicerat lyte hade staten gått in som huvudman. Sålunda vore uppfostringsanstalterna för sinnesslöa gossar å Salbohed och för sinnesslöa flickor i Väners-

borg, Vilhelmsro epileptikeranstalt vid Jönköping, för vars skyddslingar dock en viss avgift uttoges av målsman eller kommun, och anstalten för blinda med komplicerat lyte i Lund statsanstalter. De sinnesslöa dövstummas lyte måste sägas vara i mycket hög grad komplicerat. De syntes väl i fråga om lytets svårighetsgrad komma närmast de till anstalten i Lund hörande. Det syntes ämbetsverken därför både skäligt och lämpligt, att staten, såsom också styrelsen för dövstumskolan i Gävle förordat, ginge in som huvudman för anstalterna för denna grupp av sinnesslöa med komplicerat lyte och att alltså även arbetshemmen i fråga bleve statsanstalter.

Beträffande kostnaderna för skolhemmet syntes av vad i det föregående anförts om statens ansvar för dövstumundervisningen framgå, att dessa helt borde åvila staten. Vad åter kostnaderna för arbetshemmen anginge hade besparingsberedningen anfört, att principen syntes kunna vara densamma som vid epileptikeranstalterna, d. v. s. att kostnaderna skulle fördelas mellan staten samt vederbörande målsman eller kommun. Inspektören för sinnesslövärderna hade därvid uttalat, att statens bidrag härför lämpligen kunde vara detsamma som vid epileptikeranstalterna eller alltså 450 kronor per år och skyddsling.

Ämbetsverken ville erinra om, att staten från och med den 1 juli 1938 (kungörelsen 1938:482) helt åtagit sig kostnaderna för omvårdnaden om de blinda med komplicerat lyte, för vilka dessförinnan vårdavgift uttagits av målsman eller kommun. Då, som ovan anförts, de dövstumma sinnesslöa beträffande lytets svårighetsgrad syntes stå närmast ifrågavarande blinda, syntes de uttalanden från olika i ärendet hörda institutioner och myndigheter, som i Kungl. Maj:ts proposition nr 17/1938 anförts beträffande statens övertagande av vårdkostnaderna för dessa blinda vara tillämpliga även på här berört slag av dövstumma. Ämbetsverken ville alltså förorda, att staten helt åtoge sig kostnaderna även för arbetshemmen för dövstumma.

I fråga om skolhemmens och arbetshemmens storlek ha ämbetsverken anfört bland annat följande.

Skolhemmet. Besparingsberedningen hade påvisat, att elevantalet i barn- och ungdomsskolorna enligt en i skolöverstyrelsen uppgjord tabell under läsåren 1938—1939, 1939—1940 och 1940—1941 utgjort i nämnd ordning 518, 526 och 464 eller alltså betydligt lägre än det i 1936 års utredning för de nämnda åren beräknade 551, 560 och 544 respektive, och framhållit, att man under de närmaste åren syntes kunna räkna med snarare minskning än ökning av elevantalet i barn- och ungdomsskolorna.

Ämbetsverken ville framhålla, att i 1936 års utredning räknades för den närmaste 25-årsperioden efter förstatligandet av dövstumskolorna med ett årligt medeltal elever i barn- och ungdomsskolorna av 565, varav 10.62 procent eller i medeltal 60 elever avsåges bli hänvisade till skolan i Gävle.

Ämbetsverken funne det, med hänsyn till vad från flera håll uttalats om begåvningen och förmågan hos Gävleskolans klientel att tillgodogöra sig undervisning och yrkesutbildning, tvivelaktigt, om det med fördel låte sig göra att av dessa elever låta så stor del som cirka 5 i varje intagning, d. v. s. sammanlagt omkring 20 elever eller $\frac{1}{3}$ av det i 1936 års utredning för denna skola beräknade elevantalet, återgå till eller kvarbliva vid upptagnings-skolorna för vidare utbildning i fortsättnings-skolorna och utgående i livet som arbetare i ena eller andra yrket. Men om också ett mindre antal, förslagsvis

endast 10, som av besparingsberedningen i visst sammanhang nämnts, skulle befinnas lämpliga härför, så syntes det, med hänsyn till vad som förut anförts dels om det nuvarande elevantalet — även om övergångsförhållanden beträffande organisationen därvid spelade någon roll — dels om sannolik minskning i fortsättningen av det sammanlagda antalet, vara tillräckligt att för skolhemmet räkna med ett antal platser av 40—45, d. v. s. 10—11 i medeltal per intagningsår.

Arbetshemmen. Platsantalet i arbetshemmen vore mycket svårt att beräkna. Om arbetshemmen beräknades börja sin verksamhet höstterminen 1942 och då rekryterades från Gävleskolans klientel, syntes de för verksamhetsåret 1942—1943 få 20 skyddslingar. Om arbetshemmen sedan vartannat år med hänsyn till det för skolhemmet beräknade elevantalet tillfördes cirka 8 à 9 skyddslingar (av skolhemmets till 10 à 11 i varje intagning beräknade elever syntes sannolikt en och annan bli utskrivnen som obildbar och någon efter slutad skola tagas om hand av föräldrarna) så skulle arbetshemmen efter 10 år ha tillhoppa omkring 60—70 skyddslingar och efter ytterligare 10 år cirka 120—140.

Emellertid syntes även under så förhållandevis kort tidsperiod böra räknas med någon minskning av antalet genom dödsfall och genom att en och annan elev efter några års vistelse vid arbetshemmen kunde utskrivas i s. k. kontrollerad familjevård under samma villkor som för hörande sinnesslöa. Hade någon elev förvärvat så förhållandevis god arbetsförmåga, och hans uppförande därtill vore gott samt kontrollerad familjevård i lämpligt hem kunde anskaffas, så borde givetvis den vårdformen försökas.

Om det också ur arbetshemmens synpunkt vore bäst att endast få intaga från skolhemmet överförda skyddslingar, så syntes det dock ej vara möjligt och lämpligt att i dessa det allmännas arbetshem helt vägra intagning av sådana, som tidigare slutat sin skola. Intagning av sådana syntes dock böra ske med största urskillning och endast så småningom, en då och en då och i varje enskilt fall på prov, så att de nyintagna kunde ägnas noggrann uppmärksamhet i fråga om uppförande o. dyl. Även för deras införande i arbetet och i anstaltens vanor och förhållanden syntes en sådan ordning lämplig.

Ämbetsverken ville principiellt ansluta sig till besparingsberedningens uttalande om lämpligheten av att ej från början, innan erfarenhet vunnits, göra organisationen för stor. Arbetshemmen syntes böra planeras för 40—50 kvinnliga och 50—60 manliga skyddslingar.

Ämbetsverken ha ansett följande personal erforderlig för undervisningen i skolhemmet, nämligen en föreståndare med dövstumläraryt utbildning och en dövstumlärare samt fyra lärarinnor, utbildade vid det med Slagsta skolhem för bildbara sinnesslöa förenade lärarinneseminariet.

Besparingsberedningen hade för de 40—50 barn, som borde hänvisas till skolhemmet, i fråga om lärarkrafter räknat med en dövstumlärare som föreståndare och förslagsvis 4 lärarinnor med utbildning från Slagsta. Det syntes ämbetsverken både skäligt och lämpligt, att såväl teoretisk som praktisk undervisning i skolhemmet gäves ungefär samma plats som i ett skolhem för hörande sinnesslöa barn och att det därför syntes lämpligt att räkna med som regel 4 lektioner per dag i egentliga skolämnen och 2 lektioner i kindergården och slöjd samt att även denna praktiska utbildning

handhades av lärarna i skolämnena enligt senare närmare utformning i överensstämmelse med övrig sinnesslöundervisning. Särskilt under de första åren, medan denna för dövstumundervisning nya skolform anpassade sig efter det för den tillämpliga från såväl dövstum- som sinnesslöundervisningen, syntes därvid en betydande frihet i arbetet bli nödvändig.

Ämbetsverken ansåge i likhet med besparingsberedningen, att undervisningen i detta skolhem till stor del lämpligen kunde skötas av lärarinnor med utbildning vid Slagsta seminarium. En kortare kurs på 6 månader vid dövstumläraryseminariet funne ämbetsverken emellertid önskvärd och borde den vara obligatorisk för erhållande av ordinarie anställning.

I det föregående hade räknats med ett medeltal elever i skolhemmet av 10—11 per intagningsgrupp. För skriv-teckenskolan i Gävle gällde enligt nuvarande bestämmelser, att antalet elever per undervisningsavdelning ej finge överstiga 7. Det syntes befogat att i ett skolhem av detta slag ställa något mindre krav på undervisningen än vid den nuvarande skolan i Gävle, sedan de bästa av skolans elever hänvisats till upptagningskolorna. Med hänsyn härtill syntes någon ökning av elevantalet i klasserna kunna komma i fråga. Det syntes dock ej lämpligen gå för sig att låta en lärarinna ta hand om och sköta såväl den teoretiska som den praktiska undervisningen av varje sådan årsgrupp på 10—11 elever av detta svaga slag med hjälp endast av den direkta undervisning, som kunde åvila skolans föreståndare. Som jämförelse kunde nämnas, att i skolhem för hörande sinnesslöa, vilka utan tvivel vore betydligt mycket lättare att undervisa, man ej gärna räknade med över 12 eller högst 14 elever i klassen.

En uppdelning av varje sådan grupp på två lärare eller alltså 8 läraravdelningar vid skolhemmet syntes å andra sidan ej erforderlig. Däremot syntes det, för att nå ett tillfredsställande resultat av undervisningen, vara nödvändigt att åtminstone vissa timmar dela upp dessa stora klasser (en eller annan torde också kunna hänföras till så gott som uteslutande praktisk linje) eller på annat sätt underlätta undervisningen. Härför och för undervisning i tal av vissa elever m. m. ansåge ämbetsverken utöver de av besparingsberedningen föreslagna lärarkrafterna ytterligare en lärare behöfelig, vilken med hänsyn till de arbetsuppgifter, som borde åvila honom, ej minst i fråga om att tillsamman med föreståndaren ägna uppmärksamhet åt elevernas begåvning och anlag, borde vara dövstumlärare. Ämbetsverken funne alltså för undervisningen i skolhemmet följande personal erforderlig: 1 föreståndare med dövstumläraryt utbildning, 1 dövstumlärare och 4 lärarinnor med utbildning från Slagsta.

Vad ämbetsverken sålunda förordat innebure i jämförelse med besparingsberedningens förslag en ökning av undervisningspersonalen med en dövstumlärare. I annat sammanhang hade skolöverstyrelsen ansett sig delvis för de från skriv-teckenskolan till upptagningskolorna överförda eleverna böra föreslå två skriv-teckenavdelningar och alltså härför två dövstumlärare jämte en slöjdlärlarinna. Även med en sådan anordning betydde det föreslagna dock en inbesparing av lärarlöner enbart i barndomsskolan i jämförelse med för den nuvarande specialskolan i Gävle (fortsättnings-skolan däri ej inräknad) på cirka 49,000 kronor, om skolhemmet förlades till B-ort, och cirka 45,000 kronor i F-ort, och skriv-teckenklasserna förlades till Manilla.

Beträffande behovet av arbetsledarepersonal och arbetets art å det kvinnliga arbetshemmet ha ämbetsverken anfört följande.

Skyddslingarna i kvinnliga arbetshemmet syntes i likhet med i andra sådana arbetshem i mycket stor utsträckning böra sysselsättas med vävning. Detta hade icke blott vid arbetshem för hörande sinnesslöa visat sig lämpligt, utan rektor vid skolan i Gävle hade också framhållit, att vid fortsättningskolan därstädes hade så varit fallet. Vävning hade intresserat de flesta flickorna där, och förhållandevis goda resultat hade uppnåtts.

En vävlärlarinna — helst med sådan kunnighet att hon även kunde handleda en eller annan härför lämplig skyddsling i enkel sömnad eller handarbete — måste alltså redan från början anställas vid detta hem. Härför lämpliga skyddslingar syntes vidare böra sysselsättas med enkelt köks- och städningsarbete under husmoderens och kokerskans ledning och tillsyn samt med annat lättare passningsarbete. Härigenom borde redan från början åtminstone *någon* lejd arbetskraft kunna inbesparas, och allt eftersom antalet skyddslingar ökades och de blivit vana i arbetet, borde deras arbete bli till större nytta. Det måste också anses vara mycket lämpligt att låta så många som möjligt av de kvinnliga skyddslingarna under sommaren — detta icke minst ur hälso- och trevnadssynpunkt — hjälpa till med enkelt arbete i trädgården såsom rensning, gallring och bärplockning m. m. Då skyddslingarna nått upp till det antal, förslagsvis cirka 20, att *en* lärarinna ej kunde handhåva flera av de till vävnads- och handarbetsavdelningen hänvisade, måste ytterligare en lärarinna anställas. Lämpligt syntes därvid vara, att av en av dessa lärarinnor krävdes kunnighet även i maskinstickning, så att hon kunde handleda en eller ett par skyddslingar i detta arbete. På så sätt borde en stor del av strumpstickningen för anstalten kunna utföras av dessa.

I fråga om behovet av arbetsledarepersonal och arbetets art vid det manliga arbetshemmet ha ämbetsverken anfört bland annat följande.

I de manliga arbetshemmen för hörande sinnesslöa vore skyddslingarna mycket ofta sysselsatta i jordbruksarbete. Vid andra hem åter saknades jordbruk och en viktig sysselsättning vore där trädgårdsarbete. Vidare förekomme slöjd och enklare snickeri ävensom skomakeri m. m. Vid en del anstalter sysselsattes också manliga skyddslingar, som ej lämpade sig för annat arbete, med gott resultat med vävning. Jordbruks- och trädgårdsarbete syntes emellertid för flertalet manliga skyddslingar vara det lämpligaste och det med vilket de bäst kunde bidra till sin försörjning. Det hade också visat sig i fråga om hörande sinnesslöa, att den ojämförligt största möjligheten att föra skyddslingarna ut i kontrollerad familjevård förelåge inom jordbruket. Ämbetsverken ansåge alltså, att det manliga arbetshemmet borde vara förenat med jordbruk. För ett hem av ifrågasatt storlek syntes en gård på cirka 75—100 tunnland åkerjord och dubbelt så mycket skogs- och betesmark lämplig. Under de första åren, då skyddslingarnas antal vore litet, och de därtill vore ovana vid arbetet, syntes de visserligen ej kunna utföra allt för dem lämpligt arbete vid en sådan gård. Tillfällig lejd arbetskraft bleve då erforderlig i större utsträckning än senare. Efter några år däremot, då skyddslingarnas antal blivit större, och de därtill blivit vana vid jordbruket, borde ett avsevärt arbete av dem tillsammans under lämplig ledning kunna utföras såväl i ladugård och stall som ute på åker och äng och i skogen och trädgården o. s. v. Allt eftersom skyddslingarnas antal ökades, borde vid ett lantbruk av denna storlek genom intensifiering av jordbruket och genom skogsvård och beteskultur

ävensom genom ökad trädgårdsodling o. s. v. lämpligt och efter deras för- måga ekonomiskt arbete kunna beredas dem. Det gällde givetvis att söka ordna arbetet vid ett sådant hem så, att det i mesta möjliga grad fångade skyddslingarnas intresse. Då sysslandet med djur av olika slag säkerligen intresserade många av dessa på barnets utvecklingsstadium stående skydds- lingar, särskilt om de tidigt fått vänja sig vid djuren, syntes det vara lämp- ligt att vid ett sådant lantbruk förutom vanlig djurbesättning av kor, häs- tar, svin och höns även försöka med exempelvis får- och kaninskötsel.

Såsom arbetsledare vid en jordbruksanstalt av ovan angivet slag och storlek syntes från början erfordras förutom föreståndaren, 1 rättare, 1 arbetsförman i jordbruket med någon vana även i slöjd och trädgårdssköt- sel samt 1 ladugårdsförman, samtliga arbetande. Då antalet skyddslingar blivit större, exempelvis över 30, syntes minst ytterligare en arbetsledare behövas, till exempel en slöjd- och trädgårdskunnig sådan. Vid ett ännu större antal syntes det bli nödvändigt med ytterligare någon differentie- ring av skyddslingarnas arbete. Så kunde kanske exempelvis försökas med skomakeri för några härför lämpliga. Särskilt med tanke på sysselsättning- en under vintern och vid för utearbete olämplig väderlek vore det också nödvändigt att ha andra arbeten att tillgripa. Då antalet bleve större kunde också för differentieringen erforderlig ökning av personalen ske utan att vårdkostnaderna därför behövde bli högre.

I fråga om de föreslagna anstalternas organisation ha ämbetsverken övertägt tre alternativ, nämligen att upprätta tre skilda hem (alt. I), att förlägga skolhemmet och det kvinnliga arbetshemmet till- sammans och det manliga arbetshemmet för sig under särskild ledning (alt. II) samt att sammanföra alla tre hemmen i en anstalt under gemen- sam ledning (alt. III). Efter vägande av för- och nackdelarna hos de olika alternativen ha ämbetsverken funnit så många skäl, såväl ekonomiska som andra, tala för en samlad anstalt, att dessa ansetts väga tyngre än olägen- heten av att ha arbetshemsskyddslingar av båda könen tillsamman och med skolelever, särskilt om därvid beaktades möjligheterna av att neutra- lisera riskerna. Ämbetsverken ha därför förordat alternativ III. Den sam- lade anstalten borde enligt ämbetsverkens mening förläggas på landet och i förening med jordbruk av lämplig storlek. Intill dess fastighet för ändamålet anskaffats och iordningställt, borde hemmen förläggas till de nu- varande skollokalerna i Gävle.

För den av ämbetsverken förordade anstalten, förlagd till jordbruksegen- dom, ha ämbetsverken beräknat följande personal, nämligen

	Lönegrad.
1 föreståndare med dövstumlärarexamen	E 3
1 dövstumlärare	A 20
4 sinnesslölararinnor	A 11
1 vävlärlarinna, kunnig i sömnad och handarbete	A 11
1 sjuksköterska, sykunnig	A 6
1 husmoder	A 7
1 rättare	A 10
1 arbetsförman, kunnig i eldning samt något slöjd- och trädgårds- kunnig	A 7
1 ladugårdsförman	A 5

Vård- och ekonomipersonal:

- 1 kokerska
- 1 tvätterska
- 2 biträden för kök och städning m. m.
- 4 vårdarinnor, något sykkunniga
- 1 sömmerska

Beräkningarna ha gjorts för halv beläggning i arbetshemmen, därvid räknats med 20—25 kvinnliga och 25—30 manliga skyddslingar. Vid full beläggning i det kvinnliga arbetshemmet har beräknats ytterligare en vävlärlarinna, kunnig i maskinstickning, och vid full beläggning i det manliga arbetshemmet ytterligare en slöjd- och trädgårdskunnig arbetsledare.

I fråga om personalens lönegradsplacering ha ämbetsverken anfört bland annat.

Föreståndarna för dövstumskolorna vore placerade i löneplan E 2—4. En anstalt enligt alternativ III syntes komma upp i en storleksordning över upptagningskola för dövstumma. Föreståndarens arbetsuppgifter vid denna bleve i allt väsentligt, såsom i fråga om undervisning och ledning av densamma och handhavande av anstaltens ekonomi m. m., av samma art och omfattning som vid övriga dövstumskolor. I vissa avseenden syntes de bli mera omfattande, då anstalten i fråga komme att inrymma tre olika avdelningar, vilka vardera krävde sin speciella omsorg, alldeles särskilt gällde detta en anstalt med jordbruk av föreslagen storlek. Anstalten i Lund för blinda med komplicerat lyte hade även i det föregående nämnts som närmast jämförbar. En jämförelse i löneavseende med föreståndaren vid denna anstalt, som vore placerad i lönegrad E 6, syntes därför också befogad. Ämbetsverken funne därför skäligt och väl avvägt att för föreståndaren vid en här ifrågasatt anstalt föreslå placering i lönegrad E 3 med i övrigt samma villkor som beträffande föreståndare vid dövstumskola i denna lönegrad.

För lärarinnorna med utbildning vid Slagsta hade ämbetsverken föreslagit en placering i lönegrad A 11 eller alltså två lönegrader över den för småskollärlarinnor. Som skäl härför ville ämbetsverken anföra, att utbildningen vid Slagsta visserligen måste anses något mindre kvalificerande än småskollärarexamen, men då ämbetsverken för dessa Slagstalärlarinnor räknat med en kortare utbildningskurs vid Manilla, så syntes de sedan kunna anses vara berättigade till minst samma löneställning som småskollärlarinnorna. Vid skolhem för dövstumma bleve emellertid undervisningen synnerligen betungande. Därtill komme, att en ej obetydlig övervakningstjänst måste åligga dessa lärarinnor såväl under pågående lästerminer som under ferierna. En löneplacering i A 11 syntes med hänsyn härtill befogad.

I fråga om personal vid en jordbruksanstalt hade ämbetsverken i huvudsak följt löneplaceringen för motsvarande personal vid skyddshemmen med någon höjning dock för arbetsförman och ladugårdsförman. Med denna sistnämnda höjning hade ämbetsverken ej blott velat placera dessa tjänster i sådan löneklass, att välkvalificerade befattningshavare anmälde sig till tjänsterna, utan också så att dessa sedan stannade kvar i tjänsterna, vilket med hänsyn till meddelelsemedlet med dessa dövstumma vore av synnerlig betydelse, då det först efter rätt lång tids vana och erfarenhet ginge att göra sig förstådd av dem.

Övriga tjänster vore placerade i enlighet med motsvarande vid dövstumskolorna.

Såsom ovan angivits ha ämbetsverken föreslagit en provisorisk förläggning av skol- och arbetshemmen till de nuvarande lokalerna för dövstumskolorna i Gävle. Såsom skäl härför ha ämbetsverken anfört följande.

I sin strävan att finna lämplig plats och om möjligt också redan befintliga passande byggnader för denna nya anstalt hade ämbetsverken i enlighet med av besparingsberedningen givna anvisningar sökt samarbete med skyddshemsinspektören. Utav de av denne anvisade lediga före detta skyddshemmen hade ämbetsverken endast ansett Fröbergiska stiftelsens anstalt Norrgård vid Kalmar med hänsyn till storlek m. m. vara sådan, att dess lämplighet för ifrågasatt ändamål borde närmare skärskådas. Vid företagen undersökning hade ämbetsverken funnit, att anstaltens läge alldeles invid, för att ej säga inne i staden, måste anses mindre gott, att det till densamma hörande jordbruket på cirka 30 tunnland åker vore för litet och därtill, då det saknade skogs- och betesmark, olämpligt för ändamålet, att de förhållandevis gamla, för anstalt av annat slag iordninggjorda byggnaderna, skulle kräva kostsamma omändringar för att nöjaktigt kunna tagas i bruk för ifrågasatt ändamål, samt att de begärda priserna 700,000 kronor vid köp och 20,000 kronor i årligt arrende i sin helhet och framför allt beträffande jordbruket vore sådana, att ämbetsverken ej funnit sig kunna förorda vare sig köp eller arrende av anstalten.

Ämbetsverken vore alltså å ena sidan ej nu beredda anvisa lämplig plats för en anstalt på landet och framlägga kostnadsberäkning för inköp av lämplig egendom och för uppförande av erforderliga nya byggnader å denna och hade ej heller ansett sig under nuvarande ekonomiska förhållanden, och då därtill brist på visst byggnadsmaterial föreläge, böra äska anslag till ifrågasatt ändamål. Å andra sidan funne ämbetsverken det ej försvarligt att längre ens i väntan på slutgiltig lösning av skolhemmets och arbetshemmets plats- och byggnadsfråga upprätthålla special- och fortsättningskolan i Gävle med dess i förhållande till det resultat, som med densamma kunde uppnås, orimligt höga kostnader. Ämbetsverken funne sig därför böra föreslå en provisorisk lösning av frågan på så sätt, att skolan i Gävle i dess nuvarande form den 30 juni 1942 nedlades och att densamma omvandlades till skolhem samt till manligt och kvinnligt arbetshem. Ämbetsverken ville dock därvid särskilt betona, att anordningen i fråga endast måste betraktas som ett provisorium, som möjliggjorde ett närmare övervägande av dels dessa hems slutgiltiga ordnande och dels den framtida dispositionen av skolfastigheten i Gävle.

Av ämbetsverkens beräkningar angående antalet elever (skyddslingar) i skol- och arbetshemmen under budgetåret 1942/43 och närmast följande år inhämtas bland annat.

Ämbetsverken ha approximativt beräknat elevantalet i skolhemmet under budgetåren 1942/46 till respektive 24, 33, 27 och 35 samt därefter räknat med en sakta ökning till omkring år 1949, då övergångsförhållandena syntes ha upphört att inverka och skolhemmet nått upp till det ungefärligt beräknade antalet av omkring 40—45 elever.

Antalet skyddslingar i arbetshemmet ha för budgetåret 1942/43 beräknats till 20, varav omkring 10 manliga och 10 kvinnliga. Antalet skyddslingar har därefter beräknats komma att ökas med 2 under budget-

året 1943/44 och med ytterligare 6 under följande budgetår för att under budgetåret 1945/46 uppgå till omkring 30—35, ungefär lika antal manliga och kvinnliga. Då skolhemmet vid denna tid beräknats ha 35 elever, skulle hela antalet då bli omkring 60.

I anslutning härtill ha ämbetsverken vidare anfört.

För ett nämnvärt större antal skyddslingar än vad ovan angivits för budgetåret 1945/46, syntes lokalerna i Gävle ej vara tillräckliga. Enligt ämbetsverkens mening borde också vid denna tidpunkt kunna vara utrett, om skolbyggnaden i Gävle kunde tagas i bruk för annat lämpligt ändamål och hela anstalten flyttas ut på landet, som tidigare förordats, eller om eventuellt även då av byggnadsekonomiska skäl hänsyn måste tagas till den befintliga skolfastigheten och skolhemmet jämte kvinnliga arbetshemmet i fortsättningen inrymmas i denna, och manliga arbetshemmet förläggas till en lantgård i närheten och därvid stå under samma ledning och förvaltning. En biträdande manlig föreståndare för det manliga arbetshemmet syntes därvid vara erforderlig, åtminstone sedan det manliga arbetshemmet blivit fullt utbyggt.

Vid förläggning av skol- och arbetshemmen till Gävle ha ämbetsverken beräknat följande personal erforderlig:

	Lönegrad
1 föreståndare, dövstumlärarexamen	E 3
1 dövstumlärare	A 20
3 sinnesslölararinnor	A 11
1 vävlärlarinna, kunnig i sömnad och handarbete	A 11
1 arbetslärare, skomakeri	A 9
1 sjuksköterska, sykunnig	A 6
1 husmoder	A 7
1 vaktmästare	A 6

Vård- och ekonomipersonal:

- 1 värmeledningsskötare
- 1 eldare, trädgårdskunnig
- 1 kokerska
- 1 tvätterska
- 4 biträden (varav en s. k. löpare, att tjänstgöra vid de övrigas ledighet)
- 4 vårdarinnor
- 1 sömmerska

Därjämte ha ämbetsverken beräknat till läkararvode som hittills 800 kronor, till skrivbiträde förslagsvis 1,000 kronor och till timlärare i borstbinderi eller dylikt förslagsvis 1,500 kronor.

I det föregående hade personalbehovet och personalens löne- och tjänsteställning angivits för en anstalt enligt alternativ III i förening med jordbruk behövlig personal. Vid den nu föreslagna provisoriska lösningen bleve personalbehovet i visst avseende något annorlunda, särskilt som såväl jordbruk som större trädgård saknades vid skolan i Gävle.

Beträffande lärarkrafter vid skolhemmet syntes en del klasser bli så små, att de lämpligen kunde sammanföras i undervisningsavdelningar. Åtminstone under första året erfordrades, förutom föreståndare och 1 dövstumslärare, endast 3 sinnesslölararinnor. Den enkla gymnastik, som för skolhemmets elever kunde ifrågakomma, syntes ämneslärarna liksom vid andra sinnesslöskolor kunna leda.

För skyddslingarna i kvinnliga arbetshemmet räknades som i det föregående med vävning som huvudsaklig sysselsättning samt därtill någon enkel sömnad, stickning och dylikt ävensom köks- och städningsarbete. En vävlärlarinna behöfde anställas redan från början. Då skyddslingarnas hushliga arbete ej vore avsett som någon kurs eller skola, syntes de böra handledas i detta av husmoder och kokerska samt övrig personal utan att ersättning härför utginge.

För skyddslingarna i manliga arbetshemmet måste, då ej jordbruks- och ej heller i nämnvärd grad trädgårdsarbete erbjöde sig, ordnas något annat arbete av enkelt slag. Så borde några av de svagaste lämpligen kunna sättas till vävnadsarbete, vilket även vid ett fullständigare arbetshem beräknats. Ett par syntes lämpligen kunna sysselsättas under vintern med vedhuggning, eldning och snöskottning och dylikt hjälparbete under eldarens och vaktmästarens ledning och under sommaren med arbete på gården och i trädgården o. s. v. Några syntes kunna sysselsättas med enkel sömnad eller med träslöjd. De övriga syntes bäst kunna sättas till arbete i skomakeriverkstaden. Med hänsyn till dels det förhållandevis ringa antalet skyddslingar under de första verksamhetsåren och dels dessas svaga arbetsförmåga på hantverksområdet syntes det ej befogat att anställa mer än en ledare i praktiskt arbete, i det här fallet en skomakare. Därtill borde kunna ordnas så, att vaktmästaren eller annan lämplig person mot arvode komme att handleda en eller annan skyddsling i borstdragning eller annat enkelt arbete.

Beträffande de e k o n o m i s k a k o n s e k v e n s e r n a av ämbetsverkens förslag ha de anfört bland annat.

Besparingsberedningen hade räknat med besparingar i avlöningskostnader i förhållande till nuvarande organisation å 165,000 kronor eller, sedan 45,000 kronor avräknats såsom statens bidrag till vårdkostnader för 100 skyddslingar i arbetshem, med 450 kronor för skyddsling, 120,000 kronor.

Inbesparingarna å lönekontot kunde (vid anstalternas förläggning till Gävle), såsom framginge av de av ämbetsverken framlagda beräkningarna, uppskattas till 83,000 kronor eller alltså avsevärt mindre än vad besparingsberedningen beräknat. Dessa belopp vore emellertid ej direkt jämförbara, då ämbetsverken räknat med, att staten borde ikläda sig hela kostnaden även för arbetshemmen och alltså upptagit även personalen vid dessa samt tre befattningshavare vid upptagningssskola (för skriv-teckenavdelningarna).

Beträffande omkostnaderna för kosthåll, beklädnad, uppvärmning m. m. vid en senare å billigare ort och i förening med jordbruk förlagd anstalt kunde nämnas, att vid Stockholms läns anstalt för sinnesslöa dessa utgifter enligt därifrån lämnad uppgift belöpt sig till i runt tal 575 kronor per skyddsling och år (år 1940). Om vid en dylik anstalt för dövstamma ifrågasvarande utgifter beräknades till 600 kronor, så skulle omkostnaden för 100 skyddslingar uppgå till 60,000 kronor. Om härifrån avräknades motsvarande omkostnader för de till 30 beräknade eleverna i fortsättningssskolan

med 18,000 kronor så bleve denna omkostnadssumma 42,000 kronor. Av den i det föregående beräknade besparingen å 83,000 kronor återstode då 41,000 kronor. Lades härtil skillnaden i lönekostnader vid den föreslagna anstalten i Gävle och en sådan i förening med jordbruk å B-ort med cirka 12,000, så skulle 100 skyddslingar kunna helt omhändertagas och ändå en besparing i jämförelse med nuvarande organisation vid Gävle-skolan å i runt tal 53,000 kronor årligen kunna göras.

Ämbetsverken ha s a m m a n f a t t n i n g s v i s hemställt,
att special- och fortsättningsskolan i Gävle för dövstumma skriv-tecken-elever från och med den 30 juni 1942 nedläggas,

att större delen av de till denna skola hänvisade eleverna måtte på grund av sin svaga begåvning bli omhändertagna som sinnesslöa och att för dessa från och med den 1 juli 1942 måtte upprättas skolhem samt manligt och kvinnligt arbetshem enligt de riktlinjer, som i det föregående angivits,

att hemmen i fråga måtte bli statsanstalter och staten ikläda sig alla kostnader för desamma,

att till skyddslingar, som från dessa arbetshem utplaceras i kontrollerad familjevård, måtte utgå understöd som för hörande sådana,

att hemmen i fråga tills vidare förläggas till dövstumskolan i Gävle,

att dessa hem måtte benämnas Statens skol- och arbetshem för bildbara sinnesslöa dövstumma samt

att en viss lämplig del av de bättre begåvade av Gävleskolans klientel i fortsättningen måtte få sin undervisning vid upptagningskolorna samt att för de bland dessa, som ej lämpligen kunna undervisas efter talmetoden, ävensom för sådana, som på grund av afasi eller annan komplicerad av lytet äro i behov av undervisning efter skriv-teckenmetoden, vid den upptagningskola — förslagsvis Manilla — som skolöverstyrelsen prövar lämpligt, måtte få upprätthållas två skriv-teckenklasser.

U t l å t a n d e n.

Statskontoret har tillstyrkt nedläggandet av special- och fortsättningskolorna och inrättandet av skol- och arbetshem. Med hänsyn till vad skolöverstyrelsen och medicinalstyrelsen anfört rörande huvudmannskapet för de föreslagna anstalterna har statskontoret icke funnit anledning till erinran mot att skolhemmet såväl som arbetshemmen bliva statsanstalter. Icke heller har statskontoret velat motsätta sig, att staten helt åtog sig kostnaderna även för arbetshemmen och att således icke — lika litet som vid motsvarande anstalt för blindas — vårdavgifter uttoges av målsman eller kommun. Statskontoret har vidare biträtt förslaget, att skol- och arbetshemmen sammanföras till en anstalt, vilken borde förläggas på landet och i förening med jordbruk av lämplig storlek, samt att hemmen skulle, intill dess fastighet för ändamålet anskaffats och iordningställt, förläggas till de nuvarande skollokalerna i Gävle. Däremot har statskontoret motsatt sig inrättandet av särskilda skriv-teckenavdelningar

samt framställt vissa erinringar beträffande de föreslagna personal- och löneförhållandena.

I fråga om de bättre begåvade av Gävleskolans elever hade förutsatts, att de skulle kunna överföras till upptagnings-skolorna. I besparingsberedningens promemoria hade härvid beräknats, att eleverna skulle kunna placeras i befintliga C-klasser och att följaktligen några kostnader för nya läraravdelningar härigenom icke skulle uppkomma. Skolöverstyrelsen och medicinalstyrelsen hade i princip biträtt denna mening men likväl, om ock med tvekan, förordat, att vid en av upptagnings-skolorna skulle upprättas två undervisningsavdelningar för skriv-teckenelever, för vilka kostnaderna beräknats uppgå till ett belopp av 26,162 kronor vid förläggning å I-ort.

I betraktande av de kostnader, som skulle uppkomma vid en utbyggnad på sätt föreslagits av undervisningsavdelningarna vid en av upptagnings-skolorna, och då ämbetsverken i allt fall i princip syntes dela den i promemorian hävdade uppfattningen om möjligheten att upptaga de bättre begåvade Gävleeleverna i befintliga C-klasser, måste statskontoret ställa sig avvisande till förslaget att inrätta skriv-teckenavdelningar vid sidan av C-klasserna. Ämbetsverket ville emellertid fästa uppmärksamheten vid att från sakkunnigt håll riktats vägande kritik mot användande av talundervisning för ett alltför stort antal elever. Det syntes ämbetsverket vid sådant förhållande ligga nära till hands att i varje fall såsom en försöksåtgärd vid en av upptagnings-skolorna ersätta C-klasserna med skriv-teckenklasser, i vilka bland andra eleverna från Gävle kunde ingå. Till annan upptagnings-skolas C-klass kunde eventuellt i så fall hänföras enstaka elever, vilka ansågs böra erhålla talundervisning utan att likväl kunna placeras i B-klass.

Den föreslagna personaluppsättningen för en till jordbruksegendom förlagd anstalt föranledde i detta sammanhang erinran från statskontorets sida allenast vad anginge dövstumläraryrket. I betraktande av sinnesbeskaffenheten hos de skyddslingar, som syntes komma att omhändertagas i skolhemmet, syntes det med fog kunna ifrågasättas, huruvida kostnaderna för berörda dövstumläraryrket verkligen motsvarades av nämnvärda pedagogiska fördelar. Statskontoret, som hade svårt att föreställa sig, att så skulle bliva fallet, ansåge sig i varje fall icke kunna tillstyrka inrättandet av tjänsten ifråga.

Beträffande befattningshavarnas löneställning funne ämbetsverket anledning till erinran mot förslaget allenast vad anginge föreståndaren, som enligt ämbetsverkets mening borde placeras högst i 25 lönegraden. För vård- och ekonomipersonalens löneställning syntes böra bliva avgörande de bestämmelser, som torde komma att meddelas efter i ämnet numera verkställd utredning. Innan anstalten blivit fullt utbyggd, syntes befattningshavarna böra uppföras såsom extra ordinarie, varvid lärarinnorna syntes böra placeras en lönegrad under den, som föreslagits för ordinarie lärarinna.

Vidkommande personalbehovet vid anstalten under dess tillfälliga förläggning i Gävle funne sig statskontoret utöver de erinringar, som nys framställt, allenast böra framhålla, att enligt ämbetsverkets mening ekonomipersonalen borde kunna reduceras med minst ett biträde. Arbetslära- ren i skomakeri, som icke framdeles skulle ingå i organisationen, syntes böra avlönas medelst arvode, förslagsvis 3,600 kronor för år. Av samma skäl borde vaktmästarbefattningen givetvis icke vara ordinarie. Skulle således tjänsten ifråga icke utnyttjas för att bereda sysselsättning åt inom dövstumundervisningsväsendet redan anställd ordinarie vaktmästare, borde

medel anvisas till arvode för bestridande av vaktmästargöromål och viss handledning åt skyddslingarna i slöjd — eller dylikt arbete med 2,880 kronor för år (= 2 löneklassen å F-ort jämte 15 procent tillägg). Särskilda medel till timlärare i borstbinderi syntes däremot icke böra ställas till förfogande.

Allmänna lönenämnden har i fråga om personalorganisationen för den föreslagna statsanstalten för bildbara sinnesslöa dövstumma anfört följande.

Vad först beträffade personaluppsättningen vid ifrågavarande anstalt under tiden för dess provisoriska förläggning till Gävle funne sig allmänna lönenämnden i likhet med statskontoret icke kunna tillstyrka, att en ny ordinarie befattning såsom arbetslärare i skomakeri inrättades i 9 lönegraden, detta enär befattningen ifråga icke vore avsedd att ingå i anstaltens definitiva organisation. Enligt lönenämndens mening borde för ändamålet inrättas en extra lärarbefattning, förslagsvis hänförd till 10 lönegraden. Vad vidare anginge följande till nyinrättande föreslagna befattningar, nämligen 1 vävlärlarinne- och 3 sinnesslölärlarinnebefattningar, syntes dessa tills vidare i avvaktan på närmare erfarenhet böra inrättas såsom extra ordinarie i 11 lönegraden; enligt vad lönenämnden inhämtat, syntes nämligen dessa befattningar icke kunna besättas med nuvarande lärare vid Gävleskolan. I fråga om dem av de nuvarande ordinarie befattningshavarna vid dövstumskolan i Gävle, vilka kunde förväntas skola tagas i anspråk därstädes även efter omorganisationens genomförande (föreståndare, dövstumslärare, husmoder, sjuksköterska och vaktmästare), finge lönenämnden anföras, att lönenämnden förutsatte, att de även efter omorganisationen så vitt möjligt bereddes full sysselsättning, antingen vid Gävleanstalten eller, eventuellt, annorstädes. Vad särskilt löneställningen för föreståndaren beträffade, syntes densamma, därest den nuvarande rektorn vid dövstumskolan i Gävle utsåges till föreståndare för den nya anstalten, böra bibehållas oförändrad intill utgången av den tid, för vilken den nuvarande rektorn meddelats förordnande (enligt från skolöverstyrelsen inhämtad uppgift till och med den 30 juni 1943); för tiden därefter borde frågan underkastas förnyad omprövning. Skulle däremot annan person än den nuvarande rektorn utses till föreståndare för den nya anstalten från och med den 1 juli 1942, syntes med hänsyn till anstaltens till en början ringa omfattning — läsåret 1942—1943 beräknad till sammanlagt omkring 40 elever och skyddslingar — tillräckliga skäl icke föreligga att omedelbart hänföra föreståndarbefattningen till så hög löneställning som enligt lönegraden E 3. Det syntes i detta sammanhang böra erinras, att den för jämförelse åberopade vårdanstalten i Lund för blinda med komplicerat lyte vore i olika hänseenden av avsevärt mera betydande omfattning. Enligt lönenämndens mening syntes, under nyssnämnda förutsättning, föreståndarbefattningen vid den nya anstalten i Gävle tills vidare böra hänföras till lönegraden Eo 26. Beträffande slutligen den erforderliga ekonomi- och vårdarpersonalen — värmeledningsskötare, eldare, kokerska, tvätterska, biträden, sömmerska och vårdarinnor — syntes densammas löneställning böra regleras i enlighet med bestämmelser, som syntes vara att förvänta på grundval av numera föreliggande särskild utredning.

Den föreslagna personaluppsättningen efter den ifrågavarande anstaltens definitiva förflyttning till landsbygden syntes, så vitt nu kunde bedömas, i det stora hela lämpligt avvägd. Enligt lönenämndens mening bor-

de emellertid med en detaljprövning av förslaget i denna del tills vidare anstå. Särskilt ville lönenämnden härvid framhålla svårigheten att i frågans nuvarande läge och framför allt så länge jordbruksverksamhet icke förekomme vid anstalten ingå på något närmare bedömande av löneställningen för föreståndare, rättare, arbetsförman och ladugårdsförman.

Departementschefen.

Vid fastställandet av den nuvarande organisationen för det statliga dövstumundervisningsväsendet utgick man ifrån, att flertalet dövstamma barn skulle i de fyra s. k. upptagningsskolorna erhålla undervisning enligt talmethod. Undervisningen skulle med andra ord systematiskt gå ut på att såvitt möjligt lära eleverna att tala. De elever åter, som icke med utsikt till framgång ansågos kunna undervisas enligt denna metod, skulle sammanföras till en skola och där undervisas enligt den s. k. skriv- och teckenmetoden. För sistnämnda ändamål upprättades specialskolan i Gävle, var till även anknöts en särskild fortsättningsskola, avsedd enbart för skriv-teckenelever.

Sedan ett par år tillbaka har emellertid övervägts, huruvida den särskilda skriv-teckenskolan med hänsyn till elevmaterialets beskaffenhet verkligen är ägnad att fylla det avsedda ändamålet. Den nu verkställda utredningen synes klart ha ådagalagt, att så icke kan sägas vara fallet, i det flertalet elever visat sig vara att hänföra till kategorien bildbara sinnesslöa — de obildbara sinnesslöa dövstamma omhändertagas på sinnesslöanstalter — medan endast ett mindretal kunna betecknas såsom i psykiskt hänseende mera normalt utrustade. Sistnämnda elevkategori åter är så ringa, att det icke kan anses försvarligt att upprätthålla särskilda skolor för denna. De förslagsställande myndigheterna — besparingsberedningen, skolöverstyrelsen och medicinalstyrelsen — äro också eniga om att föreslå att med utgången av innevarande budgetår specialskolan och fortsättningsskolan för skriv-teckenelever i Gävle skall läggas ned. Jag har för egen del ansett mig böra biträda detta förslag.

Fråga uppstår då, hur staten lämpligen bör sörja för utbildningen av den nuvarande Gävleskolans klientel. Beträffande de elever, vilka icke äro att hänföra till kategorien bildbara sinnesslöa, torde det vara klart, att de böra få sin utbildning i upptagningsskolorna. Meningarna äro emellertid delade beträffande spörsmålet, huruvida eleverna i fråga lämpligen böra undervisas gemensamt med upptagningsskolornas talundervisade elever eller bilda särskilda undervisningsavdelningar, vari de skulle undervisas enligt skriv-teckenmetod. Besparingsberedningen har förutsatt, att ifrågavarande barn skulle undervisas tillsammans med upptagningsskolornas övriga lärjungar i de s. k. C-avdelningarna, d. v. s. de undervisningsavdelningar, vilka sammansättas av de svagast begåvade eleverna vid dessa skolor. Härigenom skulle kunna undvikas att upprätta nya undervisningsavdelningar. Skolöverstyrelsen och medicinalstyrelsen ha, ehuru med tvekan, förordat upprättande av två undervisningsavdelningar för skriv-teckenelever. Till dessa avdelningar skulle sådana elever från samtliga upptagningsskolor

sammanföras, vilka på grund av afasi eller annan defekt ej lämpligen kunde talundervisas. För egen del anser jag mig böra biträda sistnämnda förslag. Några särskilda kostnader för statsverket torde icke behöva uppstå härigenom, då jag förutsätter, att det tillses, att upptagningsskolornas övriga elever sammanföras till undervisningsavdelningar på sådant sätt, att samtliga avdelningar såvitt möjligt bli fyllda. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att bestämma, vid vilken eller vilka skolor dylika skriv-teckenavdelningar böra upprättas.

De dövstumma barn, vilka äro hänförliga till kategorien bildbara sinnesslöa, skulle enligt det föreliggande, i stort sett enhälligt tillstyrkta förslaget sammanföras till ett skolhem för utbildning i huvudsak enligt de för övriga bildbara sinnesslöa tillämpade principerna. Jag biträder detta förslag liksom även de av skolöverstyrelsen och medicinalstyrelsen angivna riktlinjerna för urvalet av de elever som skola överföras till skolhemmet och de som skola stanna kvar vid upptagningsskolorna.

I samband med sitt förslag om inrättande av ett skolhem för utbildning av dövstumma sinnesslöa barn har besparingsberedningen förordat statliga åtgärder för omhändertagande i arbetshem av vuxna dövstumma, sedan de lämnat nämnda skolhem. Också detta förslag har vunnit allmän anslutning och tillstyrkes av mig. Jag finner mig i likhet med skolöverstyrelsen och medicinalstyrelsen och på av dessa myndigheter anförda skäl böra förorda, att sådana arbetshem upprättas och drivas såsom helt statliga anstalter och att staten sålunda skall svara för samtliga därmed förenade kostnader på sätt som numera är fallet beträffande vårdanstalten i Lund för blinda med komplicerat lyte. På sätt ämbetsverken föreslagit torde tills vidare böra räknas med upprättande av två arbetshem, ett för manliga och ett för kvinnliga skyddslingar. Ämbetsverkens förslag rörande arbetshemmens förläggning och organisation m. m. torde även i övrigt kunna i huvudsak godtagas. Jag är sålunda i likhet med ämbetsverken av den åsikten, att skolhemmet och de två arbetshemmen åtminstone tills vidare böra drivas såsom en gemensam anstalt, vilken under en övergångstid bör provisoriskt förläggas till Gävleskolans lokaler och sedermera flyttas till en lämplig jordbruksegendom. Jag förutsätter, att den provisoriska förläggningen till Gävle skall bli av så kort varaktighet som möjligt och att åtgärder ofördröjligen skola vidtagas för att anskaffa en för ändamålet lämpad egendom.

Jag biträder vad skolöverstyrelsen och medicinalstyrelsen anført rörande principerna för intagning av skyddslingar å arbetshemmen. Arbetshemmens skyddslingar torde sålunda böra huvudsakligen rekryteras från skolhemmets elevklientel men å andra sidan böra möjligheter även finnas att i arbetshemmen mottaga sådana dövstumma, som tidigare slutat sin skola, varvid givetvis sådan intagning bör ske med största urskillning. Jag tillstyrker även förslaget, att skyddslingar på arbetshemmen skola kunna utskrivs för s. k. kontrollerad familjevård, varvid kostnaderna torde böra

bestridas av statsverket. Beträffande kontroll över sådan vård torde kungörelsen den 9 december 1927 (nr 484) angående kontroll i vissa fall över enskild vård av sinnessjuka, sinnesslöa och fallandesjuka (ändrad 1929: 340) jämte därtill knutna bestämmelser böra äga tillämpning. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att meddela erforderliga föreskrifter rörande kontrollerad familjevård och vad därmed äger samband. Utackorderingskostnaderna torde tills vidare få bestridas från vederbörande omkostnadsanslag.

Det kombinerade skol- och arbetshemmet synes böra benämnas »Vårdanstalten för dövstumma med komplicerat lyte». Medel till avlöningar och omkostnader vid vårdanstalten torde tills vidare böra anvisas under de på riksstaten uppförda avlönings- respektive omkostnadsanslagen vid dövstumskolorna.

På sätt föreslagits torde den huvudsakliga undervisningen vid det blivande skolhemmet böra omhändervivas av lärarinnor, utexaminerade från Slagstaseminariet, vilka tillika genomgått en kortare kurs vid dövstumlärarseminariet. Föreståndaren torde böra vara utexaminerad dövstumlärare. I avbidan på närmare erfarenhet rörande behovet anser jag mig böra tills vidare räkna med, att någon ytterligare dövstumlärare icke skall erfordras. Till frågan om de blivande arbetshemmens personalorganisation efter en utflyttning till lämplig jordbruksegendom torde icke böra tagas slutlig ställning i detta sammanhang. De av utredningsmyndigheterna angivna allmänna riktlinjerna synas dock i huvudsak godtagbara. Vid ställningstagandet framdeles till denna fråga torde de av statskontoret gjorda erinringarna böra tagas under övervägande.

Till frågan om personalbehovet för nästa budgetår återkommer jag i annat sammanhang.

3. Upptagningssskolorna å Manilla och i Vänersborg.

Manilla.

Besparingsberedningens förslag.

Besparingsberedningen har föreslagit, att dövstumskolbyggnaden å Manilla måtte restaureras i huvudsak enligt ett av 1940 års civila byggnadsutredning avgivet förslag för en kostnad av 600,000 kronor.

Under åren 1938 och 1939 hade inom byggnadsstyrelsen uppgjorts olika förslag till lösande av lokalfrågan för dövstumskolan å Manilla. Den nuvarande skolbyggnaden — som uppförts år 1864 och icke befunne sig i tillfredsställande skick — hade förklarats synnerligen svår att omforma efter moderna krav på undervisningslokaler och bostäder.

De olika byggnadsförslagen hade i huvudsak gått ut på *antingen* om- och tillbyggnad av skolbyggnaden för kostnader, som år 1938 för olika alternativ beräknats till mellan 1,500,000 och 1,850,000 kronor *eller ock* hel nybyggnad på den nuvarande skoltomten eller på plats utanför Stock-

holm. Senast hade byggnadsstyrelsen i skrivelse till Kungl. Maj:t den 27 november 1939 framlagt förslag till nybyggnad för skolan på en av Södertälje stad erbjuden tomt. Byggnadskostnaderna, inberäknat utgiften för rivning av den nuvarande skolbyggnaden, hade därvid beräknats till 2,080,000 kronor.

Sedermera hade fråga väckts, huruvida icke en kostsam nybyggnad för skolan skulle kunna helt undvikas. Två vägar hade därvid antytts såsom möjliga — förutom skolans kvarblivande å Manilla — antingen ett lokalbyte med dövstumskolan i Växjö eller ock en förflyttning till Gävle, därest de nuvarande dövstumskolorna därstädes funnes böra nedläggas.

Besparingsberedningen hade vid sin prövning av hithörande spörsmål kommit till den uppfattningen, att dövstumskolbyggnaden vid Manilla för att för någon mera avsevärd tid kunna användas för sitt ändamål måste genomgå en genomgripande renovering. Vissa omdelbara reparations- och omändringsarbeten syntes ofrånkomliga, även om man avsåge att låta skolan kvarligga vid Manilla endast ett fåtal år.

På beredningens begäran hade 1940 års civila byggnadsutredning verkställt en ingående undersökning rörande möjligheterna och kostnaderna för en restaurering och ombyggnad av den nuvarande dövstumskolbyggnaden. Vid sin undersökning hade byggnadsutredningen utgått från de förutsättningarna, att vid en ombyggnad rimliga krav på modernitet och bekvämlighet skulle tillgodoses, att elevplatsantalet — för närvarande omkring 100 — skulle utökas till 130 genom omändring av vissa för närvarande till lärarbostäder disponerade utrymmen, samt att efter ombyggnaden skollokalerna med fördel skulle kunna användas för sitt ändamål minst 25 år. Det av byggnadsutredningen framlagda förslaget till en mera fullständig ombyggnad och restaurering — vilket beredningen funnit med hänsyn till dövstumundervisningens förhållanden tilltalande — hade av utredningen ansetts kunna genomföras för en kostnad av 600,000 kronor. Då en fullständig nybyggnad för dövstumskolan syntes draga en kostnad av minst 1,300,000 kronor, skulle alltså en lösning av skolans byggnadsfråga enligt nyssnämnda förslag innebära en kostnadsbesparing i förhållande till hel nybyggnad av omkring 700,000 kronor.

Vid bedömandet av föreliggande spörsmål måste beaktas, att icke ens en så omfattande ombyggnad, som den sålunda ifrågasatta, syntes resultera i lika varaktiga och ändamålsenliga lokaler för ifrågavarande dövstumskola som en nybyggnad. Med hänsyn till takhöjden i byggnadens våningar måste man exempelvis räkna med något högre uppvärmningskostnader än i en nybyggnad.

Besparingsberedningen hade emellertid efter övervägande av alla på frågan inverkan omständigheter — ehuru med viss tvekan — ansett sig framför en fullständig nybyggnad böra förorda en ombyggnad i huvudsaklig enlighet med det av byggnadsutredningen framlagda förslaget.

Beredningen hade därvid icke ansett sig böra i första hand tillstyrka allenast en för de närmaste 5 årens behov beräknad provisorisk reparation av och omändring inom skolbyggnaden för en uppskattad kostnad av 60,000 kronor. Ej heller kunde beredningen förorda dövstumskolans förflyttning till Växjö eller Gävle.

I den inom besparingsberedningen upprättade promemorian hade framhallits bland annat, att, om hänsyn icke toges till befintliga lokaler, syntes ur befolkningssynpunkt vägande skäl tala för att upptagningskolan för östra dövstumskoldistriktet skulle vara förlagd till Stockholm eller dess

omedelbara närhet. För en sådan förläggning talade vidare, att det s. k. dövstumläraryseminariet lämpligast syntes böra vara förlagt till en barn-
domsskola för dövstumma och helst i eller nära Stockholm. De pedago-
giska synpunkterna talade däremot närmast för en förläggning av skolan
till ett något mindre, lugnare samhälle än Stockholm.

R e m i s s y t t r a n d e n.

Styrelsen för dövstumskolan å Manilla har framhållit, att, om den före-
slagna moderniseringen av skolfastigheten komme till stånd, borde erfor-
derligt ombyggnadsförslag av vederbörande myndigheter uppgöras i sam-
råd med skolans styrelse och därvid endast vidtagas sådana förändringar
av de nuvarande lokalerna, som vore nödvändiga ur byggnadstekniska syn-
punkter och önskvärda med hänsyn till skolans framtida behov.

Styrelsen för dövstumskolan i Härnösand har icke ansett sig kunna bi-
träda besparingsberedningens ifrågavarande förslag. Manillaskolans läge
vore mindre tillfredsställande ur pedagogisk synpunkt. Såväl trängande
pedagogiska krav som önskemål från de tätast befolkade delarna av
dövstumskoldistriktet skulle kunna tillgodoses, om skolan förlades till
Norrtälje. De årliga kostnaderna för en till C-ort förlagd dövstumskola
syntes kunna beräknas till omkring 25,000 kronor lägre belopp än kostna-
derna för samma skola förlagd till Stockholm. På 25 år skulle de beräk-
nade merkostnaderna, 700,000 kronor, för en nybyggnad uppvägas av en
besparing i omkostnader på i det allra närmaste samma belopp.

Styrelsen för specialskolan i Örebro har ansett, att en förflyttning av
Manillaskolan till Gävle skulle såväl ur ekonomiska som pedagogiska syn-
punkter innebära stora fördelar framför en restaurering av den nuvarande
skolbyggnaden.

Styrelsen för dövstumskolorna i Vänersborg har ansett, att Manilla-
skolan borde nedläggas, om nedgången av elevantalet vid dövstumskolorna
skulle kräva indragning av en av upptagningssskolorna.

Skolöverstyrelsen har framhållit, att frågan om förläggningen av östra
dövstumskoldistriktets upptagningssskola borde ytterligare utredas.

Besparingsberedningen hade, liksom huvudsakligen de skolstyrelser, vilka
avgivit utförligare yttranden i ärendet, sett frågan om förläggningen av
östra distriktets upptagningssskola ur pedagogiska och befolkningssynpunk-
ter samt ur byggnadsekonomiska och omkostnadssynpunkter. Enligt skol-
överstyrelsens mening syntes också dessa synpunkter tillsammans i huvud-
sak böra tillmätas avgörande betydelse i frågan.

Skolans förläggning ur pedagogisk synpunkt. Besparingsberedningen ytt-
rade, att de pedagogiska synpunkterna närmast kunde sägas tala för en för-
läggning av skolan till ett något mindre och lugnare samhälle än Stock-
holm. Överstyrelsen ville i princip ansluta sig till detta uttalande. I en
mindre och lugnare stad kunde dövstumskoleleverna tillåtas röra sig ganska
fritt. Detta beredde dem icke blott omväxling och glädje, utan syntes också

verka utvecklande på dem och bidra till att bryta deras isolering. De finge härigenom vana att röra sig i trafiken och gå i affärer och dylikt och levde sig på så sätt in i samhället som andra barn. Möjlighet till sådan frihet erbjöde sig ej i allmänhet i samma grad för eleverna å Manilla. Dels låge skolan för långt från själva staden och dels vore trafiken i Stockholm sådan, att skolledningen ej gärna syntes kunna taga ansvaret för att låta dövstumma barn röra sig fritt där, åtminstone ej förrän de kommit upp i de allra högsta klasserna. Inte ens i den närmast skolan belägna s. k. Djurgårdsstaden syntes detta lämpligen gå för sig.

Vid dövstumundervisningen vore åskådningen och åskådligheten av största betydelse. I ju högre grad språkgivningen vid denna undervisning kunde anknytas till verkligheten desto bättre. I det avseendet syntes en mindre stad än Stockholm bjuda större möjligheter.

Skäl kunde framföras och hade framförts såväl för som emot upptagningskolans förläggning å Djurgården. Det syntes emellertid överstyrelsen som om därvid läget ej borde tillmätas en alltför stor betydelse. Undervisningens standard vore mera beroende på andra faktorer, främst lärarkåren. Några berättigade anmärkningar mot undervisningen vid Manilla hade icke framkommit.

Skolans förläggning ur befolkningssynpunkt. Ur befolkningssynpunkt syntes en förläggning av östra distriktets upptagningskola till eller i närheten av Stockholm vara synnerligen lämplig. Detta gällde icke blott för distriktet i dess nuvarande storlek utan även med en sådan utsträckning av detsamma, som den i annat sammanhang förordade nedläggningen av upptagningskolan i Vänersborg skulle medföra. Stockholm med omgivande städer och samhällen utgjorde icke blott ett tydligt befolkningscentrum inom distriktet utan hade också synnerligen goda kommunikationer med de olika delarna av detsamma. Detta gällde icke blott de närmast liggande Stockholms, Uppsala och Södermanlands län utan också Östergötlands, Västmanlands, Kopparbergs och Gotlands län. För de områden av västra distriktet, som vid en uppdelning av detsamma skulle komma att hänföras till östra distriktet, vilket i stort sett syntes bli Örebro län, Värmlands län och Skaraborgs län, funnes också goda järnvägsförbindelser till Stockholm.

En förläggning av upptagningskolan till Växjö funne överstyrelsen i likhet med besparingsberedningen ej lämplig, då skolan i så fall skulle komma att ligga icke blott på ett betydande avstånd från distriktets befolkningscentrum utan också långt utanför distriktet, cirka 170 km söder om detsammans sydgräns. Ej heller för ett på angivet sätt utökat distrikt syntes Växjö ligga väl till. Överstyrelsen fäste härvid ej huvudvikten vid de förlängda resorna för eleverna vid terminernas början och slut, och de merkostnader detta skulle medföra för staten, utan fastmer vid de minskade möjligheter det skulle innebära för föräldrarna att besöka sina barn på skolan och att låta barnen under kortare lov besöka hemmen. Dövstumundervisningen gjorde det nödvändigt för eleverna i allmänhet att under sin barndoms- och ungdomstid från cirka 7—19 år tillbringa större delen av året borta från hemmen. Utan tvingande skäl av organisatorisk, byggnadsekonomisk eller annan art syntes under sådana förhållanden möjligheterna till kontakt med hemmen ej böra ytterligare inskränkas.

Vad här sagts angående förflyttning av distriktets upptagningskola till Växjö gällde i huvudsak om också ej i lika hög grad beträffande en förflyttning till Gävle. Även i sådant fall skulle skolan komma att ligga utanför det nuvarande distriktet. Denna olägenhet skulle visserligen kunna

formellt ordnas genom att Gävleborgs län hänfördes till östra distriktet. Enligt besparingsberedningens mening, vilken delades av överstyrelsen, skulle emellertid i fortsättningen vid ny distriktsindelning och endast tre upptagningsdistrikt gränserna göras flytande. Härigenom skulle möjliggöras en lika uppdelning av eleverna på de tre skolorna. Distriktsindelningen skulle på så sätt få mindre betydelse. Sannolikt syntes dock vara att, för att få lika elevantal vid de tre skolorna, det komme att visa sig nödvändigt att ej blott låta Gävleborgs län i fortsättningen höra till norra distriktet utan även att dit överföra vissa områden i norra delen av det nuvarande östra distriktet. Skolan i Gävle syntes alltså lämpligen komma att ligga utanför östra distriktet. En förläggning av distriktets upptagningsskola till Gävle syntes överstyrelsen ej i och för sig önskvärd. Skulle detta emellertid av byggnadsekonomiska skäl och för att i fortsättningen den där befintliga skolbyggnaden skulle kunna utnyttjas visa sig nödvändigt, så syntes det uppenbarligen innebära mindre olägenhet än en förläggning av skolan till Växjö. Vissa delar av det nuvarande östra distriktet (Uppland, Västmanland och Dalarna, vilket senare landskap förut hört till distriktskolan i Gävle) låge nämligen förhållandevis väl till även för en till Gävle förlagd upptagningsskola. Ej heller kunde en förläggning av skolan till Gävle sägas innebära någon särdeles stor försämring i reseavseende för de vid en förändring till enbart tre upptagningsskolor tillkomna områdena, alldenstund för Örebro län och Värmlands län Gävle ej låge så mycket sämre till än Stockholm. I stort sett gällde detsamma även om Skaraborgs län. Största försämringen skulle en sådan förläggning innebära för det ej ringa antalet elever från Stockholm med omnejd, som nu hade det särdeles gynnsamt samt för eleverna från Södermanland, Östergötland och Gotland.

Till skolan å Manilla vore även utbildningen av dövstumläraryrket förlagd. Skulle skolan komma att förläggas till Gävle eller annan stad på längre avstånd från huvudstaden, så syntes seminariet ej lämpligen böra bibehållas vid densamma. Detta skulle dock i sådant fall utan olägenhet kunna förläggas till skolan i Lund.

Som av det föregående framginge funne överstyrelsen i likhet med besparingsberedningen ur pedagogisk synpunkt en förläggning av upptagningsskolan till en mindre stad än Stockholm lämplig och ur befolkningsynpunkt en förläggning till Stockholm eller i dess närhet önskvärd. Med hänsyn till båda dessa omständigheter hade också överstyrelsen vid tidigare handläggning av detta ärende, då de ekonomiska förhållandena i landet voro mera gynnsamma för en nybyggnad för skolan, föreslagit skolans förflyttning till Södertälje.

Skolans förläggning ur byggnadsekonomiska och omkostnadssynpunkter. De nuvarande ekonomiska förhållandena hade gjort det nödvändigt att i fråga om dövstumundervisningens organisation och vid lösandet av dess byggnadsfrågor taga största hänsyn till den ekonomiska sidan av saken. Från den synpunkten hade också besparingsberedningen anvisat riktlinjer för sådan lösning av dövstumskolornas organisation och byggnadsfrågor, att betydande besparingar i fråga om såväl engångsutgifter som årliga omkostnader skulle kunna göras. De av besparingsberedningen framlagda förslagen vore av stor pedagogisk betydelse och av förhållandevis omfattande ekonomisk räckvidd samt så nära förbundna med varandra, att de krävde en ingående prövning. Överstyrelsen ansåge det vara av största vikt att vid denna reorganisation av dövstumundervisningsväsendet söka komma fram till en väl avvägd lösning av hithörande frågor,

även om den ekonomiska vinsten därvid skulle till viss del inträda först efter några år.

Frågan om förläggningen av östra distriktets upptagningskola ägde ett visst sammanhang med den framtida dispositionen av skolfastigheten i Gävle. Den av överstyrelsen föreslagna förläggningen till skolan i Gävle av skolhemmet och arbetshemmet vore avsedd som ett provisorium. Skulle skolfastigheten i Gävle i fortsättningen ej lämpligen kunna utnyttjas för skolhemmet och kvinnliga arbetshemmet och ej heller för annat statligt ändamål kunna tagas i bruk, så syntes på nytt frågan om förläggning till densamma av östra distriktets upptagningskola böra övervägas. Om denna fastighet åter kunde för sådant annat ändamål även i fortsättningen användas, så syntes för östra distriktets upptagningskola endast kunna komma i fråga ombyggnad eller också nybyggnad på annan ort.

Innan beslut fattats om användningen av Gävleskolans lokaler, syntes ingen mera omfattande restaurering av Manillaskolan böra vidtagas utan endast oundgängligen nödvändiga ändringar och reparationer utföras.

I anslutning till ovanstående funne skolöverstyrelsen sålunda, att frågan om förläggningen av östra distriktets upptagningskola borde ytterligare utredas och att denna utredning borde företagas i samband med frågan om den framtida förläggningen av skolhemmet och arbetshemmet och dispositionen av skolfastigheten i Gävle.

Vänersborg.

Elevantalet i dövstumskolorna.

Antalet elever i dövstumskolorna har, sedan staten övertog dövstumundervisningsväsendet, varit följande:

	1938/39	1939/40	1940/41	1941/42
<i>Upptagningskolor:</i>				
Manilla	105	101	104	91
Lund	82	78	78	72
Vänersborg	70	84	64	81
Härnösand	109	112	87	102
Summa	366	375	333	346
<i>Specialskolor:</i>				
Örebro	95	91	82	93
Gävle	57	60	49	56
Summa	152	151	131	149
<i>Fortsättningsskolor:</i>				
Växjö (flickor)	21	39	36	76
Vänersborg (gossar)	62	90	104	117 ¹
Gävle	7	13	11	4
Broby	13	23	27	29
Summa	103	165	178	226
Summa summarum	621	691	642	721

¹ Härav 6 från Gävle.

Elevintagning sker vartannat år. År 1939 intogos 82 elever, år 1941 intogos 100 elever. Elevintagningen beräknas framdeles icke komma att överstiga 115.

Besparingsberedningens förslag.

Besparingsberedningen har, såsom förut framhållits, föreslagit, *dels* att upptagningsskolan i Vänersborg måtte nedläggas, *dels ock* att åtgärder måtte vidtagas i syfte att elevantalet i upptagningsskolornas särskilda klasser i genomsnitt skulle komma att uppgå till de i gällande stadga för dövstumundervisningsväsendet för olika fall angivna.

Såväl med hänsyn till undervisningens behov som till ekonomiska synpunkter syntes elevantalet i en upptagningsskola böra uppgå till 120 å 130 elever.

För läsåret 1940—1941 uppginge elevantalet vid upptagningsskolorna till sammanlagt 333, nämligen till å Manilla 104, i Lund 78, i Vänersborg 64 och i Härnösand 87.

Utvecklingen syntes successivt tendera mot en sänkning av antalet dövstumskolpliktiga barn.

Med hänsyn till det sålunda anförda ville besparingsberedningen föreslå, att åtgärder vidtoges för nedläggning av en av upptagningsskolorna. Av flera orsaker — bland annat med hänsyn till successivt ökat lokalbehov för fortsättningsskolan i Vänersborg — syntes i första hand upptagningsskolan därstädes böra ifrågakomma till indragning. En omreglering av dövstumskoldistriktet syntes därvid böra vidtagas.

Genom en dylik omorganisation syntes en inbesparing av fyra å fem undervisningsavdelningar vid upptagningsskolorna kunna vinnas. Den *ekonomiska besparingen* härav syntes komma att belöpa på omkring 30,000 kronor om året.

Av den inom besparingsberedningen vidtagna utredningen inhämtas bland annat.

Därest en indragning av en av upptagningsskolorna skulle ske, syntes härtill av flera orsaker i första hand böra ifrågakomma upptagningsskolan i Vänersborg.

Vid en indragning av denna upptagningsskola syntes de dövstumma barnen från det nuvarande västra dövstumskoldistriktet böra fördelas mellan upptagningsskolorna å Manilla och i Lund. Därest såsom ifrågasatts i annat sammanhang dövstumskolbyggnaden å Manilla tills vidare kunde disponeras för sitt ändamål, syntes utan svårighet omkring en tredjedel eller mera av det nuvarande elevantalet vid upptagningsskolan i Vänersborg kunna hänvisas till Manillaskolan. En viss förskjutning av elever från Manillaskolan till den nya dövstumskolan i Härnösand syntes vidare vid behov kunna ske. De övriga eleverna från Vänersborg skulle hänvisas till dövstumskolan i Lund. Om, såsom chefen för ecklesiastikdepartementet redan ifrågasatt, vid denna skola externering av barnen skulle anordnas i större utsträckning än hittills, syntes på grund härav det för denna skola föreslagna byggnadsprogrammet icke behöva nämnvärt utökas. Några nya lärosalar syntes behöva anordnas.

Till stöd för ett nedläggande av just upptagningsskolan i Vänersborg kunde följande framhållas.

Upptagningsskolan och fortsättningsskolan därstädes stode under ledning av en och samma rektor. Då elevantalet i och med fortsättningsskolans utbyggande komme att ytterligare stiga, syntes man kunna anse, att fortsättningsskolan och upptagningsskolan tillsammans utgjorde en för stor uppgift för en rektor. Det syntes också kunna ifrågasättas, huruvida en upptagningsskola och en fortsättningsskola för dövstumma lämpligen borde ledas av samma person. De båda skolformerna hade skilda mål och skilda verksamhetsätt. Ledaren av fortsättningsskolan måste ägna mycken tid och uppmärksamhet åt frågor om arbetsanskaffning och försäljning av skolans saluvärdiga produktion samt åt elevernas speciella utbildningsproblem och framtida anställningsförhållanden. Fortsättningsskolans stora betydelse syntes närmast böra föranleda till, att den organiserades såsom självständig anstalt.

Under närmaste tiden skulle vissa om- och tillbyggnadsarbeten företagas å dövstumskolan i Vänersborg. Dessa arbeten berörde i huvudsak endast fortsättningsskolans lokaler. En betydande brist på elevbostäder komme emellertid alltjämt att föreligga. Staten finge sålunda hyra vissa bostadslokaler för omkring 10,000 kronor för år. Det syntes sannolikt, att kostnaderna för de framtida byggnadsarbeten, som genom ett nedläggande av upptagningsskolan i Vänersborg skulle kunna undgås, överstege kostnaderna för av nedläggandet föranledda byggnadsarbeten vid de två andra dövstumskolorna. Omförmälda hyreskostnad av 10,000 kronor skulle i varje fall omedelbart bortfalla.

Elevantalet i klasserna vid upptagningsskolorna hölles för närvarande i stor utsträckning icke vid de i gällande stadga för olika fall angivna, i huvudsak beroende på att antalet barn i varje särskilt dövstumskoldistrikt icke alltid vid intagningarna läte sig lämpligt fördela på undervisningsavdelningarna. Det syntes nödvändigt att vid elevintagningarna samarbete ägde rum mellan de olika upptagningsskolorna, så att en tillräcklig utjämning av elevmaterialet mellan skolorna skedde. Den omständigheten, att ett barn vore hemmahörande inom ett dövstumskoldistrikt finge självfallet icke hindra att barnet hänvisades till ett annat distrikts skola, om detta vore påkallat för att erhålla en fördelning av barnen på så litet antal klasser som möjligt. En särskild föreskrift härom samt om rektorernas skyldighet att i förevarande avseende samarbeta syntes böra intagas i stadgan för dövstumundervisningsväsendet. Kontrollen borde självfallet handhas av skolöverstyrelsen.

Remissyttranden m. m.

Av dövstumskolstyrelserna har endast *styrelsen för dövstumskolorna i Vänersborg* motsatt sig besparingsberedningens förslag om nedläggande av upptagningsskolan i Vänersborg. Styrelsen har härutinnan anfört bland annat.

Utginge man från besparingsberedningens antagande, att dövstumfrekvensen permanent vore i nedgående, och att upptagningsskolornas antal

i anledning därav borde minskas till tre, och ville man därjämte så långt möjligt nedbringa kostnaderna för dövstumundervisningen och jämväl ordna undervisningen på det för de dövstumma fördelaktigaste sättet, rådde det icke något tvivel om, att upptagningsskolan i Vänersborg borde bibehållas och upptagningsskolan å Manilla nedläggas. Då besparingsberedningen ansett sig framför en fullständig nybyggnad böra förorda en ombyggnad av Manilla, syntes besparingsberedningen icke ha tagit i beaktande den omständigheten, att Vänersborgs upptagningsskolas lokaler helt nyligen genomgått en grundlig renovering och att dessa lokaler i alla avseenden fyllde rimliga anspråk i fråga om lämplighet som skola. De stora kostnader, som här vore nedlagda, skulle vara bortkastade, om dessa lokaler såsom besparingsberedningen föresloge skulle omändras till elevbostäder åt fortsättningsskolans lärjungar.

I motsats till besparingsberedningens betänkligheter beträffande anordnandet av upptagningsskola och fortsättningsskola i samma stad och under samma ledning hade erfarenheten vid Vänersborgs dövstumskolor givit vid handen, att denna anordning vore synnerligen välbetänkt både ur pedagogisk och ekonomisk synpunkt. De hittillsvarande resultaten hade varit de bästa. Någon anledning till kritik av skolornas skötsel i något avseende hade icke förekommit. För eleverna hade det varit till stort gagn, att de redan i upptagningsskolan genom att taga del i arbetet vid fortsättningsskolan under yrkeskunnig ledning blivit i tillfälle att orientera sig beträffande yrkesvalet. Det hade icke heller förekommit i något fall att dessa elever, sedan de kommit till fortsättningsskolan, bytt yrke, vilket däremot vore högst vanligt bland de elever, som komme från övriga upptagningsskolor.

Något klagomål från nuvarande rektor att arbetet vid skolorna skulle vara för betungande hade icke anförts, och ej heller hade det kunnat påvisas, att han icke varit i stånd att sköta detsamma i dess nuvarande omfattning, ehuru anordningarna vid fortsättningsskolan under de senare åren varit synnerligen provisoriska. Givet vore att den inre organisationen vid en dylik större skola måste anpassas efter andra förhållanden än vid de mindre skolorna. Det vore sålunda nödvändigt att densamma tillerkändes mera skrivhjälp för arbetet på expeditionen. Även vaktmästaregöromålen syntes kräva två personer vid en skola av denna storleksordning. Men dessa befattningar komme även att bli behöfliga om de nuvarande institutionerna i Vänersborg uppdelades på två skilda skolor.

Besparingsberedningens förslag att indraga Vänersborgs upptagningsskola, vars lokaler vore så gott som nyreparerade och fullt moderna, samt förslaget att omändra dessa lokaler till elevbostäder för fortsättningsskolan därstädes, syntes illa överensstämma med syftet att åstadkomma besparing. Någon utredning beträffande lämpligheten av en dylik förändring av upptagningsskolans lokaler eller kostnadsberäkning härför föreläge icke i besparingsberedningens förslag. Skulle förslaget genomföras, komme det säkerligen att draga icke obetydliga kostnader, utan att de ifrågavarande lokalerna bleve helt utnyttjade.

Skolöverstyrelsen har tillstyrkt besparingsberedningens förslag om nedläggande av upptagningsskolan i Vänersborg men förordat, att nedlägg-

gandet uppskötes intill den tid, då erforderliga lokaler vid upptagnings-skolorna i östra och södra dövstumskoldistriktet hunnit iordningställas samt ytterligare avgång av icke parallella klasser underlättade elevernas in-placering i de kvarvarande upptagnings-skolorna.

Elevantalet i de nuvarande upptagnings-skolorna, särskilt i Vänersborg och Lund, måste såväl med hänsyn till pedagogiska som ekonomiska skäl betraktas som alltför ringa. Eleverna i en upptagnings-skola borde uppdelas i grupper efter begåvning, varvid ur undervisningssynpunkt det givetvis vore fördelaktigare ju flera grupper som erhöles. Det hade från dövstum-läraryhåll upprepade gånger framförts som önskemål att få skolorna så or-ganiserade, att en delning av intagningsklasserna i tre grupper vid vardera skolan bleve möjlig. Härigenom erhöles ett med hänsyn till begåvning och förmåga att följa undervisningen relativt homogent elevmaterial. Enligt stadgan för dövstumundervisningen borde antalet lärjungar i varje under-visningsgrupp ej överstiga, vid upptagnings-skola, i A- och B-grupp 10 och i C-grupp 8 elever. Elevantalet i en klass med fulltaliga A-, B- och C-grupper skulle sålunda utgöra 28. Ur ekonomiska synpunkter vore det av betydelse, att klasserna bleve fulltaliga, vilket för närvarande vid dövstum-skolorna ej alltid vore fallet. Det borde härtill också anmärkas, att det ur undervisningssynpunkt måste betraktas som fördelaktigare, att klassernas elevmaterial vore intellektuellt jämbördigt, än att antalet elever i klas-serna vore ringa.

Dövstumskolornas elevantal hade under senare år varit i konstant ned-gång. Den allmänna nativiteten hade sedan 1936 varit i stigande, en ten-dens, som alltjämt vore märkbar. Man kunde förvänta, att antalet döv-stumma barn komme att ökas i motsvarande grad, och att följaktligen intagningsklasserna 1943, 1945 och 1947 komme att visa en successiv ök-ning jämfört med åren 1939 och 1941. Även om en viss sådan ökning av de dövstumma lärjungarnas antal av nämnda skäl vore tänkbar, borde den dock icke överskattas. Dövstumfrekvensen läte sig nämligen svårigen fast-ställas i förväg, då för den så många omständigheter vore relevanta. Man hade visserligen anledning förvänta, att den allmänna standardhöjningen ge-nom förbättrade hygieniska och vårdmöjligheter skulle bidra att minska dövstumfrekvensen. Å andra sidan finge man ej glömma, att en stor del av de dövstumma fått sitt lyte i arv.

Även om under de närmaste åren antalet dövstumma ökades, framträdde emellertid behovet av en uppdelning av upptagnings-eleverna på tre i stället för fyra skolor. De båda senaste intagningsgrupperna hade utgjort 1939 82 elever och 1941 100 elever. Om man räknade med en stegring av antalet elever i intagningsklasser under de närmaste åren med cirka 15 procent, komme man till ett elevantal per intagning av 115 och på 4 intagningar till ett elevantal av 460 på alla barndomsskolor häri inberäknat skolhemmet. Av dessa 460 elever kunde minst 100 beräknas till Örebro och minst 40 till skolhemmet, varpå återstode 320 att delas på 3 upptagnings-skolor. Dessa komme då att vardera erhålla en ur ekonomisk och pedagogisk synpunkt lämplig klassindelning eller ett elevantal av mellan 100 och 110.

Också med hänsyn tagen till anskaffande av undervisningsmateriel för dövstumundervisningen innebure en begränsning av antalet upptagnings-skolor en fördel.

Därest en indragning av en av upptagningsskolorna skulle ske, hade det syntts besparingsberedningen, att i första hand upptagningsskolan i Vänersborg borde komma i fråga. Styrelserna för dövstumskolorna å Manilla, i Gävle, Lund och Härnösand hade instämt i detta förslag. Överstyrelsen funne starka skäl tala för besparingsberedningens förslag. Vänersborgsskolan vore den upptagningsskola, som för närvarande hade det minsta elevantalet. Då det ur geografisk och befolkningssynpunkt måste synas lämpligt bibehålla skolorna i Lund och Härnösand, skulle tvekan möjligen kunna råda om vilken av skolorna i Vänersborg och å Manilla som borde nedläggas. Härvid borde först framhållas, att Manillaskolan låge i en betydligt folkrikare del av landet än Vänersborgsskolan. En mycket stor del av Manillaskolans elever (40 procent) vore bosatta i Stockholm och dess närmaste omgivningar.

En indragning av Manillaskolan skulle medföra att till Vänersborgsskolan skulle koncentreras en alltför stor del av dövstumundervisningsväsendet och detta under en och samma ledare. Fortsättningsskolan hade ett stort elevantal. Den vore en anstalt i vardande och en anstalt av helt annan art än upptagningsskolan. Dövstumundervisningen vore svårare och mera krävande än de flesta undervisningsgrenar. Ständigt uppstode aktuella undervisningsproblem. Skolans rektor, som i första hand borde vara pedagogisk ledare, borde äga tid och kraft att ägna sig åt de speciella undervisnings-, uppfostrings- och utbildningsspörsmålen. Skolan hade för sitt inre liv och sin utveckling ett mycket stort behov av rektorns initiativförmåga. Detta gällde för varje dövstumskola, men det gällde i särskilt hög grad för fortsättningsskolan, där den teoretiska undervisningen i stort sett vore oprövad, där bristen på läroböcker vore kännbar och där såväl pedagogiska problem som yrkesutbildningsproblem säkerligen funnes.

Upptagningsskolans lokaler skulle säkerligen utan större svårighet kunna apteras till lämpligt elevhem för fortsättningsskolan. För närvarande bodde de flesta av fortsättningsskolans lärjungar i särskilda därtill förhyrda lokaler, en anordning, som styrelsen för västra distriktets dövstumskolor blott betraktat som provisorisk. Upptagningsskolans internat hade nu enligt uppgift från rektor cirka 80 elever, varjämte utrymmen ytterligare funnes att utnyttja. I fortsättningsskolans lokaler funnes för närvarande bostad för blott 8 elever. Cirka 90 av fortsättningsskolans elever skulle tydligen genom upptagningsskolans indragning omedelbart och utan kostnader för ändringar kunna å skolan beredas bostad, varför det blott skulle gälla att skaffa utrymme åt en återstod av cirka 30 elever. Det syntes finnas goda möjligheter att även utan större kostnader förvandla några av de nuvarande klassrummen till sovsalar för detta antal. Sådana förändringar av lokalerna syntes senare böra vidtagas, att de blevo mera lämpade för sitt ändamål som elevhem för fortsättningsskolelever vid dövstumskola.

I en till skolöverstyrelsen ingiven framställning från drätselkammaren i Vänersborg hade bland annat framhållits, att staden genom ett nedläggande av upptagningsskolan skulle tillfogas en kännbar ekonomisk förlust, då staden härigenom skulle berövas en del av sitt skatteunderlag: förlusten hade uppskattats till omkring 1,000 skattekröner eller en skatteintäkt av 10,000 kronor genom beräknad nedgång i lärarlöner från omkring 284,000 kronor till omkring 166,000 kronor pr år. Med anledning härav ville överstyrelsen betona, att staden komme att av personal- och lärarlöner vid fort-

sättningsskolan erhålla större skatteintäkt än staden erhållit från personalen vid skolan före statsövertagandet av dövtumundervisningsväsendet. Jämförelse borde nämligen härvid icke göras mellan nuvarande förhållanden och eventuellt av indragning förorsakade sådana utan mellan förhållandena före år 1938 och de efter indragningen inträdande.

I fråga om genomförandet av den ovan nämnda indragningsåtgärden hade överstyrelsen funnit, att några större svårigheter att placera de nu i upptagningsskolan i Vänersborg intagna eleverna ej syntes föreligga. Huvudsakligen borde de enligt besparingsberedningens förslag fördelas mellan skolorna å Manilla och i Lund, samtidigt som en viss förskjutning av elever från Manilla till Härnösandsskolan skulle kunna ske. Överstyrelsen funne denna anordning välbetänkt. Den nya Härnösandsskolan borde kunna taga emot en del elever från östra distriktets nordliga delar. Enligt uppgift av rektor i Härnösand kunde ett visst antal utan personalökningar inplaceras i förefintliga arbets-, skolköks-, gymnastik- och kindergartengrupper. Efter vissa omplaceringar skulle av Vänersborgsskolans klasser läsåret 1942—1943 kvarstå 6 avdelningar att överflytta, lämpligen 4 till Lund och 2 till Manilla. Skolorna i Lund och å Manilla skulle då kunna båda komma upp till ett elevantal av cirka 110. Å Manilla syntes dessa klasser kunna ingå i nuvarande arbets-, skolköks-, gymnastik- och kindergartensgrupper, utan att ny personal behövde anställas. Likaså syntes, under förutsättning av att härför erforderliga lärare i kunskapsämne anställdes vid skolan utan några personalökningar i övrigt, skolan i Lund kunna mottaga de föreslagna 4 avdelningarna från Vänersborg, även om därvid några svårigheter skulle uppstå vid ordnandet av flickornas slöjdundervisning. Beträffande de lokala möjligheterna för förflyttningarna i fråga, ville överstyrelsen nämna, att Lundaskolan, som för närvarande vore ordnad som interexternat, lätt borde kunna taga emot det beräknade antalet elever, om blott lärosalar för de 4 avdelningarna kunde uppbringas. Manillaskolan åter borde, antingen den komme att ligga kvar på Manilla och restaurerades, vilket komme att medföra ökade utrymmen, eller nybyggnad för skolan beslutades, äga tillräckligt med plats även för de tillkommande eleverna.

I fråga om den lämpligaste tidpunkten att genomföra ifrågavarande reform hade överstyrelsen funnit anledning till viss tvekan. Besparingsberedningen syntes ha avsett en omedelbar indragning av Vänersborgsskolan. Mot en omedelbar indragning reste sig emellertid vissa betänkligheter. Främst måste erinras om att skolorna i Lund och å Manilla för närvarande ej ägde tillfredsställande lokalutrymmen för att kunna taga emot Vänersborgseleverna. Å Manilla syntes man visserligen genom att taga i bruk vissa till personal uthyrda bostäder provisoriskt kunna vinna utrymmen för såväl lärosalar som sovrum åt ytterligare cirka 30 elever, under förutsättning att kraven på lokalernas standard sattes lägre än vad annars brukade vara fallet. Å andra sidan syntes det överstyrelsen mindre lämpligt att, innan det ännu faststälts, huruvida östra distriktets dövtumskola skulle kvarligga på Djurgården eller ej, dit överföra ytterligare ett antal elever och för deras inplacering vidtaga provisoriska åtgärder.

Vid skolan i Lund åter syntes det knappast möjligt att redan höstterminen 1942 emottaga de från Vänersborg kommande eleverna, vilka kunde beräknas till ett antal av närmare 40. Visserligen kunde skolan — som

vore ordnad som interexternat — tänkas genom externering av flertalet av de överflyttade eleverna sörja för bostäder åt dem. Däremot syntes det icke möjligt att inom nuvarande byggnader bereda utrymmen till lärosalar för de tillkommande klasserna.

Mot en omedelbar indragning av Vänersborgs upptagningskola och för ett uppskjutande av reformen någon tid talade ytterligare, att en indragning av skolan skulle medföra transport av flera ordinarie befattningshavare till annan ort. Under närmaste femårsperiod hunne 3 äldre befattningshavare, 2 ämneslärare samt 1 sjuksköterska avgå med pension och förflyttningen av dessa tjänsteinnehavare undvekes. Givetvis borde i så fall under tiden ej några tjänster vid skolan tillsättas med ordinarie innehavare. Vidare finge år 1946 upptagningskolan i Vänersborg med de övriga upptagningskolorna parallella klasser, vilket komme att underlätta inplaceringen av Vänersborgseleverna i då förefintliga klasser vid de skolor, till vilka de komme att förflyttas.

Enligt av skolöverstyrelsen framlagda beräkningar, beträffande vilka torde få hänvisas till handlingarna, skulle genom nedläggande av upptagningskolan i Vänersborg uppstå en årlig besparing i fråga om lönekostnader av i runt tal 36,000 kronor för de första åren och därefter 48,000 kronor. Överstyrelsen har därvid räknat *dels* med en omedelbar indragning av en ordinarie och två extra ordinarie lärare i kunskapsämne, en ordinarie handarbetslärarinna, en ordinarie sjuksköterska och en eldare samt 5 veckotimmars skolköksundervisning, *dels ock* efter några år med indragning av ytterligare en ordinarie lärare i kunskapsämne.

Statskontoret har funnit avgörande skäl tala för ett nedläggande av Manillaskolan.

Av den förebragta utredningen syntes obestriddigt, att av såväl ekonomiska som pedagogiska skäl ett nedläggande av en av landets fyra upptagningskolor för dövstumma måste anses vara påkallat. Statskontoret biträdde därför förslaget om en sådan rationalisering av dövstumundervisningsväsendet. Vidkommande frågan om vilken skola, som lämpligen borde nedläggas, delade statskontoret överstyrelsens uppfattning, att skolorna i Lund och Härnösand borde bibehållas. Valet skulle således stå mellan skolorna å Manilla och i Vänersborg.

För ett nedläggande av skolan i Vänersborg hade onekligen en del skäl anförts, till vilka viss hänsyn måste tagas vid bedömandet av ifrågavarande spörsmål. Främst syntes väl därvid böra beaktas läget ur befolknings-synpunkt. Statskontoret ville icke bestrida, att ur denna synpunkt förläggning av en upptagningskola till trakten av Stockholm vore motiverad. Enbart detta skäl kunde emellertid icke anses tillräckligt vägande, därest ekonomiska synpunkter talade för en annan lösning av problemet. Ej heller de av besparingsberedningen och överstyrelsen i övrigt anförda motiven för ett nedläggande av Vänersborgsskolan vore enligt statskontorets mening av beskaffenhet att böra ändra ämbetsverkets uppfattning, att de ekonomiska synpunkterna måste tillmätas avgörande betydelse. Det borde näm-

ligen uppmärksammas, att, därest upptagningsskolan och fortsättningsskolan tillsammans skulle anses utgöra en för stor uppgift för en rektor, eller skolorna icke lämpligen borde omedelbart ledas av samma person, möjligheter syntes föreligga att åt en verkstadschef uppdraga den närmaste tillsynen över fortsättningsskolan.

Till de beräknade engångsutgifterna för Manillaskolan skulle vid ett nedläggande av upptagningsskolan i Vänersborg komma utgifter för erforderliga omändringsarbeten av sistnämnda skolas lokaler, vilka skulle inredas till elevhem för fortsättningsskolans elever. Beträffande sistnämnda kostnader föreläge inga beräkningar. Vid bibehållande av Vänersborgsskolan och nedläggande av skolan å Manilla skulle engångsutgifterna inskränka sig till i runt tal 330,000 kronor, utgörande beräknad kostnad för elevhem i Vänersborg. Enligt båda alternativen skulle tillkomma vissa kostnader för fortsättningsskolan i Vänersborg och för tillgodoseende av ökat behov av lokaler vid skolan i Lund. Nedläggandet av Manillaskolan skulle således redan beträffande engångskostnaderna ställa sig icke obetydligt gynnsammare än ett nedläggande av upptagningsskolan i Vänersborg.

Vidkommande de årliga besparingarna vid en indragning av Vänersborgsskolan hade dessa av överstyrelsen beräknats till i runt tal 36,000 kronor de första åren efter nedläggandet och därefter 48,000 kronor. Häremot borde ställas besparingarna, för den händelse Manillaskolan nedlades. Några beräkningar beträffande storleken av dessa besparingar hade icke förebragts. I betraktande av personaluppsättningen vid skolan syntes de emellertid kunna uppskattas till bortåt 100,000 kronor årligen.

Vid ett övervägande ur ekonomiska synpunkter syntes således tvekan icke kunna råda därom, att ett nedläggande av Manillaskolan vore att förordra framför nedläggandet av upptagningsskolan i Vänersborg. Härför talade även — något som framhållits i alla föreliggande yttranden — bestämda fördelar i pedagogiskt hänseende. I detta sammanhang borde jämväl bringas i erinran, att riksdagens revisorer i sin till 1942 års riksdag avgivna berättelse framhållit önskvärdheten av att ämbetsverk och institutioner icke onödigtvis förlades till Stockholm.

Emot en indragning av Manillaskolan hade — förutom befolkningsynpunkten — från lärarkollegiet vid och styrelsen för skolan uttalats, att väsentligt ökade kostnader skulle uppstå för elevernas resor, att erfarenheterna från Danmark och Norge gåve vid handen, att, därest huvudstaden berövades barndomsskolor för dövstumma, privatskolor upprättades, vilka så småningom gjorde anspråk på kommunalt och statligt stöd, samt att dövstumläraryrkesseminariets förflyttning från Stockholm vore förenat med väsentliga olägenheter.

Med anledning härav finge statskontoret framhålla, att, även om något ökade resekostnader skulle bli följderna av Manillaskolans nedläggande, detta med hänsyn till de beräknade besparingarnas storlek icke kunde tillmätas större betydelse. Såsom uttalats av styrelsen för specialskolan i Örebro, syntes risken för att privatskolor skulle komma att inrättas i Stockholm vara ringa, och i varje fall syntes uppenbart, att, därest statsmakterna i besparingssyfte skulle nedlägga Manillaskolan, möjligheterna att erhålla bidrag av statsmedel till privatskola för dövstumma i Stockholm måste vara helt uteslutna. Vad anginge dövstumläraryrkesseminariet, syntes det-

samma, såsom även överstyrelsen framhållit, utan olägenhet kunna förläggas till Lund.

Under återopandande av vad som sålunda anförts finge statskontoret uttala, att ämbetsverket funnit avgörande skäl tala för ett nedläggande av Manillaskolan. Vidkommande tidpunkten för nedläggandet bleve denna givetvis beroende av möjligheterna att vid de andra upptagningsskolorna mottaga eleverna från Manilla. Ett överförande till Härnösand och Vänersborg av åtminstone några klasser syntes dock eventuellt vara möjligt redan från och med nästa budgetår. Vid elevernas fördelning på de tre bestående upptagningsskolorna borde beaktas besparingsberedningens förslag om samarbete mellan skolorna, så att den ur pedagogiska synpunkter lämpligaste fördelningen vunnes utan hänsyn till distriktsindelningen.

Såsom av statskontorets utlåtande framgår har statskontoret uppskattat de årliga besparingarna vid en indragning av Manillaskolan till bortåt 100,000 kronor. Härvid torde statskontoret utgått från vissa av styrelsen för dövstumskolorna i Vänersborg i skrivelse den 9 december 1941 framlagda beräkningar. Enligt dessa beräkningar skulle, om Manillaskolans elever uppdelades mellan upptagningsskolorna i Härnösand, Lund och Vänersborg, de årliga besparingarna uppgå till i runt tal 100,000 kronor. Därvid har följande personal beräknats kunna indragas, nämligen en rektor, två ordinarie och en extra ordinarie lärare i kunskapsämne, en ordinarie gymnastiklärarinna, en ordinarie skolköks- och kindergartnlärarinna, två ordinarie och en extra ordinarie arbetslärare, en ordinarie slöjdlärarinna, en ordinarie husmoder, en ordinarie vaktmästare, en värmeledningsskötare, en eldare och reparatör samt en gårdskarl. Därutöver skulle vissa timpläro- och arvodesbefattningar kunna indragas, varigenom de årliga besparingarna i löner syntes så småningom komma att överstiga 100,000 kronor. I samband med framläggandet av nämnda beräkningar har styrelsen framhållit, att vid en eventuell indragning av upptagningsskolan i Vänersborg syntes man icke såsom skolöverstyrelsen gjort kunna räkna med indragning av en sjuksköterskebefattning och en eldarebefattning vid skolan.

Skolöverstyrelsen har, i anledning av vad statskontoret anförde rörande nedläggande av dövstumskolan å Manilla, efter samråd med inspektören för dövstumundervisningen yttrat följande.

Det av statskontoret framförda förslaget syntes innebära, att eleverna å Manilla skulle fördelas på skolorna i Härnösand, Lund och Vänersborg. Därvid syntes statskontoret ha räknat med att den sistnämnda skolan skulle mottaga flertalet av eleverna från Manilla.

Överstyrelsen ville icke bestrida, att ett bifall till statskontorets förslag skulle innebära ekonomiska fördelar för statsverket. Byggandet av erforderliga nya lokaler i Vänersborg syntes ställa sig billigare än iordningställande av fastigheten å Manilla eller nybyggnad av skolan å annan ort. Dessutom skulle årliga besparingar uppstå på grund av skillnaden i löner och omkostnader för en skola i Stockholm och i Vänersborg. Likartade bespa-

ringar skulle emellertid uppstå, om skolan å Manilla flyttade in i de av dövstumskolan i Gävle nu utnyttjade lokalerna och upptagningsskolan i Vänersborg nedlades. Vid sina besparingskalkyler syntes statskontoret endast ha tagit hänsyn till den ena av de därigenom uppkomna besparingarna.

Överstyrelsen ville emellertid erinra om att därest skolan å Manilla nedlades och flertalet av dess elever hänvisades till upptagningsskolan i Vänersborg eller om den förflyttades till Gävle detta medförde betydande olägenheter. I båda fallen uppstode ökade svårigheter för kontakten mellan barnen och deras föräldrar. I all synnerhet måste förläggningen av undervisningen för elever inom nuvarande östra dövstumskoldistriktets upptagningskola till Vänersborg, 440 kilometers järnvägsresa från distriktets befolkningscentrum, väcka betänkligheter.

Skulle emellertid ett nedläggande av upptagningsskolan å Manilla beslutas, borde dövstumslärarseminariet förläggas till Lund.

Som överstyrelsen tidigare framhållit, vore det för närvarande icke möjligt, att vid dövstumskolan i Lund mottaga det ökade elevantal, som ett nedläggande av en upptagningsskola skulle medföra. Nya lärosalar måste anskaffas antingen genom till- eller ombyggnad. Det kunde också ifrågasättas, huruvida Vänersborgs upptagningskola skulle kunna redan till hösten mottaga ett stort tillskott nya elever. Det syntes även för upptagningsskolan i Härnösand uppstå svårigheter att utöka elevantalet, innan den beslutade nya skolbyggnaden där hunnit uppföras. Av dessa skäl syntes det överstyrelsen icke tillrådigt att nedlägga en upptagningsskola redan innevarande år. Under sådana förhållanden föreläge icke några tvingande skäl att redan nu avgöra frågan om ett eventuellt nedläggande av upptagningsskolan å Manilla. Frågan om vilken av upptagningsskolorna som skulle nedläggas samt om förläggningen av östra distriktets upptagningsskola, därest denna icke komme att nedläggas, borde göras till föremål för ytterligare utredning, innan ett definitivt avgörande träffades.

I anslutning till vad ovan anförts finge överstyrelsen sålunda hemställa, att statskontorets förslag om nedläggandet av upptagningsskolan å Manilla icke för närvarande skulle föranleda någon annan åtgärd än att frågan utreddes i samband med byggnadsfrågorna för dövstumskolorna i Lund, Vänersborg och Gävle.

Av den verkställda utredningen framgår, att antalet elever i upptagningsskolorna för närvarande är och inom överskådlig framtid kan antagas förbliva så lågt, att det icke kan anses vare sig ur ekonomisk synpunkt försvarligt eller pedagogiskt motiverat att upprätthålla mer än tre sådana skolor. I likhet med besparingsberedningen, skolöverstyrelsen och statskontoret förordar jag därför, att en av de nuvarande fyra upptagningsskolorna nedlägges.

Skolöverstyrelsen har instämt i besparingsberedningens uttalande, att av upptagningsskolorna Vänersborgsskolan vore den, som närmast borde komma i fråga för nedläggande. För denna mening ha åberopats geografiska skäl och befolkningens fördelning inom landet. Vidare har ifrågasatts, huruvida både upptagningsskolan och fortsättningsskolan i Vänersborg i framtiden, då båda skolorna beräknades få ökat elevantal, lämpligen kun-

Departementschefen.

de såsom hittills förbliva samorganiserade och ställda under en och samme rektors ledning. Slutligen har framhållits, att rådande behov av bostäder åt flertalet av fortsättningsskolans elever skulle kunna utan kostnader för nybyggnad tillgodoses, om upptagnings skolans lokaler finge disponeras som elevhem.

Statskontoret företräder däremot uppfattningen, att i stället upptagnings skolan på Manilla skall nedläggas. Visserligen finner ämbetsverket befolkningförhållandena tala för bibehållande av en upptagnings skola i Stockholmstrakten men anser detta icke böra tillmätas utslagsgivande betydelse, då enligt ämbetsverkets mening starka ekonomiska skäl för ett avgörande i motsatt riktning föreligga. Statskontoret har beräknat, att kostnaderna dels för behövlige byggnadsarbeten för Manillaskolan, dels ock för skolans fortsatta verksamhet komma att väsentligt överstiga de motsvarande kostnader, som uppkomma, därest upptagnings skolan i Vänersborg i stället bibehålles. Statskontoret har — med påpekande av möjligheten att bereda rektor biträde med skolornas ledning — förklarat sig icke anse hinder föreligga för att upptagnings skolan i Vänersborg förblir ställd under samma ledning som fortsättningsskolan därstädes.

Vid bedömandet, vilken upptagnings skola, som bör nedläggas, synas skolorna i Härnösand och Lund utan vidare böra lämnas ur räkningen, varför valet måste stå mellan skolorna i Vänersborg och på Manilla. Vilkendera av dessa två skolor, som än väljes för nedläggande, kan vägande skäl åberopas för åtgärden. Skulle de beräkningar rörande årliga besparingar vid ett nedläggande av Manillaskolan, på vilka statskontoret grundat sitt förslag, visa sig riktiga, bör enligt min mening detta alternativ föredragas. Det kan dock för närvarande icke anses klarlagt, huruvida dessa beräkningar äro hållbara. Men även om de upptagas med försiktighet, synes dock den av statskontoret föreslagna lösningen ställa sig ekonomiskt fördelaktigare än det alternativ, skolöverstyrelsen förordat, därest detta senare anses innebära, att någon flyttning av Manillaskolan icke skall förekomma. Särskilt markerad blir skillnaden ur besparingssynpunkt, om den ekonomiskt fördelaktiga samorganisationen mellan upptagnings- och fortsättningsskolorna i Vänersborg anses kunna för framtiden bibehållas. — Ur pedagogisk synpunkt, slutligen, finner jag det föga lämpligt, att en skola för dövstumma ligger inom en storstad, såsom nu är fallet med Manillaskolan. En förläggning till ett mindre samhälle vore ur denna synpunkt avgjort att föredraga.

Enligt min mening tala i vart fall så starka skäl till förmån för ett nedläggande av Manillaskolan, att denna lösning icke bör avböjas utan en mera ingående utredning än den som hittills förebragts beträffande de ekonomiska konsekvenser man har att räkna med, om detta alternativ väljes. Dessa konsekvenser kunna i sin tur icke klarläggas, förrän den av skol-

överstyrelsen diskuterade frågan om Manillaskolans förflyttande till Gävleskolans lokaler avgjorts. Då vid bedömandet, huruvida Vänersborgs- eller Manillaskolan bör nedläggas, vinnandet av mera väsentliga ekonomiska fördelar måste bliva av utslagsgivande betydelse, torde i själva verket ett val mellan de två alternativen icke kunna träffas, förrän möjligheterna att i nämnda lokaler inrymma en upptagningskola blivit utredda.

Såsom förut anförts, förordar jag, att de nuvarande special- och fortsättningsskolorna i Gävle nedläggas samt att ett skolhem och två arbetshem för utbildning och omhändertagande av sådana dövstumma, vilka äro att hänföra till bildbara sinnesslöa, inrättas och — tillsviðare organiserade som en enda anstalt — provisoriskt förläggas till Gävleskolans lokaler i avbidan på en förflyttning till landet, vilken bör genomföras, så snart lämplig förläggning kan ordnas. Att, i enlighet med en av skolöverstyrelsen och medicinalstyrelsen skisserad lösning, för utnyttjande av Gävleskolans lokaler låta skolhemmet och det för kvinnliga dövstumma avsedda arbetshemmet för framtiden förbliva inrymda i dessa lokaler, fastän en förläggning till landsbygden är att avgjort föredraga, synes icke böra komma i fråga. Lika tydligt är emellertid, att de förhållandevis goda lokalerna i Gävle böra komma till användning i dövstumvården.

Av det förut anförda har även framgått, att dövstumskolbyggnaden på Manilla är i behov av att snarast underkastas tämligen omfattande reparation och ombyggnad samt att jämväl för specialskolan i Örebro och fortsättningsskolan i Växjö planerats betydande om- och tillbyggnadsarbeten. I fråga om alla dessa tre skolor har tidigare tanken på förflyttning till Gävleskolans lokaler varit uppe. Numera förebragt utredning, vartill jag i det följande återkommer, har synts mig giva vid handen, att fortsättningsskolan för flickor även för framtiden bör hava sin verksamhet förlagd till Växjö, medan beträffande Örebroskolan en förflyttning till Gävle mycket väl kan tänkas och skulle medföra inbesparing av byggnadskostnader. Därest Manillaskolan gjordes till föremål för sådan flyttning, skulle emellertid, såsom skolöverstyrelsen framhållit, också därigenom — samtidigt som vissa olägenheter icke skulle utebliva — ekonomiska och pedagogiska fördelar vinnas, ägnade att försvaga skälen för ett nedläggande av denna upptagningskola. I likhet med överstyrelsen anser jag det förhållandet, att seminariet för dövstumlärare för närvarande är anknutet till Manillaskolan, icke utgöra hinder för att denna skola förflyttas, enär lärarutbildningen, om den efter flyttningen icke lämpligen skulle kunna bedrivas vid samma skola, utan olägenhet kan förläggas till skolan i Lund. Jag erinrar också om att 1939 års lagtima riksdag i sin skrivelse nr 379 uttalat sig för Manillaskolans flyttning till annan ort. Att märka är slutligen, att material saknas för bedömande, huruvida Gävleskolans lokaler lämpa sig lika väl för en upptagningskola som för en specialutbildningsanstalt sådan som Örebroskolan.

Lokalernas beskaffenhet kan möjligen visa sig vara av utslagsgivande betydelse vid valet mellan förflyttning av Manilla- eller Örebroskolan.

De föreliggande förhållandena, för vilka jag nu redogjort, synas mig vara sådana, att nedläggande av Vänersborgs- eller Manillaskolan samt byggnadsarbeten för sistnämnda skola eller Örebroskolan icke böra beslutas förrän det blivit klart, om och när Gävleskolans lokaler kunna bli disponibla för ditflyttning av annan skola samt huruvida lokalerna lämpa sig för vilken som helst av Manilla- och Örebroskolorna. Klarhet rörande lokalernas eventuella ledigblivande — vilket väsentligen beror av möjligheten att finna en lämplig lantegendom för skol- och arbetshemmen — samt utredning rörande lokalernas lämplighet för olika skolformer torde kunna vinnas under innevarande kalenderår. I avbidan därå synes mig böra så noggrant som möjligt beräknas *dels* kostnaderna för erforderliga byggnadsarbeten för Manilla- och Örebroskolorna under förutsättning att de icke flyttas, *dels* de besparingar såväl i fråga om nyssnämnda byggnadskostnader som beträffande årliga utgifter, som kunna vinnas å ena sidan vid förflyttning av Manillaskolan till Gävleskolans lokaler, å andra sidan vid motsvarande förflyttning av Örebroskolan, *dels ock* slutligen de besparingar såväl i fråga om byggnadskostnader som ock beträffande årliga utgifter, som böra kunna ernås å ena sidan vid nedläggandet av Vänersborgsskolan, och å andra sidan vid nedläggande av Manillaskolan, beträffande vilken senare skola skall undersökas vad som sparas ej blott jämfört med skolans bibehållande å Manilla utan även jämfört med skolans flyttande till Gävle och drivande i Gävleskolans lokaler.

Skolöverstyrelsen har framhållit, att ett omedelbart nedläggande av en upptagningskola skulle medföra svårigheter att placera den nedlagda skolans elever vid de återstående upptagningsskolorna, vilkas utrymmen vore otillräckliga. För att sådana hinder ej skola ligga i vägen för ett beslut av nästa års riksdag om att omedelbart nedlägga endera av upptagningsskolorna på Manilla eller i Vänersborg, ämnar jag emellertid i det följande förorda åtgärder för åstadkommande av vidgade lokalutrymmen vid upptagningskolorna i Lund och Härnösand.

Jag förordar, att beslut redan nu fattas därom, att en av de fyra upptagningskolorna för dövstumma skall nedläggas med utgången av budgetåret 1942/43. Sedan det blivit klart, om och när skol- och arbetshemmen kunna flyttas från Gävleskolans lokaler samt förut berörda utredningar och beräkningar slutförts, torde nästkommande års riksdag kunna föreläggas förslag *dels* om nedläggande av någondera av upptagningskolorna i Vänersborg och på Manilla samt om därmed sammanhängande omreglering av nuvarande dövstumskoldistrikt, *dels* om eventuell förflyttning av Manilla- eller Örebroskolan, *dels ock* slutligen om nödiga byggnadsarbeten för de skolor, som förbli va förlagda till Vänersborg, Örebro eller Manilla.

Besparingsberedningen har förordat åtgärder i syfte att eleverna utan hinder av distriktsindelningen måtte jämnare fördelas mellan de olika upptagningskolorna samt sammanföras till så få klassavdelningar som möjligt. Även jag anser det önskvärt, att eleverna oavsett distriktsindelningen fördelas mellan skolorna på sätt, som finnes ur såväl pedagogiska som ekonomiska synpunkter lämpligast. En föreskrift, att upptagningskolornas rektorer för detta ändamål skola under skolöverstyrelsens överinseende samarbeta med varandra, torde böra meddelas.

4. Specialskolan för oegentligt dövstumma i Örebro.

Besparingsberedningens förslag.

Besparingsberedningen har — under förutsättning att specialskolan och fortsättningskolan i Gävle nedläggas — föreslagit, att specialskolan för oegentligt dövstumma i Örebro förflyttas till Gävle samt att den nuvarande dövstumskolfastigheten i Örebro försäljes eller disponeras för annat statligt ändamål.

Specialskolan i Örebro för oegentligt dövstumma hade enligt katalogen för läsåret 1940—1941 80 elever, därav 43 gossar och 37 flickor. Man hade att räkna med en successiv stegring av elevantalet till inemot 150 under förutsättning, att tillräckliga lokalutrymmen ställdes till förfogande. Härtill syntes medverka, att skolan beräknades framdeles få mottaga även lomhörda barn, som icke med fördel kunde följa undervisningen i folkskolan.

Skolan vore av externattyp, d. v. s. barnen vore inackorderade i enskilda hem (fosterhem) i staden. Erfarenheterna visade, att med det barnklientel, varom här vore fråga, detta system i allmänhet vore möjligt och fördelaktigt. Det skulle dock vara lämpligt, om möjligheter till internering av de yngsta årsklasserna och vissa äldre, mera svårhanterliga barn funnes.

Skolans nuvarande lokaler hade med hänsyn till utrymmen och ändamålsenlighet i övrigt icke ansetts kunna bibehållas oförändrade.

Enligt ett i början av 1939 framlagt förslag skulle skolbyggnaderna om- och tillbyggas för en kostnad, som nu syntes kunna uppskattas till 370,000 kronor. Sedermera hade i stället framlagts förslag till fullständig nybyggnad för skolan på annan plats i Örebro. Därvid hade räknats med en tomtkostnad av minst 100,000 kronor och byggnadskostnader av omkring 700,000 kronor. Om man räknade med att sistnämnda kostnad skulle kunna begränsas till 600,000 kronor, skulle sålunda kostnaden för en nybyggnad för skolan uppgå till 700,000 kronor. Härifrån syntes dock böra avräknas värdet av den genom en nybyggnad frigjorda nuvarande skolfastigheten eller omkring 200,000 kronor. Statens nettoutgift för en nybyggnad för skolan syntes sålunda kunna beräknas till omkring 500,000 kronor.

Besparingsberedningen föresloge — under förutsättning att beredningens förslag om nedläggande av dövstumskolorna i Gävle genomfördes — att lokalfrågan för ifrågavarande specialskola löstes på det sätt att skolan förflyttades till Gävle samt att den nuvarande dövstumskolfastigheten i Öre-

bro såldes eller disponerades för annat statligt ändamål. Skolbyggnaden i Gävle syntes utan kostbarare ändringsarbeten vara väl ägnad att tillgodose specialskolans i Örebro behov.

En lösning av specialskolans i Örebro lokalfråga i enlighet med den nu föreslagna syntes för staten komma att innebära inbesparade utgifter i samband med en nybyggnad i Örebro av omkring 700,000 kronor. Räknade man emellertid med en kostnad av omkring 100,000 kronor för vissa eventuellt erforderliga omändringsarbeten å dövstumskolbyggnaden i Gävle, skulle sålunda utgiftsbesparingen i samband med skolans överflyttande till sistnämnda plats kunna skattas till omkring 600,000 kronor, vartill komme att den nuvarande skolfastigheten i Örebro syntes kunna försäljas för omkring 200,000 kronor.

R e m i s s y t t r a n d e n.

Styrelserna för dövstumskolorna i Härnösand, Gävle och å Manilla ha tillstyrkt besparingsberedningens förevarande förslag.

Styrelsen för specialskolan i Örebro — som liksom styrelsen för dövstumskolorna i Vänersborg ifrågasatt, huruvida icke den nuvarande specialskolan i Gävle borde bibehållas — har i sitt remissyttrande avstyrkt beredningens ifrågavarande förslag.

En förflyttning av skolan för oegentligt dövstamma till Gävlelokalerna borde icke ske, då detta för ifrågavarande elever skulle medföra betydande olägenheter ur undervisningssynpunkt. En avsevärd försämring skulle inträda, om skolans nuvarande externatform skulle bytas i inter-externat. De av skolan anlitade fosterhemmen vore fullt tillfredsställande och tålde väl en jämförelse med internaten. Fostermodrarna handhade vårdnaden av de till dem anförtrödda barnen med stor kärlek. Ju förr barnen bringades i kontakt med och finge växa upp i en naturlig omgivning, ju lättare skulle den isolering dövstumheten innebure brytas. Förvandlades Örebroskolan till internat, syntes en försämring av modersmålsundervisningens resultat bli följden, då externatformens betydelse ur den språkgivande och språkkuppbyggande verksamhetens synpunkt ej kunde överskattas. Genom en förflyttning av skolan till Gävle, skulle spolieras den tillgång, som de i Örebro tillgängliga, omsorgsfullt utvalda och sedan flera år anlitade fosterhemmen utgjorde. En förflyttning av Manillaskolan till Gävle syntes av ekonomiska och pedagogiska skäl mera motiverad än Örebroskolans förflyttning.

Till sin remisskrivelse hade styrelsen fogat en av länsarkitekten i Örebro Ebbe Borg uppställd promemoria angående dövstumskolans i Örebro byggnadsfråga, vari framhålles, att det vid senare undersökning över tidigare nybyggnadsprojekt för dövstumskolan i Örebro visat sig, att nybyggnadens volym skulle kunna minskas med 10 à 15 procent, vilket enligt styrelsen skulle medföra möjligheter till nedskärning av kostnaderna för densamma.

Sedermera har styrelsen i skrivelse till skolöverstyrelsen — under hänvisning till de svårigheter som uppstått för landets cementproducerande företag och med förmodan att svårigheter skulle kunna uppstå för genomförandet av det av styrelsen tidigare förordade nybyggnadsförslaget — meddelat, att den låtit undersöka möjligheterna att även i fortsättningen

utnyttja de nuvarande skollokalerna i Örebro. Härvid hade förutsatts, att den nuvarande rektorsbostaden skulle tagas i bruk för skoländamål. Härigenom skulle enligt beräkningarna kunna i hela skolan erhållas tillräckligt utrymme för tolv klasser. Ändringsförslaget, som skulle draga en kostnad av 45,640 kronor, borde enligt styrelsens mening lösa lokalfrågan för lång tid framåt.

Över detta senare förslag har inom *byggnadsstyrelsen* uppgjorts en promemoria. I denna framhålles, att från byggnadsstyrelsens sida ej syntes vara något att erinra mot att rektorsbostaden toges i bruk för ändamålet. Beträffande vissa minskningar i kraven på undervisningslokalerna hänvisades till, att denna fråga i första hand borde bedömas av skolöverstyrelsen, varvid dock särskilt påpekades, att omklädnadsrum invid gymnastiksalen saknades. Tidigare ifrågasatt omläggning av västra byggnadens plåttak vore ej nu medtagen, liksom ej heller tidigare beräknat utbyte av samtliga fönster samt omläggning av gamla värme- och sanitära ledningar. Slutligen framhålles, att de beräknade kostnaderna för upptagna arbeten syntes vara för låga och böra höjas med omkring 10 procent.

Skolöverstyrelsen har hemställt, att specialskolan för oegentligt dövstumma måtte få tills vidare kvarstanna i Örebro samt att 51,000 kronor måtte anvisas till ombyggnad av specialskolans nuvarande lokaler.

Besparingsberedningen hade framhållit, att man syntes ha att räkna med en successiv stegring av elevantalet i Örebro till inemot 150 — detta under förutsättning att tillräckliga lokalutrymmen stode till förfogande. Härtill ansåges medverka, att skolan beräknades få mottaga även lomhörda barn, som ej med fördel kunde följa undervisningen i folkskolan. Skolöverstyrelsen funne det sannolikt, att dessa beräkningar vore riktiga. Det hade länge varit en brist, att skolor för lomhörda saknats. En del större städer hade inrättat hörselsvagklasser, men för den övervägande delen av våra skolbarn hade undervisning i dylika klasser icke varit tillgänglig. Följden härav hade blivit, att många folkskolelever med svårare hörselnedsättning, vilka på grund därav ej kunnat tillgodogöra sig undervisningen lika väl som sina kamrater, ej nått den intellektuella utveckling, som skulle blivit fallet, om undervisningen kunnat taga hänsyn till deras speciella svaghet. Det hade också förekommit fall, där det lomhörda barnet betraktats som sinnesslött, emedan det icke kunnat följa undervisningen i en normalklass. Det syntes överstyrelsen önskvärt, att skolan för oegentligt dövstumma genom utvidgning bereddades möjlighet att taga emot ett stegrad antal elever, som lede av svårare lomhördhet. Överstyrelsen ville understryka det av besparingsberedningen anförda behovet av skolans utvidgning med hänsyn till såväl lokalutrymmen som anslag.

Som av beteckningen specialskola framginge, vore Örebroskolan med hänsyn till såväl undervisningsmetod som resultat att skilja från upptagnings-skolorna för dövstumma. Eleverna i denna skola, som hade antingen hörsel- eller språkrestorer eller bådadera, erhöles vanligen fortare och lättare ett gott uttal, som allt mera närmade sig det normala talet. Likaså vunne dessa

elever betydligt tidigare än upptagningsskolornas egentligt dövstumma lärjungar en språklig nivå, som för dem möjliggjorde en ljudspråklig kontakt med en hörande omgivning. Med anledning härav erbjöde ur språkutvecklingssynpunkt externatformer betydande fördelar. I den mån eleverna, som bodde i fosterhem i staden, brukade det i skolan inhämtade språkmaterialet och finge detta berikat genom samvaron med normalt hörande människor i det direkta umgänget med fosterhemmets medlemmar, vid uträtande av ärenden, vid lek med hörande barn etc. utvecklades deras språkliga förmåga i gynnsam riktning, varjämte barnen upptäckte det stora behovet och värdet av att kunna tala. Överstyrelsen ansåge därför att externatformen borde bibehållas för dessa elever. Även besparingsberedningen hade ansett denna form vara den lämpligaste, dock med undantag för eleverna i de yngsta årsklasserna.

Med hänsyn tagen till beskaffenheten av Örebro skolans nuvarande lokaler hade det syntts överstyrelsen mest önskvärt, att nybyggnad för skolan kunnat komma till stånd, varvid det likaså syntes ha varit lämpligt att beräkna plats för internering av de båda yngsta årsklassernas elever. Nybyggnaden syntes därvid lämpligen böra ha placerats i Örebro, som med hänsyn till sitt geografiska läge och sina goda kommunikationer väl lämpade sig för att mottaga elever från hela riket. Besparingsberedningen hade förordat förflyttning av skolan till Gävle, varvid bland annat anförts, att dövstumskolans lokaler i Gävle väl tilläte emottagandet av ett utökat antal lärjungar samt att här skulle kunna genomföras en inter-externatform med bostäder å skolan för de mindre eleverna. Då skolöverstyrelsen emellertid förordat, att Gävleskolans byggnad tills vidare toges i bruk för de nyupprättade skol- och arbetshemmen, ansåge sig överstyrelsen böra avstyrka besparingsberedningens förenämnda förslag i fråga om förflyttning av specialskolan för oegentligt dövstumma till Gävle. Enligt det av styrelsen för Örebro skolan senast framlagda förslaget skulle en ombyggnad av skolan för en kostnad av cirka 45,000 kronor göra den fullt användbar en tid framåt. Överstyrelsen funne visserligen, att förslaget i fråga ej fullt tillgodosåge det behov av utökning av lokalerna, som tidigare ansetts önskvärt. Icke heller komme vissa nödvändiga reparationsarbeten, såsom omläggningen av västra byggnadens plåttak, till utförande. Att omklädningsrum invid gymnastiksalen saknades, måste anses vara en anmärkningsvärd brist. För den närmaste framtiden syntes dock skolans lokalbehov nödortfikt kunna anses tillgodosett. Med hänsyn till nuvarande tidsförhållanden och statsfinansiella läge kunde överstyrelsen därför ansluta sig till styrelsens senaste starkt beskurna förslag.

Statskontoret har icke funnit anledning till erinran mot förslaget om en viss mindre ombyggnad av Örebro skolans lokaler för en kostnad av i runt tal 50,000 kronor för tillgodosende av det ökade lokalbehovet.

Dövstumskolan i Örebro disponerar för närvarande två mindre byggnader, uppförda åren 1882 respektive 1898. Vid den år 1939 av byggnadsstyrelsen vidtagna utredningen betecknades de förefintliga utrymmena såsom alldeles otillräckliga för det antal av 150 elever, varmed man ansett sig böra räkna. Byggnadernas värme-, sanitära och elektriska ledningsanlägg-

ningar angåvos såsom föråldrade och borde ersättas. Byggnadsstyrelsens, av skolöverstyrelsen godtagna förslag gick ut på om- och tillbyggnadsarbeten för en kostnad av 310,000 kronor enligt den i februari 1939 rådande prisnivån. Besparingsberedningen har ansett kostnaderna numera böra uppskattas till 370,000 kronor. 1939 års lagtima riksdag godtog det uppgjorda byggnadsprogrammet. Till följd av krigsutbrottet samma år kommo de planerade byggnadsarbetena emellertid icke till utförande. Sedermera har ifrågasatts, huruvida det icke vore fördelaktigare med en nybyggnad.

Kommer östra dövstumskoldistriktets upptagningskola att flyttas från Manilla till Gävleskolans lokaler, torde specialskolan för oegentligt dövstumma böra ligga kvar i Örebro, men skulle åter sistnämnda lokaler i fortsättningen bli disponibla för och utan större kostnader kunna apteras för tillgodoseende av specialskolans behov, synes en förflyttning till Gävle vara att föredraga framför en dyrbarare nybyggnad eller en ombyggnad av de nuvarande skolhusen i Örebro. Förslag har visserligen framlagts rörande en mindre omfattande ombyggnad av dessa skolhus för en kostnad av i runt tal 50,000 kronor, men en dylik lösning skulle uppenbarligen endast få provisorisk karaktär. Såsom i det föregående framhållits, saknar jag möjlighet att redan nu taga definitiv ställning till spørgsmålet om en förflyttning av Örebroskolan, men räknar med att för nästkommande års riksdag skall kunna på grundvalen av ytterligare utredningar framläggas förslag rörande denna skolas förläggning och lokalutrustning. Vid utredningarna bör givetvis en närmare granskning ägnas det förslag om en mindre genomgripande ombyggnad av Örebroskolan, vilket framlagts av denna skolas styrelse. Utredningarna böra byggas på att skolan skall kunna mottaga 150 elever samt att externatsystemet skall tillämpas i största möjliga utsträckning, även beträffande yngre elever.

5. Fortsättningsskolan för dövstumma flickor i Växjö.

Besparingsberedningens förslag.

Besparingsberedningen har föreslagit, att ifrågasatt lokalutbyte mellan dövstumskolorna i Manilla och Växjö icke måtte komma till stånd, att utredning måtte verkställas genom försorg av 1940 års civila byggnadsutredning angående möjligheterna att begränsa de föreslagna ombyggnads- och restaureringsarbetena å dövstumskolbyggnaden i Växjö, att därefter anslag till ofrånkomliga dylika arbeten utverkades samt att åtgärder för effektivisering av yrkesutbildningen vid dövstumskolorna samt för beredande av arbetsanställningar åt dövstumma måtte vidtagas.

Vid dövstumskolbyggnaden i Växjö erfordrades avsevärda reparations- och omändringsarbeten för att byggnaden skulle kunna fylla sin uppgift. Kostnaderna härför hade år 1939 beräknats till omkring 300,000 kronor.

Besparingsberedningen hade övervägt, huruvida genom lokalbyte med Manillaskolan skulle kunna ernås någon begränsning av statens utgifter för dövstumskolväsendet. Av skilda orsaker funne sig beredningen icke kunna förorda ett dylikt lokalbyte.

Under sådana förhållanden syntes ofrånkomliga reparations- och omändringsarbeten böra vidtagas för att bereda förutsättningar för ett rationellt ordnande av skolans verksamhet. Besparingsberedningen förutsatte emellertid, att dessförinnan utredning verkställdes genom 1940 års civila byggnadsutredning angående möjligheterna att begränsa kostnaderna för företaget.

I sistnämnda avseende borde påpekas, att en av skolbyggnadens våningar, innehållande åtta delvis stora rum, i sin helhet upptoges av rektorsbostad och administrationslokaler. Det syntes kunna ifrågasättas, om icke en påtänkt tillbyggnad av en ny våning vore obehövlig, därest i stället förstnämnda utrymmen toges i anspråk för undervisningen och elevinternatet. I så fall borde rektorsbostad uppföras på skolans tomt på sätt planerats vid den nya dövstumskolan i Härnösand.

I detta sammanhang ville besparingsberedningen ytterligare framhålla, att den praktiska utbildningen för eleverna vid denna fortsättningsskola syntes leda mera till en viss kunskap om ett hems skötsel än till verklig yrkesutbildning. Detta förhållande syntes icke underlätta elevernas framtida inpassande i näringslivet. Enbart för en så allmänt lagd utbildning förefölle det som om den nu tillämpade treåriga skoltiden vore för lång och därmed för kostsam i förhållande till nyttan för eleverna.

Med hänsyn härtill föresloge besparingsberedningen, att frågan upptoges om en sådan omorganisation av dövstumskolans verksamhet, att den lämnade sina elever en verklig yrkesutbildning.

Av den inom besparingsberedningen upprättade promemorian inhämtas bland annat.

Dövstumskolbyggnaden i Växjö vore ursprungligen avsedd att inrymma en barndomsskola för dövstamma och innehöle därför icke lokaler för sådan yrkesutbildning, som meddelades i fortsättningsskola. Såsom barndomsskola beräknades den kunna mottaga omkring 100 internerade elever och såsom fortsättningsskola högst 80. Genom tillbyggnad kunde sistnämnda antal utökas till omkring 110.

De byggnadsarbeten, som planerats vid denna skola, ginge främst ut på en ofrånkomlig omläggning av värme- och övriga ledningssystem samt en allmän modernisering av lokalerna samt anordnande av ett antal smärre sovsalar för eleverna. För yrkesutbildningen skulle vidare iordningställas tillräckligt antal skolkökslokaler, sömnadssalar m. m. genom ändringar i de befintliga lokalerna. Dessa byggnadsarbeten hade år 1939 kostnadsberäknats till 296,000 kronor och syntes, därest icke programmet kunde beskäras, numera draga en icke oväsentligt högre kostnad.

I en inom ecklesiastikdepartementet upprättad promemoria hade ifrågasatts, om icke ett lokalbyte mellan dövstumskolan i Manilla och fortsättningsskolan i Växjö skulle vara ägnat att nedbringa kostnaderna för iordningställande av lokaler åt dessa skolor. De för Växjöskolan planerade byggnadsarbetena vore emellertid till största delen av den art, att de måste utföras vare sig skolan skulle inrymma en barndomsskola eller en fortsätt-

ningsskola. Arbetena bestode nämligen främst i en omläggning av lednings-systemet samt i en erforderlig allmän modernisering och behövlig restaurering av lokalerna. Icke heller de ganska dryga kostnaderna för anordnande av skolkökslokaler skulle inbesparas vid ett lokalbyte, enär i så fall dylika lokaler i stället måste anordnas i Manillabyggnaden. Ur byggnadskostnads-synpunkt syntes sålunda, såvitt kunde bedömas, inga nämnvärda besparingar vara att vinna med ett lokalbyte mellan skolorna.

Vissa påtagliga och allvarliga nackdelar syntes i stället vara förenade med en förläggning av östra dövstumskoldistriktets upptagningskola till Växjö. 40 procent av barnen i skolan vore från Stockholm eller dess omedelbara närhet. Jämväl för flertalet övriga barn skulle en förläggning till Växjö innebära avsevärt försämrade möjligheter till kontakt mellan barnen och hemmen. Kostnaderna för resor skulle vidare avsevärt öka. Nämnade förhållanden syntes avgjort tala emot ett lokalbyte mellan skolorna.

Rektor för Växjöskolan hade framhållit, att det skulle vara av värde för de dövstumma flickorna att några år få vistas i Stockholm. Givetvis skulle under en sådan vistelse barnen få taga del av mycket, som skulle bidra till att bryta deras isolering från yttervärlden. Att så skedde vore ett av dövstumundervisningens främsta syften. Redan nu funnes emellertid bland de dövstumma en påtaglig tendens att söka sig till Stockholm. Det relativt stora antalet dövstumma där hade också medfört särskilda svårigheter att bereda alla försörjning. Denna tendens skulle utan tvivel ytterligare i hög grad ökas, om alla dövstumma flickor i åldern omkring 16 till 18 år under tre år skulle vistas vid en till Stockholm förlagd fortsättningsskola. Det syntes ovisst, om man härigenom skulle befrämja de dövstummas verkliga intressen.

Rektor vid fortsättningsskolan hade framhållit, att flickornas yrkesval skulle underlättas, därest de genom besök vid och tillfälliga anställningar inom företag i en storstad finge ökade förutsättningar för sitt yrkesval. Väl syntes det fördelaktigt, om den nuvarande fortsättningsskolan för dövstumma flickor hade varit förlagd till en stad med något mer omfattande näringsliv än Växjö. Större möjligheter i de av rektor angivna avseendena hade då sannolikt stått till buds. Dock syntes värdet av några relativt flyktiga besök på ett antal arbetsplatser icke kunna skattas så högt, att de vid skolans förläggning exempelvis till Stockholm kunde anses uppväga de olägenheter av ovan antydd art, som syntes följa därav. Ej heller syntes det vara genomförbart att i någon större utsträckning bereda de dövstumma eleverna tillfälle att pröva sina anlag genom mera tillfälligt praktiskt arbete inom olika yrkesgrenar. Det medgäve icke de moderna arbetsförhållandena.

Man nödgades utgå ifrån att i realiteten friheten att välja yrke vore mer begränsad för den dövstumme än för de hörande och att den dövstumme i relativt hög grad vore hänvisad till att andra medverkade till valet av hans framtida yrke. Dessa förhållanden syntes emellertid närmast böra leda till, att de dövstumma i fortsättningsskolorna bibringades en så fullständig yrkesutbildning som möjligt i något av de för dövstumma lämpliga yrkena.

För de dövstumma *gossarna* funnes redan i dövstumskolan möjlighet till yrkesval inom viss begränsad ram: skomakeri, skrädleri, snickeri samt jordbruk och trädgårdsarbete ävensom stundom bokbinderi och vissa andra yrken. Det vore ej osannolikt, att den nuvarande ramen skulle kunna

ytterligare vidgas, exempelvis med metallarbete, sadelmakeri m. m. En dylik yrkesutbildning särskilt i hantverksyrken kunde ock tänkas ordnad i likhet med en decentraliserad verkstadsskola. Den teoretiska undervisningen skulle då meddelas vid skolan och den praktiska undervisningen hos enskilda företagare. För att möjliggöra ett rikare urval av yrken skulle den senast antydda organisationsformen, i den mån den av praktiska skäl låte sig genomföra, vara av stort värde. Ännu mer utökade möjligheter till yrkesval och yrkesutbildning yppade sig emellertid genom meddelande av dispens från genomgång av fortsättningsskola i vissa fall. Gällande dövstumskolstadga lämnade möjlighet härtill. I den mån fortsättningsskolan ej kunde tillmötesgå elevs påtagliga önskan och lämplighet för utbildning i ett visst yrke syntes sålunda dylik dispens böra meddelas, därest eleven genom skolstyrelsens, dövstumkonsulentens eller annans försorg kunde beredas en med nödig utbildning förenad, någorlunda säker anställning inom det önskade yrket. För att öka möjligheterna härför syntes dövstummyndigheterna böra stå i kontakt med den dövstummes hemortsmyndigheter och andra lämpliga personer där.

Den praktiska utbildningen för *flickorna* — bestående i matlagning, sömnad, vävning, stickning, tvätt, strykning och trädgårdsskötsel m. m. — syntes i dövstumskolorna gå mera i allmän anda och ej föra fram till någon bestämd yrkeskunnighet. Utbildningen ledde mera till en viss kunskap om ett hems skötsel än till verklig yrkesutbildning. Detta underlättade icke elevernas framtida inpassande i näringslivet. Ginge de vid 20-årsåldern ut ur skolan utan egentlig yrkeskunskap, vore det fara värt, att det ställde sig svårt för dem att därefter bryta sig en bana. Det bleve svårare för dem att då komma in i något yrke än om de fått försöka därmed några år tidigare.

Fortsättningsskolans rektor syntes syfta till att öka möjligheterna för yrkesval och verklig yrkesutbildning för de dövstumma flickorna. Att dessa strävanden vore berättigade syntes uppenbart, ehuru det syntes mindre sannolikt, att desamma borde realiseras genom skolans förflyttning till Stockholm eller någon annan storstad.

Vägen syntes i stället i första hand vara en sådan omorganisation av den nuvarande fortsättningsskolan för dövstumma flickor, att den lämnade sina elever en verklig yrkesutbildning. Man syntes böra gå in för några lämpliga »standardyrken», såsom t. ex. sömnad, bokbinderi, konststoppning o. s. v. Dessa former av yrkesutbildning syntes kunna ordnas även i en mindre landsortsstad.

Enbart för en så allmänt lagd utbildning som den nuvarande vid skolan syntes man böra anse, att den nu tillämpade treåriga skoltiden vore för lång och därmed för kostsam i förhållande till nyttan för eleverna. Därest man icke skulle finna möjligheter att i skolan meddela verklig yrkesutbildning på sätt nyss berörts, syntes därför i stället frågan böra upptagas om en begränsning av kurstiden.

För att öka möjligheten till yrkesval syntes för flickorna likaväl som för pojkarna även kunna tillgripas utvägen med teoretisk undervisning i skolan och praktisk utbildning hos enskilda företagare. Det syntes icke omöjligt att i en stad av Växjös storlek kunna på sätt sist nämnts ordna utbildning exempelvis för mejerihantering eller för bageriyrket. Likaväl som för

gossarna syntes för flickorna vägen med dispenser från fortsättningsskolan kunna anlitas. Det syntes icke osannolikt, att en hel del dövstumma flickor på den vägen skulle kunna placeras exempelvis inom textilindustrin.

Överhuvud syntes det böra vara en strävan hos vederbörande myndigheter att återföra den dövstumme till hans hembygd. Vissa psykologiska och andra omständigheter syntes tala för att han där lättare skulle kunna vinna sin försörjning än i trakter, där människorna stode personligen främmande för honom.

R e m i s s y t t r a n d e n.

Fortsättningsskolstyrelsen i Växjö har framhållit, att fortsättningsskolan sedan dess tillblivelse varit nödsakad att arbeta under synnerligen otillfredsställande arbetslokalförhållanden och understrukit nödvändigheten av att de ofrånkomliga reparations- och omändringsarbetena snarast möjligt igångsattes. Styrelsen ansåge det ur lokalfördelningssynpunkt lämpligt, att ytterligare utrymmen utvunnes inom dövstumskolans nuvarande lokaler genom att rektors tjänstebostad jämte direktions- och expeditjonsrum omändrades till sovsalar och dagrum för eleverna. Under framhållande av att lokalfrågan stode i intimt samband med förslaget om omorganisation av den praktiska utbildningen vid skolan har styrelsen vidare uttalat, att det ej stämde med dess uppfattning och erfarenhet, att den nuvarande utbildningen ej skulle underlätta elevernas inpassande i näringslivet samt uttalat önskvärdheten av att förändringar i organisationen ej vidtoges, innan erfarenheten påvisat nödvändigheten härav. Som ett förslag till nedbringande av kostnaderna för den fortsatta undervisningen och i samband därmed avkortande av tiden för de dövstumma flickornas utbildning har styrelsen ifrågasatt avkortning av arbetsårets längd från 46 till 39 veckor. Med nuvarande priser skulle en sådan åtgärd minska utgifterna enbart för kosthållet med omkring 5,000 kronor för år. För flickorna skulle det vara värdefullt att under längre ferier få vistas i hemorten.

Styrelsen för dövstumskolan i Lund har understrukit, att den utbildning i hemsysslor, som nu meddelades i skolan i Växjö, borde kunna förkortas, men ansett, att även tillfälle till längre utbildning borde beredas flickor, som önskade utbildning i verkligt yrke.

Skolöverstyrelsen har hemställt, att skolan för fortsatt utbildning av dövstumma flickor måtte även i fortsättningen bliva förlagd till Växjö,

att skolan från och med läsåret 1943—1944 måtte omorganiseras på så sätt, att den komme att omfatta två avdelningar, nämligen: en tvåårig obligatorisk allmän fortsättningsskola av samma karaktär som den nuvarande treåriga fortsättningsskolan med vissa modifikationer samt en på den allmänna fortsättningsskolan följande tvåårig frivillig yrkesskola,

att flickor, som genomgått allmänna fortsättningsskolan och därefter önskade erhålla yrkesutbildning i hemorten eller i yrke, i vilket utbildning ej

meddelades vid skolan, måtte kunna få bidrag till denna sin utbildning under högst två år enligt samma grunder i övrigt som elev, vilken befriats från skolplikt i fortsättningsskola för dövstumma,

att till modernisering av skolans lokaler måtte anvisas ett belopp av 300,000 kronor, samt att ombyggnadsarbetena måtte få igångsättas i samband med utförandet av de reparationsarbeten, som komme att utföras vid militärförläggningens hävande från skolan.

Överstyrelsen hade full förståelse för skolledningens önskan att längre och under mera gynnsamma förhållanden få pröva skolans nuvarande organisation och hade därför ej utan tvekan upptagit frågan om förändring av densamma. De olägenheter med nu rådande förhållanden, som av besparingsberedningen påtalats, syntes emellertid vara av så betydelsefull art, att ett övervägande av möjligheterna att avlägsna eller minska detsamma vore påkallat. Därtill komme att en treårig fortsättningsskola med intagning vartannat år och i följd därav år från år varierande elevantal i rent inre organisationsavseende bjöde sådana betydande praktiska svårigheter, att en undersökning av möjligheterna till förändring även ur denna synpunkt vore befogad. Då vidare en förändring av skolans organisation kunde tänkas få och sannolikt komme att få betydelse i fråga om behovet av lokaler av olika slag, och då skolan stode inför omfattande ändrings- och reparationsarbeten, syntes all anledning upptaga frågan om förändringar i organisationen, innan dessa arbeten inom skolfastigheten komme till stånd.

Vid en förändring av organisationen har överstyrelsen ansett, att ställning borde tagas till följande frågor, nämligen *dels* huruvida skolan borde vara en allmänt hållen husligt praktisk fortsättningsskola, och om ej under sådana förhållanden lärotiden kunde förkortas i likhet med vad styrelsen för skolan i Lund förordat, *dels* huruvida den borde förändras till ren yrkesskola, och om därvid skoltiden borde förlängas, *dels ock* huruvida den borde organiseras som en allmän kortare obligatorisk fortsättningsskola och en därpå följande frivillig yrkesskola, såsom styrelsen för dövstumskolan i Lund föreslagit.

De ovan nämnda organisatoriska svårigheterna vid en treårig fortsättningsskola med intagning vartannat år, vid vilken elevantalet kunde komma att bli vartannat år t. ex. 50 och vartannat år 100, vore av två slag, nämligen beträffande skolans personal och skolans lokaler.

I fråga om personalen hade rektor vid skolan uttalat, att de största svårigheterna föreläge såväl i fråga om lärarpersonal som den kollektivt anställda personalen. I pedagogiskt hänseende verkade anordningen synnerligen störande och ryckig samt medförde stora svårigheter att erhålla verkligt skickliga arbetslärare. Överstyrelsen delade denna rektors uppfattning.

Vidkommande lokalbehovet, så vore det tydligt, att lokaler för den teoretiska undervisningen och den praktiska utbildningen måste ordnas i sådan utsträckning, att de fullt täckte behovet för det större antalet elever, och att detsamma gällde dagrum och matsalar och överhuvudtaget alla gemensamhetslokaler. Samtliga dessa lokaler komme att vartannat år utnyttjas endast till halva sin kapacitet. Vidare måste antingen elevrum (sovrum) i skolan iordningställas för det större antalet elever, varvid även

halva antalet av dessa rum vartannat år komme att stå outnyttjade, eller också rum för motsvarande antal elever vartannat år förhyras. Att iordningställa och underhålla lokaler av olika slag i den omfattning, det här gällde, vilka endast vartannat år komme att utnyttjas, måste givetvis ur ekonomisk synpunkt vara mindre välbetänkt, och att ute i staden hyra rum för ett sådant antal elever medförde ej ringa kostnader, varjämte det syntes komma att vålla betydande svårigheter att på ett betryggande sätt övervaka dessa utanför skolan boende elever i denna för deras utveckling i olika avseenden betydelsefulla ålder.

Överstyrelsen ville under instämmande med fortsättningsskolstyrelsen framhålla betydelsen för flickorna av att få genomgå en allmän praktisk fortsättningsskola i husliga värv och det stora gagn, de hade därav, varhelst de sedan komme att placeras i livet. Å andra sidan syntes den av styrelsen för dövstumskolan i Lund framförda meningen, att lärotiden i denna skola borde kunna förkortas, förtjäna beaktande och detta så mycket mera, som den långa skoltiden gjorde det svårare för eleverna att efter slutad skola komma in i något arbete. Det syntes överstyrelsen, som om tiden i denna skola, utan att resultatet med densamma äventyrades, borde kunna minskas till två år. Eleverna skulle då komma ut i livet ett år tidigare, vilket i många fall skulle underlätta deras inpassande i något yrke eller arbete. För att vinna mesta möjliga resultat under denna avkortade undervisningstid, syntes dock måhända någon sovring av arbetsgrenarna befinnas ändamålsenlig. Det syntes befogat att giva något ökat utrymme åt undervisning i barnavård. Ett stort antal av de dövstumma kvinnorna inginge äktenskap och bleve mödrar. Det vore för dem svårare än för hörande att på egen hand sätta sig in i barnavård, särskilt då spädbarnsvård. Så mycket viktigare syntes då vara, att de i fortsättningsskolan finge undervisning häri. Likaså syntes det synnerligen värdefullt för eleverna att få någon enkel undervisning i sjukvård. Vävning syntes ha fått en ej obetydlig plats i skolans arbetsutbildning. Det syntes finnas anledning att giva detta ämne mindre plats i utbildningen till förmån för barnavård eller annat, som kunde tänkas vara av större betydelse för flertalet elever. Överhuvudtaget syntes böra övervägas, om ej i denna allmänna fortsättningsskola även i annat avseende små avvikelser och anpassningar kunde göras med hänsyn till om flickorna hade sina hem i stad eller på landet o. s. v. Med ett sådant urval av arbetsuppgifter syntes ett gott resultat kunna nås även med en tvåårig fortsättningsskola. Vid en tvåårig skola skulle elevantalet därtill komma att hålla sig tämligen lika år efter år och de angivna svårigheterna med nuvarande organisation bortfalla.

Mot en ren yrkesskola för flickorna liksom för pojkar talade dels att flickorna vid en dylik skulle gå förlustiga den för dem synnerligen värdefulla allmänna praktiska utbildningen och dels att ett visst antal av flickorna måste tänkas efter skolans slut återvända till sina hem för att där biträda i hushållet och andra förefallande arbeten och under sådana förhållanden ej skulle ha gagn av direkt yrkesutbildning utan fastmer av utbildningen i den allmänna fortsättningsskolan. En verklig yrkesutbildning syntes kräva tre och i en del yrken kanske fyra år, särskilt om flickorna direkt från barndomsskolan sattes in i densamma. Skolans rektor hade uttalat, att det under sådana förhållanden erfordrades minst tre och helst fyra år för att lära ett yrke och vara väl orienterad i alla dess grenar. Vid en treårig yrkesskola för alla eleverna skulle nuvarande svårigheter

med växlande elevantal bestå. Vid fyraårig skola skulle dessa bortfalla. De årliga omkostnaderna skulle emellertid vid en sådan anordning avsevärt ökas, enär skolan då varje år måste räkna med det högre elevantalet. Självfallet måste då också alla lokaler ordnas med hänsyn härtill, vilket droge såväl engångs- som underhållskostnader. Ytterligare en möjlighet borde därvid tagas med i räkningen, nämligen treårig utbildning i vissa yrken och fyraårig i andra, liksom förhållandet vore för de manliga eleverna. Vid en sådan anordning bleve växlingarna beträffande elevantalet ej så omfattande och lokalbehovet något mindre än vid helt fyraårig skola.

Vad sålunda anförts för och mot de nämnda olika organisationerna syntes ur såväl elevernas som skolans intressen tala för en allmän kortare obligatorisk fortsättningsskola och i anslutning till denna en frivillig yrkesskola. Överstyrelsen funne sig alltså böra föreslå en sådan lösning av frågan om den fortsatta utbildningen för de dövstumma flickorna.

För den allmänna fortsättningsskolan syntes en tid av två år väl avvägd. Under dessa två år borde då i fortsättningen avslutas den till allmänna kursen hörande såväl teoretiska undervisningen som praktiska utbildningen för *alla* eleverna, oavsett om de skulle lämna skolan efter denna kurs eller genomgå yrkesskolan.

Tiden för yrkesskolan syntes dels med hänsyn till den ålder eleverna nått och dels av ekonomiska och praktiska skäl lämpligen fastställas till två år. Ovan hade 3—4 år beräknats behövligen för yrkesutbildningen. Därvid hade det dock gällt elever, som direkt från barndomsskolan skulle sättas in i yrkesundervisning. Den mognad eleverna vunnit i den tvååriga fortsättningsskolan, och den allmänna händighet de där uppövat, syntes emellertid göra det möjligt att bedriva yrkesutbildningen i snabbare tempo, så att i vissa yrken 2 år borde kunna anses tillräckligt. Därtill borde för elev, som redan efter första året i fortsättningsskolan beslutat sig för yrkesskola och valt yrke, utbildningen i detta under andra året kunna taga sin början och bedrivas jämsides med den allmänna utbildningen, i vilken då motsvarande minskning borde vidtagas. Till ett snabbare resultat i yrkesskolan borde också i ej ringa grad kunna bidraga, att den allmänna teoretiska undervisningen redan förut avslutats, varför i denna skola tid för teoretisk undervisning erfordrades huvudsakligen för den direkta yrkesteorin. Därutöver syntes i yrkesskolan skolundervisning böra meddelas endast i modersmålet. Denna undervisning borde kunna ordnas som kurser i studiecirkel eller på annat sätt, som fångade elevernas intresse och bildade en behövligen omväxling till yrkesarbetet. Överstyrelsen ville i detta sammanhang framhålla lämpligheten av, att vid denna skola försök gjordes med att åt ämneslärarna överlämna även undervisningen i yrkesteorin. Då yrkeslärarna i regel saknade dövstumpeagogisk utbildning, syntes det tvivelaktigt, om de med gott resultat kunde handhava teoretisk undervisning för dövstumma. Om ifrågavarande försök utfölle väl, syntes det lämpligt att även vid övriga fortsättningsskolor för dövstumma låta ämneslärarna handhava undervisningen i yrkesteorin.

Vid en lösning av organisationen enligt denna linje, syntes växlingarna i fråga om elevantalet ej bli betydande. Det läte sig ej på förhand beräknas, hur stor procent av elevantalet, som komme att begagna sig av denna möjlighet till frivillig yrkesutbildning. Sannolikt vore dock, att detta procenttal i varje intagningsgrupp bleve ungefär lika stort eller i varje fall ej så skiftande, att det komme att vålla nämnvärda svårigheter ur organisa-

tionssynpunkt. Förslagsvis syntes man kunna räkna med, att hälften av eleverna komme att genomgå yrkesskolan. Vid ett medeltal elever per inskrivningsår i fortsättningsskolan av 50, skulle under sådana omständigheter, när nuvarande övergångsförhållanden upphört att inverka, det elevantal, för vilket lokaler av olika slag samt lärarkrafter borde beräknas, komma att bli cirka 75.

Skolöverstyrelsen har icke ansett sig kunna förorda den av fortsättningskolstyrelsen i Växjö föreslagna avkортningen av arbetsårets längd.

Överstyrelsen funne ej de framförda synpunkterna rörande den gemensamma avslutningen och inbesparingarna i utgifterna för kosthållet vara av sådan betydelse, att de borde nämnvärt inverka vid fastställandet av utbildningstidens längd. Däremot funne överstyrelsen det visserligen kunna vara ett gott led i en utbildning av detta slag, att låta eleverna någon längre tid i hemmen tillämpa, vad de i skolan inhämtat i fråga om husliga sysslor. Vidare syntes det ej heller vara utan betydelse för dessa ungdomars närmare införlivande med hem och hembygd, om de kunde beredas tillfälle att under de första ungdomsåren få sin vistelse i hemmet förlängd med några veckor årligen.

Då emellertid överstyrelsen redan föreslagit en avkortning av utbildningstiden i den allmänna fortsättningsskolan från tre till två år, ansåge sig överstyrelsen ej kunna förorda även en betydande minskning i arbetsårets längd. Ej heller ansåge sig överstyrelsen kunna förorda sådan avkortning av arbetsåret i den frivilliga yrkesskolan, då dels ej bärande skäl för sådan avkortning anförts och dels ej sådan syntes kunna ske utan betydande försämring av utbildningsresultatet. Dessutom ville överstyrelsen framhålla, att arbetsårets längd i övriga yrkesbetonade fortsättningsskolor för dövstumma vore 46 veckor. Frågan om eventuell avkortning av denna tid borde tagas upp i ett sammanhang för samtliga dessa skolor.

Beträffande yrkesutbildningens inriktning i yrkesskolan har skolöverstyrelsen anført bland annat följande.

Årsredogörelserna för läsåren 1938—1941 vid den allmänbetonade fortsättningsskolan i Växjö upptog utbildningsämnena matlagning och hemvård, sömnad, vävning och stickning samt trädgårdsskötsel och handräckningsarbete. Av dessa ämnen syntes sömnad vara det, som i första hand borde komma i fråga även vid en yrkesskola för flickor. Sömnad vore utan tvivel ett yrke, i vilket de kvinnliga dövstumma med gott resultat kunde arbeta, och ett betydande antal av dem vore också sysselsatta därmed. Detta borde emellertid ej uppfattas så, att sömnad vore det enda eller så gott som enda för dem lämpliga arbetet. Det syntes i stället vara önskvärt, att de komme in på mesta möjliga antal arbetsområden. De yrken, inom vilka den eventuella nya yrkesskolan kunde tänkas direkt bibringa utbildning, måste emellertid av ekonomiskt praktiska skäl bli ganska få, och detta särskilt i början, då tillströmningen av elever vore synnerligen oviss. För att möjliggöra ett rikare yrkesval syntes därför utbildningsformen teoretisk yrkesundervisning vid skolan och praktiskt arbete hos företagare ute i staden behöva tillgripas i ej ringa grad. Denna utbildningsform syntes också god, då elev därvid finge sin praktiska utbildning under arbetsförhållanden, som överensstämde med dem, han efter slutad kurs mötte ute i livet.

Rektor vid fortsättningsskolan i Växjö hade som ämnen vid en eventuell yrkesskola föreslagit damskrädderi, maskinstickning, tvätt, bakning, hatt- och mössömnad samt hushållsarbete (= hembiträdesskola) och som lämpligt yrke att läras hos enskilda företagare nämnt mejeriarbete.

Överstyrelsen ifrågasatte, om maskinstickning vore ett yrke, som kunde beräknas giva så god och jämn inkomst att det kunde vara lämpligt att meddela dövstumma flickor yrkesutbildning däri. Enligt överstyrelsens mening syntes det mera vara ett arbete för en och annan som kunde sysselsätta sig därmed i sitt hem och på så sätt skaffa sig en mindre inkomst utan att behöva helt försörja sig därmed. För sådan sysselsättning syntes dock tillräcklig utbildning kunna meddelas i den allmänna fortsättningsskolan. Likaså ställde sig överstyrelsen tveksam till lämpligheten av att inrätta en hembiträdesskola för dövstumma. Enligt de informationer överstyrelsen fått, syntes det ej ens i tider av brist på hembiträden vara lätt för dövstumma flickor att erhålla sådana platser. De dövstumma flickor, som önskade bli hembiträden, syntes kunna söka sig sådana platser med den kunnighet de förvärvat i fortsättningsskolan.

Vidare hade rektor föreslagit utbildning i bakning och tvättning. Överstyrelsen funne dessa båda yrken väl lämpa sig för dövstumma flickor och ville därför förordade inrättande av en bageriavdelning och en tvättinrättning med sådan utrustning, att arbetet i och för elevernas utbildning kunde bedrivas fullt yrkesmässigt. Givetvis borde i första hand bakning respektive tvätt för skolans räkning utföras. Detta kunde dock ej giva tillräckligt arbete för ifrågavarande yrkesavdelningar, varför i bageriet måste bakas på beställning eller till försäljning och i tvättinrättningen tvätt utifrån mottagas. Avdelningarna ifråga bleve alltså affärsföretag. Överstyrelsen ville dock betona, att dessa därför ej behövde bli av större omfattning, då utbildningen kunde bli fullgod även i ett mindre bageri eller en mindre tvättinrättning, om den bedreves på rätt sätt och efter moderna principer. Likaså syntes av rektor föreslagen utbildning i damskrädderi väl lämpa sig och tillhöra de yrken, i vilka redan från yrkesskolans början utbildning borde meddelas. Skulle efter hand så många elever anmäla sig, att utbildning i flera yrken kunde meddelas direkt vid skolan, syntes böra övervägas, om ej även av rektor föreslagen hatt- och mössömnad borde komma i fråga. För rikare yrkesval syntes, som redan framhållits, samarbete med den fria företagsamheten böra sökas. Därvid syntes mejeriarbete väl lämpa sig. Överhuvudtaget syntes i det avseendet knappast någon annan yrkesbegränsning böra komma i fråga än den, som vållades av brist på företagare villiga att åtaga sig utbildningen.

För ytterligare underlättande av flickornas yrkesval och yrkesutbildning ville överstyrelsen förordade, att flickor, som efter avslutad obligatorisk fortsättningsskola önskade yrkesutbildning i hemorten eller i yrke, i vilket utbildning vid eller genom skolan ej kunde erhållas, måtte kunna få bidrag till denna sin utbildning i högst 2 år och med högst 500 kronor per år och efter samma grunder i övrigt som stadgades i Kungl. Maj:ts brev av den 29 september 1939 angående dövstum elev, som befriats från skolplikt i fortsättningsskola för att hos enskild företagare erhålla yrkesutbildning.

I fråga om e l e v a n t a l e t o c h l o k a l b e h o v e t har skolöverstyrelsen anfört bland annat följande.

För bedömande av skolans lokalbehov vore givetvis det beräknade elevantalet avgörande. Skolan mottog elever från upptagningsskolornas och

från specialskolans i Örebro avgångsklasser. Överstyrelsen hade med ledning av dessa skolors kataloger för läsåret 1940—1941 samt infordrade uppgifter om antalet till intagning 1941 anmälda flickor verkställt en beräkning av det sannolika elevantalet i skolan under läsåren 1942/1943—1952/1953. Enligt denna beräkning, som givetvis måste betecknas som approximativ, då dels en viss avgång på grund av befrielse från skolplikt kunde förväntas, och dels en ökning genom intagning, särskilt vid skolan i Örebro, efter skolålderns inträdande vore sannolik, skulle elevantalet vid *nuvarande organisation* för de nämnda åren komma att bli respektive 85, 105, 138, 83, 74, 62, 86, 60, 89, 50, 100 och 50. Härvid hade räknats med samma antal intagna elever i upptagningsskolorna och specialskolan i Örebro läsåret 1943—1944, som det enligt uppgift till nämnda skolor läsåret 1941—1942 anmälda.

Enligt en efter samma grunder verkställd uträkning skulle elevantalet de nämnda åren komma att bli respektive 85, 113, 103, 101, 76, 72, 81, 63, 81, 70, 75 och 75, under förutsättning att 50 procent av flickorna tänktes begagna sig av den förordade möjligheten till frivillig yrkesutbildning. Det borde dock därvid understrykas, att det givetvis ej föreläge någon möjlighet att närmare beräkna anslutningen till en sådan frivillig skola, då inga föregående erfarenheter för denna beräkning finnes att bygga på.

Enligt den föreliggande beräkningen av det årliga elevantalet vid den av överstyrelsen nu föreslagna organisationen av den fortsatta undervisningen för flickorna skulle, med undantag för läsåren 1942/1943—1944/1945, då särskilda förhållanden invercade, detta sannolikt ej komma att nämnvärt överstiga 80 och efter denna tid troligen understiga nämnda tal. Överstyrelsen funne det välbetänkt att ej, innan erfarenhet vunnits beträffande yrkesskolans verksamhet och tillslutningen till densamma, göra utbyggnaden av lokalerna allt för stor, och ansåge det under sådana förhållanden lämpligt föreslå, att elevrum för närvarande ordnades endast för cirka 80 elever.

För det under läsåren 1942/1943—1944/1945 anmärkningsvärt stora elevantalet syntes det nödvändigt lösa lokalfrågan medelst provisoriska anordningar. Genom rektors försorg syntes tillfälliga lokaler härför kunna anskaffas.

Skolöverstyrelsen har ansett, att tillräckligt bärande skäl för ett lokalbyte mellan fortsättningsskolan i Växjö och upptagningsskolan å Manilla icke anförts och att åtgärder snarast borde vidtagas för att på ett för skolan tillfredsställande sätt ordna lokalfrågan vid densamma. I sistnämnda avseende har överstyrelsen anført bland annat.

Rektor vid skolan hade till överstyrelsen insänt ritningar över våningarna 1 och 2 trappor upp samt vindsvåningen, daterade Kronobergs och Blekinge länsarkitektkontor Växjö den 7 november 1938, och därtill gjort vissa anvisningar om lämplig disposition av lokalerna. Rektors förslag i det avseendet innebure i huvudsak följande:

1. Rektorsbostaden skulle flyttas upp i nuvarande sjukavdelningen i vindsvåningen. En del vindstrymmen skulle därjämte tagas i anspråk, varigenom rymlig tjänstebostad erhöles.

Två i vindsvåningen belägna dubletter samt två rum skulle ordnas till respektive bostad för husmodern och sjukrum.

2. Våningen 2 trappor upp med bland annat rektorsbostaden skulle tagas helt i anspråk till elevrum (= sovrum) och dagrum på så sätt, att i samtliga stora sovsalar anordnades genom avbalkningar sovhytter, tillhopa 26 st. för 2 elever och 6 st. för 1 elev i varje. Till elevrum skulle tagas ytterligare tre rum avsedda för respektive 2, 3 och 6 elever. Ett rum beräknades till en stor reservsovsal med plats för 12 elever. Härigenom erhöles sammanlagt plats för 81 elever. Rektorsbostaden skulle tagas i anspråk till dagrum, varigenom 5 stora sådana i fil erhöles. I denna våning skulle dessutom inrymmas 3 vårdarinnerum.

3. Våningen 1 trappa upp skulle tagas i anspråk för den teoretiska och praktiska undervisningen samt inrymma 4 klassrum, bokbinderi, samlings-sal, kollegierum och bibliotek, materialrum för undervisningen, rektors-expedition och styrelserum, materialdepå m. m., lokaler för kapp- och dräktsömnad, klänningssömnad, linnen sömnad samt hatt- och mössömnad, vävsalar, varpningsrum, rum för maskinstickning och täckstickning samt »lappcentral» i anslutning till tvättinrättningen.

4. Bottenvåningen, över vilken ingen ritning eller närmare plan bifogats, beräknades för köksavdelning med matsalar, skolkök och badavdelning samt lokaler för bageri och tvättinrättning.

En lösning efter dessa anvisningar syntes utan tvivel giva goda och rymliga lokaler för såväl teoretisk undervisning som yrkesutbildning liksom också beträffande sov- och dagrum åt eleverna m. m. Särdeles lycklig förefölle den föreslagna uppdelningen av de stora sovsalarna i ett antal sovhytter. Inom överstyrelsen hade ifrågasatts en i vissa avseenden annan disposition av lokalerna i syfte att förbilliga ombyggnaden. Överstyrelsen hade under hand tillställt föredraganden i byggnadsstyrelsen intendent Einar Lundberg detta förslag. I en den 10 november 1941 upprättad promemoria hade föredraganden i byggnadsstyrelsen i huvudsak anslutit sig till det av rektor vid skolan framlagda förslaget, vilket även överstyrelsen, då de beräknade besparingarna ej bleve av någon större betydelse, tillstyrkte. Den sedan den 21 februari 1939, då kostnaderna för ändring och modernisering av dövstumskolan i Växjö beräknats till 296,000 kronor, inträdda prisstegringen ansåges innebära enligt en inom byggnadsstyrelsen gjord överslagsberäkning, att kostnadssumman nu borde beräknas till 360,000 kronor. I detta belopp vore icke inräknat kostnad för de rum, som inom nu oinredda vindsutrymmen behövde tilläggas rektorsbostaden. Om denna fastställdes till 5 rum och kök, skulle kostnaden för ytterligare rum utöver de befintliga tre uppgå till omkring 15,000 kronor. Totalbeloppet för skolans ombyggnad bleve sålunda 375,000 kronor. Emellertid syntes vissa ledningar, som installerats för anordnande av beredskapssjukhus inom skolan, kunna övertagas. Om dessutom, som överstyrelsen förordade, de i anledning av militärförläggningarna erforderliga reparationsarbetena, som enligt vad till överstyrelsen från skolans rektor uppgivits komme att belöpa sig på sammanlagt lägst 65,000 kronor, verkställdes i samband med andra å byggnaden planerade arbeten, syntes den förut beräknade anslagssumman eller 296,000 kronor, avrundad uppåt till 300,000 kronor, visa sig tillräcklig.

I fråga om lärarbehovet vid den föreslagna organisationen har skolöverstyrelsen anfört följande.

Vid fortsättningskolan i Växjö vore för arbetsåret 1941—1942 förutom rektor anställda följande lärare, för vilka kostnaderna nedan angäves (pensionsavgifter frändragna):

1	ordinarie lärare i kunskapsämne	A	20: 22	kronor	6,339
1	» skolkökslärarinna	A	15: 15	»	4,074
1	» arbetslärare (vävning)	A	15: 14	»	3,834
1	extra ordinarie lärare i kunskapsämne	Eo	18: 18	»	4,950
1	» skolkökslärarinna	Ex	14: 11	»	3,567
2	» arbetslärare (klädsömnad)	Ex	14: 11	»	7,134
1	» lärare i gymnastik med lek och idrott (18 veckotimmar)	Ex	18: 15	»	2,802
					<u>32,700</u>
1	timlärare i klädsömnad (10 veckotimmar)			»	1,130
1	» » linnesömnad (» »)			»	1,130
1	» » vävning och stickning (10 veckotimmar)			»	1,130
1	» » bokbinderi (10 veckotimmar)			»	1,130
					<u>37,220</u>
	Rörligt tillägg (15 %) samt kristillägg (8 %) å kronor				32,700
					7,521
					<u>Summa kronor 44,741.</u>

Enligt de i det föregående gjorda beräkningarna skulle elevantalet vid skolan, med undantag för läsåren 1942—1944 respektive 1942—1945, bli i stort sett detsamma vid nuvarande organisation som vid den föreslagna fram till läsåret 1949—1950. Detta elevantal hölle sig omkring 70—80 eller i huvudsak som innevarande läsår. Efter år 1950 beräknades elevantalet hålla sig konstant omkring 75 vid den föreslagna organisationen, under det att det med nuvarande organisation beräknades variera från 50 ena året till 100 det andra året. I fråga om lärare i kunskapsämnen skulle omorganisationen alltså ej medföra någon nämnvärd förändring fram till 1950, när minskningen i allmän teoretisk undervisning för de till yrkesskolan hörande flickorna motvägdes av att även en viss del av undervisningen i yrkesteori beräknades skötas av lärare i kunskapsämne. Erforderliga antalet lärare i kunskapsämne skulle alltså bli detsamma som nu. Beträffande timantalet i gymnastik skulle, då även flickorna i yrkesskolan borde få gymnastikövningar, förhållandet också bli ungefär som för närvarande.

I fråga om antalet lärare i praktiska ämnen medförde den föreslagna organisationen däremot omedelbart en del förändringar. Sålunda hade bokbinderi ej föreslagits i yrkesskolan. I en allmän fortsättningsskola syntes ej heller utbildning häri böra meddelas. En arbetslärare i detta ämne syntes alltså kunna inbesparas.

För vävning och stickning hade beräknats minskad plats i den tvååriga fortsättningsskolan. Den minskning detta kunde medföra i fråga om timlärararvodet i dessa ämnen syntes emellertid uppvägas av i stort sett motsvarande ökning av ersättning till timlärare i barnavård och sjukvård, då för dessa ämnen beräknats ökat utrymme på schemat.

Enligt den nu föreslagna organisationen skulle emellertid, om densamma genomfördes från och med arbetsåret 1942—1943, en arbetslärare i bageri och en för tvättinrättningen erfordras, båda med tillsvidare anställning som extra. Med hänsyn till de stora fordringar, som måste ställas på dessa lärares såväl yrkesskicklighet som förmåga att meddela undervisning syntes de böra erhålla samma löneplacering som övriga arbetslärare i fortsättningsskola. Den kostnadsökning, som den nya organisationen skulle komma att medföra, skulle sålunda bli kostnaden för dessa båda lärare, minskat med kostnaden för den indragna timlärartjänsten i bokbinderi.

1 extra arbetslärare i bakning Ex 14:11	kronor	3,567
1 » » » tvättning Ex 14:11	»	3,567
	»	7,134
Rörligt tillägg (15 %) och kristillägg (8 %)	»	1,640
	Summa kronor	8,774
	—	1,130
	Summa kronor	7,644.

Efter år 1950 ställde sig en jämförelse svårare, då elevantalet därefter beräknades variera från cirka 50 vartannat år till cirka 100 vartannat. Vartannat år syntes då antalet befattningshavare i stort sett bli detsamma som nu, alldenstund en minskning av elevantalet från omkring 75 till 50 ej syntes medgiva nämnvärd minskning av antalet lärarkrafter. Däremot syntes en ej obetydlig ökning av lärarantalet bli ofrånkomlig vartannat år. Så syntes då ytterligare en lärare i kunskapsämne erfordras. Även i fråga om arbetslärare syntes en ökning i minst samma proportion d. v. s. en tredjedel av nuvarande lärareantal vartannat år bli erforderlig.

I fråga om tidpunkten för den föreslagna omorganisationens genomförande har skolöverstyrelsen anfört följande.

Elevantalet i den nya yrkesskolan hade för arbetsåret 1942—1943 approximativt beräknats till 8, halva antalet i nuvarande tredje eller sista klassen. Dessa elever skulle, därest den föreslagna organisationen genomfördes från och med arbetsåret 1942—1943, ingå i den nya yrkeslinjens andra klass. Det syntes överstyrelsen icke lämpligt, att dessa elever, som nu genomginge sista årsklassen i den treåriga fortsättningsskolan och hölle på att avsluta sin utbildning enligt nu gällande undervisningsplan, skulle införas i nya yrkesgrenar. Tidpunkten för genomförandet av den nya organisationen syntes därför böra uppskjutas till arbetsåret 1943—1944.

Statskontoret har yttrat:

Den föreslagna omorganisationen, som icke syntes föranleda några större merkostnader för statsverket, syntes leda till ett effektivare utnyttjande av såväl skollokaler som personal och samtidigt vara ägnad att tillförsäkra eleverna bättre möjligheter än för närvarande till utbildning av olika slag. Statskontoret ville därför, trots de ökade kostnader, som skulle uppstå, icke motsätta sig bifall till framställningen. Vad anginge lönegradsplaceringen för de två föreslagna arbetslärarna borde uppmärksammas, att överstyrelsen ansett försök böra göras med att åt ämneslärarna överlämna undervisningen även i yrkesteori. Vid sådant förhållande föreläge helt naturligt icke skäl att placera yrkeslärarna i Växjö i samma lönegrad som vid övriga fortsättningsskolor för dövstumma eller 15 lönegraden för ordinarie och 14 lönegraden för extra ordinarie och extra lärare. Statskontoret ville för sin del föreslå, att sådan arbetslärare i fortsättningsskola placerades i 10 lönegraden såsom ordinarie och 9 lönegraden såsom extra ordinarie eller extra befattningshavare. De vid skolan redan befintliga arbetslärartjänsterna i klädsömnad syntes således böra nedflyttas till lönegrad Ex 9. Vad anginge den ordinarie arbetslärarbefattningen i vävning, borde densamma i händelse av vakans tillsvidare icke återbesättas. I annat fall borde, om det visade sig möjligt att framdeles bibehålla den av överstyrelsen föreslagna anordningen, tjänsten uppföras på övergångsstat.

Allmänna lönenämnden har beträffande arbetslärarnas lönegradsplacering anfört följande.

En placering i 9 lönegraden i enlighet med statskontorets förslag av de föreslagna extra arbetslärarna i bakning och tvätt skulle medföra lägre löneställning än den som enligt gällande bestämmelser vore föreskriven för extra arbetslärare i *barndomsskola* för dövstumma, vilken tillhörde 10 lönegraden. Med hänsyn härtill kunde lönenämnden icke biträda statskontorets förslag om förstnämnda lärares inplacering i 9 lönegraden. Å andra sidan kunde uppenbarligen ett överförande av vissa teoretiskt betonade undervisningsmoment från arbetslärare till ämneslärare föranleda, att löneställningen för arbetslärarna borde upptagas till förnyad omprövning. Ifrågavarande spörsmål syntes emellertid böra bedömas i ett sammanhang för dövstumundervisningsväsendet i dess helhet. Då i detta fall fråga närmast vore om en försöksanordning, vars resultat icke nu kunde bedömas, syntes den av skolöverstyrelsen föreslagna lönegradsplaceringen böra tills vidare godtagas, varvid emellertid borde förutsättas, att frågan upptoges till förnyat övervägande, sedan någon tids erfarenhet vunnits.

Beträffande fortsättningskolan för dövstumma flickor vill jag till en början framhålla, att jag liksom besparingsberedningen funnit, att frågan om en eventuell förflyttning av denna skola till Manilla bör avföras från dagordningen. Skolan torde således alltjämt böra vara förlagd till Växjö.

Departementschefen.

Den organisation, som ifrågavarande skola erhöll vid sitt upprättande år 1938, synes, såsom i den föreliggande utredningen framhållits, icke ägnad att giva de dövstumma flickorna en så allsidig yrkesutbildning, som hade varit önskvärdt. Den treåriga utbildningen, vilken tager sin början, när flickorna nått en ålder av 15—16 år, är väsentligen lagd så, att den ger en visserligen grundlig men alltför ensidig utbildning i egentliga hemsysslor. På sätt av såväl besparingsberedningen som skolöverstyrelsen framhållits, får det anses önskvärdt, att undervisningen omlägges på sådant sätt, att den vid sidan av utbildning i husligt arbete och dylikt även möjliggör en god utbildning i ett antal andra yrken, som kunna lämpa sig för kvinnliga dövstumma och däri de kunna vinna sin försörjning. Skolöverstyrelsens förslag i denna riktning synes ändamålsenligt. Jag förordar således, att den obligatoriska skoltiden i fortsättningskolan sänkes från tre till två år samt att därtill anknutes en frivillig tvåårig yrkesutbildning. Med hänsyn till vad styrelsen för dövstumskolan i Växjö anfört rörande önskvärdheten av en avkortning av arbetsårets längd, anser jag det förtjäna närmare övervägas, huruvida en viss avkortning kunde finnas befogad, exempelvis från 46 till 44 eller 42 veckor. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att framdeles fatta beslut i detta ämne. Vad överstyrelsen anfört i fråga om yrkesutbildningens differentiering har icke givit mig anledning till erinran. Jag har sålunda funnit goda skäl tala för att yrkesutbildning skall givas i sömnad, bakning, tvättning och i damskrädderi samt, om så lämpligen kan ske, även i hatt- och möss-sömnad. Jag ansluter mig likaledes till vad överstyrelsen anfört om samarbete med enskilda företagare i syfte att möjliggöra ett rikare yrkesval.

För att möjliggöra dylik utbildning hos enskilda företagare böra, på sätt överstyrelsen föreslagit, stipendier om högst 500 kronor kunna tilldelas kvinnliga elever för en tid av högst två år efter avslutandet av den två-åriga obligatoriska fortsättningsskolan.

Av praktiska skäl bör enligt skolöverstyrelsens mening den förordade nya organisationen träda i kraft först från och med budgetåret 1943/44. Jag ansluter mig till denna uppfattning. Vid sådant förhållande saknar jag anledning att redan nu taga definitiv ställning till de föreslagna ändringarna i personalorganisationen.

Till lokalfrågan för Växjöskolan återkommer jag i det följande.

II. Lönereglering för viss personal vid lantbruksskolan för dövstumma.

I samband med statens övertagande av dövstumundervisningsväsendet inrättades en fortsättningsskola för undervisning av dövstumma gossar i lantbruk och trädgårdsskötsel, benämnd lantbruksskolan för dövstumma och förlagd till Broby gård i Funbo socken i Uppland. För skolans verksamhet erforderlig personal ansågs, innan tillräcklig erfarenhet av skolans verksamhet vunnits, ej böra uppföras å ordinarie stat utan avlönas med arvoden.

Skolans verksamhet tog sin början med läsåret 1938—1939, under vilket år anstalten hade 13 elever. Läsåret 1939—1940 steg elevantalet till 24, varav 3 elever avgingo vid arbetsårets slut. Med början av läsåret 1940—1941 tillkommo 6 elever och vid samma läsårs slut avgingo 12. Vid början av innevarande läsår erhöi skolan sin största elevintagning, då 14 elever anmälades, varigenom elevantalet kom att uppgå till 29. Det vid skolan nyuppförda elevhemmet är beräknat för 42 elever.

Skolöverstyrelsen har hemställt, att den personal vid lantbruksskolan för dövstumma, som icke vore hänförlig till ekonomipersonal, måtte beredas ordinarie anställning i de lönegrader, som angivas i nedanstående sammanställning, vilken tillika upptager de nuvarande löneförmånerna ävensom den löneställning, som av *statskontoret* och *allmänna lönenämnden* i avgivna utlåtanden föreslagits:

Nuvarande befattning	Nuvarande löneförmåner	Skolöverstyrelsen		Statskontoret		Allm. lönenämnden	
		Lönegrad	Årslön ¹	Lönegrad	Årslön ¹	Lönegrad	Årslön ¹
Föreståndare . . .	5,000 + fri bostad m. värme . . .	A 23	6,750	Eo 21	5,586	Eo 22	5,916
Rättare	2,400 + d:o	A 15	4,050	Eo 10	3,015	Eo 12	3,291
Trädgårdsmästare	2,300 + d:o	A 15	4,050	Eo 10	3,015	Eo 12	3,291
Ladugårdsförman	2,280 + d:o	A 12	3,438	Eo 6	2,466	Eo 8	2,739
Slöjdare och smed	2,100 + d:o	A 9	3,015	Eo 5	2,334	Eo 7	2,601
Husmoder	1,200 + allt fritt	A 7	2,739	Eo 7	2,601	Eo 7	2,601

¹ Bruttolön i lägsta löneklassen; rörligt tillägg och kristillägg ej inräknade.

Tillika har överstyrelsen föreslagit, att den förut såsom trädgårdsmästare betecknade befattningen i fortsättningen skall benämnas trädgårdslärare samt att till beteckningen slöjdare och smed skall fogas tillika traktorskötare. För tillgodoseende av behovet av examinerad dövstumläraryrkraft för den teoretiska undervisningen vid skolan har överstyrelsen vidare föreslagit överflyttning dit av en ordinarie lärartjänst i kunskapsämne.

Till stöd för sina förslag ha myndigheterna anfört:

Skolöverstyrelsen. Behovet av en lantbruksskola för dövstamma måste anses styrkt genom skolans verksamhet. Av dövstumskolornas kataloger framginge, att en mycket stor del av barnen komme från landsbygden och att deras föräldrar ofta vore i jordbrukets tjänst. Det förelåge starka skäl att ge den dövstumme en utbildning, med vilken han kunde återvända till hemtrakten, där han vore känd, och där släkt och vänner kunde hjälpa honom till rätta. Jordbruket hade behov av arbetskraft, och de dövstamma syntes äga goda möjligheter att förskaffa sig erforderliga kunskaper och färdigheter för att kunna på ett tillfredsställande sätt utföra de till ett lantbruk hörande sysselsättningarna. Likaså syntes de dövstamma utmärkt lämpa sig såsom djurskötare samt såsom trädgårdsarbetare.

Innevarande arbetsår undervisades vid skolan 29 elever, och det funnes ingen anledning förmoda, att detta antal skulle minska under de följande åren. Ledningen för skolan ansåge en ökning av elevantalet upp emot 40 för sannolik, och i den nya elevbyggnaden hade beretts plats för 42 ungdomar. Av vad i det föregående nämnts syntes också framgå, att man nu vunnit sådan erfarenhet av verksamheten vid skolan, att denna syntes böra erhålla en med övriga dövstumskolor likvärdig ställning i det statliga dövstumundervisningsväsendet. Det syntes därför vara lämpligt och rimligt, att befattningshavarna, som nu vore anställda mot arvoden, vilka trots inträdd dyrtid varit oförändrade sedan 1938, gäves en fastare anställningsform och uppfordres å ordinarie st.

Föreståndare: För närvarande ledde skolan av en agronom. Någon ändring i berörda avseende ifrågasattes icke nu.

Å föreståndaren vilade samtliga de uppgifter, som enligt stadgan för dövstumundervisningen tillkomme rektor vid dövstumskola. Härutöver hade han att såsom anstaltens ledare förvalta jordbruket, för detta ombesörja alla inköp och försäljningar, föra böcker över dess och skolans räkenskaper samt ha den ekonomiska ansvarigheten. Vidare hade han att meddela teoretisk undervisning i jordbruks- och husdjurslära samt jordbruksekonomi och skogshushållning, vilken undervisning under innevarande år uppginge till 15 veckotimmar och knappast kunde beräknas bli av ringare omfattning i framtiden, samt att — på grund av lärarpersonalens ringa numerär — fullgöra en betydande jourtjänstgöring.

Då det gällt att bedöma den lönegrad, i vilken föreståndaren för lantbruksskolan för dövstamma å Broby borde föreslås, hade överstyrelsen närmast gjort jämförelser med föreståndarna vid övriga dövstumskolor samt med föreståndarna vid liknande jordbruksanstalter. Härvid erinrades om, att lantbruksskolan å Broby med hänsyn till elevantalet vore av betydligt mindre omfattning än övriga dövstumskolor. Dessa senare skolors föreståndare vore placerade i lönegrad A 26 (E 2—E 4). Skyddshemsvårdens yrkeshemsföreståndare och skolhemsföreståndare vore placerade i Eo 25 respektive Eo 23 och av tjänsteförteckningsakkunniga föreslagna i A 24

respektive A 22. Brobyskolan vore i motsats till de senare hemmen utbildningsanstalt med avsevärd undervisningsskyldighet för föreståndaren. Överstyrelsen föresloge en placering för föreståndaren vid lantbruksskolan å Broby i 23 lönegraden.

Rättare. Som rättaren vore den, som närmast under föreståndaren hade att sörja för gårdens skötsel samt att organisera, leda och övervaka arbetet, måste höga krav ställas på befattningshavarens teoretiska och praktiska utbildning. Minimikrav borde enligt överstyrelsen vara: utbildning å 2-årig lantbruksskola eller därmed jämställd utbildning samt genom väl vitsordad flerårig praktik vunnen erfarenhet.

Fortsättningsskolorna i Vänersborg och Växjö hade arbetslärare, med vilka rättaren läte sig jämföra. Dessa vore placerade i 15 lönegraden. Den utbildning, som syntes böra fordras för innehavaren av rättarbefattningen, måste anses lika kvalificerad som den utbildning, som fordrades för arbetsläraryrkesbefattning. Det ansvar, som åvilade rättaren såsom ledare av gårdens skötsel under föreståndaren, vore stort. Vidare hade han att planlägga, organisera, leda och övervaka lantbrukselevernas arbete. Så till vida måste hans hela arbetstid betraktas som undervisning i yrkesarbete. Det nuvarande antalet undervisningstimmar per vecka i yrkesarbete kunde uppskattas till 48, en arbetstid som med 6 undervisningstimmar i veckan överstege det för arbetslärare i fortsättningsskola fastställda maximum. Överstyrelsen förordade för rättaren å Broby lantbruksskola samma placering i lönesystemet som arbetslärare i fortsättningsskola, och finge därför föreslå, att rättaren å Broby lantbruksskola placerades i 15 lönegraden.

Trädgårdslärare: Trädgårdsläraren hade att under föreståndarens överinseende ansvara för skolans trädgård och dess produktion. Liksom rättaren, vad gällde lantbruket, hade trädgårdsläraren, vad gällde trädgården, att organisera, leda och övervaka allt arbete, som utfördes av trädgårdseleverna. På trädgårdsläraren måste därför ställas lika höga kompetenskrav som på rättaren. Dessa krav ansåge överstyrelsen förslagsvis böra fastställas till utbildning vid 2-årig statsunderstödd trädgårdsskola samt genom väl vitsordad praktik vunnen erfarenhet även av ledning av trädgård.

Trädgårdsläraren vore i ställning närmast jämförbar med rättaren. Hans arbetstid, som sammanlagt utgjorde 48 timmar per vecka, vore som rättarens huvudsakligen att jämföra med undervisningstid för arbetslärare. Härtill komme, att trädgårdsläraren för närvarande hade cirka 10 veckotimmars teoretisk undervisning i trädgårdslära samt viss jourtjänst.

Med hänsyn till det ovan sagda, ansåge överstyrelsen, att trädgårdsläraren borde placeras i 15 lönegraden.

Ladugårdsförman: Ladugårdsförmannen hade att under föreståndarens överinseende svara för skötseln av egendomens djurbesättning och alla i samband därmed stående uppgifter. De utbildningskrav, som borde ställas på en innehavare av befattningen, borde enligt överstyrelsen vara: 1-årig ladugårdsförmankurs eller därmed fullt jämförbar utbildning jämte väl vitsordad praktik såsom ladugårdsförman.

Ladugårdsförmannen hade i likhet med rättare och trädgårdslärare att i arbetet ständigt leda och övervaka eleverna och borde således räknas som arbetslärare. Hans arbetstid, som utgjorde 48 veckotimmar, måste i sin helhet betraktas som undervisningstid i yrkesarbete. Vidare borde framhållas, att det vore av stor vikt för skolans och egendomens bästa, att väl kvalificerad person erhöles å denna post. Med hänsyn härtill och med

hänsyn jämväl till placering av liknande befattningshavare vid andra anstalter ville överstyrelsen för ladugårdsförman vid lantbruksskolan föreslå placering i 12 lönegraden.

Skolöverstyrelsen hade funnit det vara av särskild vikt att understryka att rättare, trädgårdslärare och ladugårdsförman, som vore de som närmast hade att handleda och uppfostra skolans elever, icke blott ägde utmärkt yrkesskicklighet utan även de personliga egenskaper, som man fordrade av en god ungdomens ledare. I övrigt ansåge överstyrelsen samma villkor böra krävas för dessa tjänster, som nu vore stadgat för behörighet till annan ordinarie lärartjänst vid dövstumskola.

Slöjdare och smed, tillika traktorskötare: De uppgifter, som åvilade en slöjdare och smed vid en lantbruksskola av Brobygårdens storlek vore mycket skiftande. Vederbörande borde främst äga praktisk yrkesskicklighet såsom gårdssnickare och smed. Hans yrkesundervisning, som för närvarande uppskattades till 6 veckotimmar, gällde närmast lantbruksslöjd och lantbrukssmide, och skulle enligt undervisningsplanen omfatta: övning i verktygens användning, enklare arbeten, särskilt redskap för lantbruk och trädgård, reparationer av redskap, enklare byggnadsreparationer. Vidare borde han vara van traktorskötare samt äga kännedom om alla i lantbruket förekommande maskiner. Likaledes borde han helst äga någon förmåga och erfarenhet av reparation av lantbruksmaskiner.

Att fastställa bestämda minimifordringar utöver kraven på ovannämnda praktiska färdigheter för befattningshavaren i fråga hade överstyrelsen ej funnit lämpligt. Om särskilda kurser för utbildning av gårdshantverkare komme att anordnas — vilket föreslagits av lantbruksstyrelsen — borde en person, som genomgått dylik kurs, anses lämpligt utbildad. Vid tillsättning av innehavare till befattningen borde den genom en mångsidig praktik kunna erfarenheten samt den för tjänsten i fråga erforderliga praktiska läggningen tillmätas stor betydelse.

Vid fastställande av förslag till löneplacering för befattningen hade överstyrelsen funnit skäl göra jämförelse med arbetslärare i barndomsskola, vilkas yrkesundervisning, 10 veckotimmar, visserligen överstege slöjdarens, men vilkas arbete i övrigt kunde anses vara med dennes jämställt. Arbetslärare i barndomsskola vore placerad i 11 lönegraden. Med hänsyn härtill och vad ovan angivits om slöjdarens arbetsuppgifter hade överstyrelsen funnit en placering av slöjdare och smed tillika traktorskötare å Broby gård i 9 lönegraden vara sådan, att lämplig och väl kvalificerad person borde kunna erhållas för befattningen.

Husmoder: I fråga om kompetensfordringar för husmoder borde dessa givetvis vara desamma som för husmoder vid annan dövstumskola, dock måste härtill fordras förtrogenhet med större lanthushålls ledning. Husmoderns arbetsuppgifter å lantbruksskolan vore många. Som såväl sjuksköterska som vårdarinna saknades, fölle områdena även för dessas arbetsuppgifter under husmoderns inseende. Överstyrelsen föresloge för husmodern å lantbruksskolan å Broby placering i 7 lönegraden eller samma löneplacering som gällde i fråga om husmoder vid de övriga dövstumskolorna.

Lärare i kunskapsämne: För närvarande vore eleverna vid skolan uppdelade på tre årskurser, som periodvis erhöle teoretisk undervisning. Dövstumslärares undervisningsskyldighet vore därvid genomsnittligt 30 veckotimmar, hans undervisning omfattade ämnena modersmålet, räkning med

kalkylering, samhällslära, yrkeshygien och hälsolära, naturlära och gymnastik med lek och idrott. Härtill komme jourtjänst, som för läraren bleve av större omfattning än vid övriga dövstumskolor.

Som överstyrelsen ovan framhållit, föreläge skäl att till skolan knyta en ordinarie ämneslärare. Tåta lärarbyten vore icke önskvärda. Överstyrelsen ville därför föreslå, att en vid annan dövstumskola vakant ordinarie lärartjänst i kunskapsämne överflyttades till Broby.

Statskontoret. Statskontoret ville bringa i erinran, att såsom framginge av bilagan till 1942 års statsverksproposition: Utgifter å driftbudgeten under för flera huvudtitlar gemensamma frågor (sid. 18) inom vissa förvaltningsområden personal funnes, som icke vore inordnad å löneplan utan avlönades med arvoden, oaktat anställningen vore av stadigvarande natur. Beträffande denna personals anställningsförhållanden hade chefen för finansdepartementet uttalat, att det funnits skäligh, att i samband med årets riksstatsförslag upptaga hithörande spörsmål till övervägande. Närmast hade därvid ifrågakommit att överföra arvodespersonal till extra ordinarie stat. Då de förutsättningar för ett sådant överförande, som departementschefen i berörda sammanhang angivit, syntes föreligga beträffande den av överstyrelsen omnämnda personalen vid Broby, ville statskontoret icke motsätta sig, att befattningshavarna ifråga gåves extra ordinarie ställning.

Vidkommande den lönegradsplacering, som borde tillämpas, finge statskontoret uttala, att ämbetsverket icke kunde tillstyrka överstyrelsens förslag i vidare mån än vad anginge befattningen såsom husmoder. Vid sitt förslag till lönegradsplacering hade statskontoret tagit hänsyn till löneställningen för jämförliga befattningshavare inom förvaltningen i övrigt och i viss mån till de löneförmåner, som vid 1938 års riksdag bestämts för befattningshavarna ifråga. Vid bifall till statskontorets förslag skulle, om befattningshavarna erhöle lön enligt vederbörlig begynnelselöneklass, vilket statskontoret förutsatte skulle bliva fallet, för statsverket uppstå en kostnadsökning — inklusive rörligt tillägg och kristillägg efter 12 procent — å i runt tal 5,700 kronor. Ersättning för åtnjutna naturaförmåner, bestämd efter i huvudsak samma grunder som vid statens skyddshem (jfr socialstyrelsens protokoll den 7 januari 1942), syntes böra redovisas såsom särskilda uppbördsmedel å omkostnadsanslaget för dövstumskolorna.

Allmänna lönenämnden. Lönenämnden hade med hänsyn till numera föreliggande erfarenhet av verksamheten vid ifrågavarande lantbruksskola för dövstumma för sin del intet att erinra mot att den av skolöverstyrelsens förslag berörda personalen bereddes fastare anställning. Härvid syntes, i anslutning till vad statskontoret i ärendet anfört och med beaktande av rådande statsfinansiella läge, lämpligt, att befattningshavarna tills vidare bereddes ställning av extra ordinarie tjänstemän.

Bortsett från husmodern förefunnes avsevärda skiljaktigheter mellan skolöverstyrelsens och statskontorets förslag till lönegradsplacering av ifrågavarande befattningshavare. Lönenämnden hade vid sitt förslag tagit hänsyn till vad skolöverstyrelsen anfört i fråga om befattningshavarnas arbetsuppgifter samt beaktat dels att det här gällde meddelande av undervisning å ävensom handledning av dövstumma, dels ock befattningshavarnas nuvarande löneställning. Lönenämnden ville tillägga, att jämkning på

en eller annan punkt av den föreslagna löneställningen möjligen framdeles kunde visa sig erforderlig.

Vidare ville lönenämnden anföra, att nämnden i likhet med statskontoret förutsatte, att samtliga befattningshavare från och med tidpunkten för lönereglerngens genomförande komme att inplaceras i begynnelselöneklass inom vederbörande lönegrad.

Lantbruksskolan för dövstumma har med innevarande budgetårs utgång varit i verksamhet under fyra år. Då erfarenheterna rörande verksamheten under denna tid synas ha varit mycket goda, torde anledning saknas att bibehålla det nuvarande provisoriet beträffande personalens löne- och anställningsförhållanden. I likhet med skolöverstyrelsen anser jag därför tiden nu vara inne att bereda ifrågavarande personal en fastare löneställning. Goda skäl tala enligt min mening för att personalen beredes ordinarie ställning på sätt som skett beträffande samtliga övriga dövstumskolor. För närvarande torde dock på av statskontoret och allmänna lönenämnden anförda skäl en extra ordinarie anställningsform kunna godtagas såsom en övergångsanordning.

Departement-
schefen.

Beträffande frågan om befattningshavarnas löneställning föreligga skiljaktiga meningar mellan skolöverstyrelsen, statskontoret och allmänna lönenämnden. För närvarande synes lönenämndens förslag kunna godtagas. Jag förutsätter emellertid, att frågan om befattningshavarnas löneställning framdeles vid lämplig tidpunkt kommer att tagas upp till förnyat övervägande i samband med spörsmålet om beredande av ordinarie ställning åt ifrågavarande personal.

Den av mig nu förordade lönereglerningen torde böra träda i kraft den 1 juli 1942. I likhet med statskontoret och allmänna lönenämnden förutsätter jag, att samtliga ifrågavarande befattningshavare därvid skola inplaceras i begynnelselöneklassen inom vederbörande lönegrad. I annat sammanhang återkommer jag till frågan om redovisningen av de ersättningar för åtnjutna naturaförmåner, som befattningshavarna böra erlægga i enlighet med av statskontoret föreslagna grunder.

Överstyrelsens förslag om överflyttning till lantbruksskolan i Broby av en ordinarie tjänst såsom lärare i kunskapsämne har icke givit mig anledning till erinran.

III. Anslagsberäkningar m. m.

1. Läroanstalter för blinda: Avlöningar.

Detta anslag är uppfört med 366,700 kronor. Personalförteckning och avlöningsstat med därtill hörande bestämmelser äro intagna på sid. 536 f. i statsliggaren.

Skolöverstyrelsen har — med utgångspunkt från nu gällande provisoriska lönebestämmelser för vårdare och ekonomipersonal — beräknat anslagsbehovet för nästa budgetår till 365,600 kronor. Anslagsposten till *avlöningar till ordinarie tjänstemän* har därvid uppskattats till 236,600 kronor (+ 600) och anslagsposten till *arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t*, till oförändrat belopp, 2,600 kronor. Förstnämnda anslagspost har ansetts å ena sidan böra höjas med 2,100 kronor på grund av löneklassuppflyttningar men å andra sidan kunna minskas med ett belopp av 1,500 kronor, avseende vikariatsersättning. Anslagsposten till *avlöningar till vårdare och tjänstepersonal* har i anslutning till vederbörande skolstyrelsers anslagsäskanden, tillhopa 82,563 kronor, av överstyrelsen upptagits till 82,600 kronor (+ 1,900). Anslagsposterna till *avlöningar till övrig icke-ordinarie personal* och till *rörligt tillägg* ha beräknats till respektive 8,500 kronor (— 3,900) och 35,300 (+ 300).

Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal. För läsåren 1938—1942 hade på grund av relativt stort barnantal i vissa klasser vid blindinstitutet en extra ämneslärare varit anställd. Enligt vad institutets rektor meddelat syntes under läsåret 1942—1943 på grund av minskning av barnantalet någon extra ämneslärare ej vara behövlig. Under budgetåret 1942/43 syntes ur denna post böra bestridas *dels* avlöningar till en extra ordinarie lärare i musik (15 veckotimmar) och två timlärare i musik (vardera 4 veckotimmar) vid institutet och förskolan för blinda å Tomtebodå å tillhopa 4,968 kronor, *dels* avlöningar till icke-ordinarie tjänstemän vid förordnande å ordinarie eller icke-ordinarie befattning, *dels* arvoden efter skolstyrelsernas bestämmande till lärare i sång, musik och gymnastik vid de båda hantverksskolorna för blinda å tillhopa 1,600 kronor. För budgetåret 1941/42 hade vid institutet och förskolan avlöningar till erforderliga vikarier för extra ämneslärarinnan och ovannämnda musiklärare beräknats till 580 kronor. För budgetåret 1942/43, då extra ämneslärarinna ej erfordrades, syntes beloppet kunna sänkas till förslagsvis 400 kronor. Däremot syntes en höjning av posten vara erforderlig för täckande av kostnaderna till avlöningar åt icke-ordinarie tjänstemän vid vikariatsförordnande å ordinarie tjänst. För budgetåret 1941/42 syntes härför erforderligt belopp ha beräknats under posten till avlöningar till ordinarie tjänstemän. Då överstyrelsen föreslagit en sänkning av det under sistnämnda post till vikariatsersättning beräknade beloppet med 1,500 kronor, ansåge sig överstyrelsen böra föreslå, att posten till avlöningar till övrig icke-ordinarie personal höjdes med samma belopp. Ifrågavarande anslagspost syntes sålunda för sistnämnda budgetår kunna beräknas till (4,968 + 1,600 + 400 + 1,500 =) 8,468 kronor eller avrundat 8,500 kronor.

Skolöverstyrelsen har icke ansett det erforderligt att anordna någon blindlärarutbildning under nästa budgetår. I anslagsäskandena ha därför medel ej upptagits till arvode för handhavande av sådan lärarutbildning eller till understöd åt blivande blindlärare.

Besparingsberedningen, som granskat möjligheterna till besparingar vid bland annat nu förevarande läroanstalter, har anfört följande.

Vad först beträffade ekonomipersonalen syntes några möjligheter till begränsningar nu icke skönjbara.

I fråga om lärarpersonalen vore läget i någon mån ett annat. Åren 1938—1940 hade en tillfällig höjning av elevantalet inträtt vid institutet å Tomtebodas, varför det blivit nödvändigt att anställa en extra ordinarie ämneslärarinna. Vid början av läsåret 1941—1942 hade emellertid en nedgång i elevantalet visat sig och lärarinnebefattningen hade därför kunnat indragas.

Såvitt man för närvarande kunde bedöma, syntes om två år elevantalet vid förskolan komma att minskas i sådan omfattning, att en av de nuvarande fem lärarinneplatserna bleve obehörlig. Samtidigt inträdde en lärarinna vid institutet i pensionsåldern, varför den vid förskolan obehörliga lärarinnan kunde överflyttas till institutet.

Med utgången av 1944 inträdde den arbetslärare vid institutet, som handhade undervisningen i träslöjd, i pensionsåldern. Man syntes kunna räkna med, att den ordinarie läraren då kunde utbytas mot en timlärare med ett betydligt lägre antal undervisningstimmar än för den ordinarie.

I övrigt syntes under överskådbar tid några ytterligare personalförändringar i besparingssyfte icke kunna vidtagas.

En påtaglig tendens till minskning av de blindas antal i ifrågavarande anstalter hade emellertid kunnat konstateras. Detta sammanhänge givetvis med läkarvetenskapens framsteg men måhända främst med den ökade insikten om vikten av att på ett tidigt stadium ge barnen läkarvård för ögonsjukdomar. Man syntes kunna räkna med att av dessa orsaker en ytterligare minskning av antalet blinda successivt kunde vinnas. Sistnämnda omständighet borde föranleda till en viss försiktighet vid återbesättandet framdeles av ordinarie tjänster vid blindvården.

Skolöverstyrelsen har icke funnit anledning till erinran mot vad besparingsberedningen sålunda anfört.

I anslutning till vad chefen för finansdepartementet förordat vid behandlingen i årets statsverksproposition av för flera huvudtitlar gemensamma frågor bör den nuvarande befattningen såsom maskinist vid Tomtebodainstitutet i lönegraden A 10 uppföras å övergångsstat samt på personalförteckningen i stället uppföras en befattning såsom maskinist av 2:a klass i lönegraden A 9. Föreskrift bör därjämte meddelas, att sistnämnda befattning må tillsättas endast vid inträffande ledighet å den på övergångsstat uppförda befattningen.

Vad besparingsberedningen anfört har icke givit mig anledning till erinran.

Vad angår den i statsverkspropositionen (åttonde huvudtiteln, punkten 170) berörda frågan om reglering av löne- och anställningsförhållandena för

Departementschefen.

vårdare och tjänstepersonal vid ifrågavarande läroanstalter, vid vårdanstalten i Lund för blinda med komplicerat lyte samt vid dövstumskolorna, må framhållas följande.

Det av särskilda sakkunniga med skrivelse den 12 december 1941 avlämnade förslaget till sådan reglering innebär, att löne- och anställningsförhållandena för ifrågavarande personal ordnas på motsvarande sätt som skett vid sinnessjukhusen, karolinska sjukhuset och serafimerlasarettet, nämligen genom särskilda av Kungl. Maj:t utfärdade avlöningsföreskrifter. Av de i ärendet hörda myndigheterna ha samtliga, som yttrat sig i förevarande hänseende — statskontoret, allmänna lönenämnden och skolöverstyrelsen — i princip tillstyrkt detta förslag. Även jag finner mig, efter samråd med chefen för finansdepartementet, böra förorda förslaget i denna del.

Enligt de sakkunnigas förslag skall ifrågavarande personal kunna erhålla anställning som extra ordinarie befattningshavare med lön enligt en särskild, av Kungl. Maj:t fastställd löneplan, som delvis sammanfaller med den undre delen av löneplan Eo i civila icke-ordinariereglementet och delvis utgör en utbyggnad nedåt av nämnda löneplan. Befattningshavarna skola inplaceras i särskilda lönegrader, därvid de sakkunniga haft som riktpunkt, att löneställningen för hithörande personal skulle bli i stort sett densamma som för motsvarande personal vid karolinska sjukhuset och serafimerlasarettet. För vissa naturaförmåner skall ersättning erläggas med av Kungl. Maj:t fastställda belopp, som beträffande en del av dessa förmåner skola variera med hänsyn till dyrort och befattningshavarens lönegrads-placering. På avlöningsförmånerna, minskade med ersättningen för naturaförmåner, skall utgå rörligt tillägg. Dessutom innehåller de sakkunnigas förslag föreskrifter om overtids- och vikariatsersättningar, en allmän föreskrift om att befattningshavarna i övrigt skola likställas med extra ordinarie tjänstemän samt bestämmelser om löneförmåner till viss tillfällig vård- och ekonomipersonal.

Av myndigheterna ha i olika hänseenden framställts erinringar mot de sakkunnigas förslag. Jag torde icke i förevarande sammanhang behöva närmare ingå på dessa erinringar, då förevarande ärende kommer att inför Kungl. Maj:t anmälas av chefen för finansdepartementet, sedan det färdigberetts inom nämnda departement.

Medelsbehovet för avlöningar till ifrågavarande personal synes mig lämpligen kunna beräknas med utgångspunkt från att de sakkunnigas förslag i huvudsak genomföres. Jag förutsätter sålunda, bland annat, att även rörligt tillägg skall utgå. Anslagsmedlen till avlöningar böra liksom hittills anvisas under särskilda anslagsposter, som böra benämnas »avlöningar till vård- och ekonomipersonal». Anslagsposterna för nästa budgetår böra övergångsvis upptagas med förslagsvis betecknade belopp. Utgifter för kristillägg åt förevarande personal böra givetvis bestridas från anslaget till kristillägg.

I enlighet med överstyrelsens förslag torde för avlöningar till tjänstemän å ordinarie stat vid läroanstalterna för blinda böra anvisas förslagsvis 236,600 kronor (+ 600), till arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, oförändrat belopp, 2,600 kronor, och till avlöningar till övrig icke-ordinarie personal 8,500 kronor (— 3,900). Enligt inom överstyrelsen utförda beräkningar, av vilka jag fått del och som torde kunna godtagas, bör anslagsposten till avlöningar till vård- och ekonomipersonal upptagas med förslagsvis 85,500 kronor (+ 4,800). Under anslagsposten till rörligt tillägg bör med hänsyn till den av mig förordade löneregleringen för vård- och ekonomipersonal beräknas medel jämväl till rörligt tillägg åt sådan personal. Med hänsyn härtill torde denna anslagspost böra uppföras med ett belopp av förslagsvis 42,300 kronor (+ 7,300).

Anslaget bör alltså uppföras med $(236,600 + 2,600 + 8,500 + 85,500 + 42,300 =)$ 375,500 kronor. Ökningen i jämförelse med anslaget för innevarande budgetår utgör 8,800 kronor.

2. Läroanstalter för blinda: Omkostnader m. m.

Förslagsanslaget till omkostnader vid läroanstalter för blinda är för innevarande budgetår uppfört med 170,000 kronor och disponeras enligt omkostnadsstat med tillhörande bestämmelser, införd på sid. 537 f. i statsligaren.

Anordnande av kurser i hushållsgöromål.

I skrivelse den 24 februari 1941 gjorde *direktionen över institutet och förskolan å Tomtebodas* framställning hos Kungl. Maj:t om anslag till anordnande av kurser i hushållsgöromål för manliga elever vid Tomtebodainstitutet samt för elever vid de båda hantverksskolorna. Till stöd för framställningen anfördes bland annat.

Alltsedan år 1909 hade undervisning i hushållsgöromål lämnats institutets kvinnliga elever, och år 1920 hade lärarinnebefattningen i hushållsgöromål uppförts på ordinarie stat. Under de gångna åren hade man varit i tillfälle att konstatera den stora betydelsen av en sådan undervisning.

Vid hantverksskolan för blinda kvinnor hade någon sådan undervisning hittills ej varit anordnad, ehuru framställningar härom från denna skolas elever gång efter annan gjorts. För att i någon mån råda bot på denna brist hade under de senaste somrarna med anslag från fondmedel och från Kronprinsessan Margaretas arbetsnämnd för blinda anordnats kurs i matlagning, tvätt m. m., omfattande en tid av sex veckor. Till varje sådan kurs hade kunnat mottagas allenast åtta elever. Antalet ansökningar till varje kurs hade varit omkring 30.

Det syntes uppenbart, att hantverksskolans elever vore i lika stort behov av samma undervisning som institutets. Undervisning i hushållsgöromål borde därför fortast möjligt även komma de förra till del. Behovet härav vore här till och med större än för institutets elever, då hantverksskolornas elever i de flesta fall hade att omedelbart efter slutad skolkurs sörja för sig själva.

Även de manliga blinda skulle otvivelaktigt ha stor nytta av en kortare kurs i matlagning och vissa andra husliga sysslor, då ej så få blinda män på grund av ringa arbetsinkomst eller andra omständigheter vore hänvisade till att själva sköta sitt hushåll.

En dylik undervisning för hantverksskolornas elever och institutets gosar skulle utan några större anordningar beträffande lokaler kunna anordnas vid Tomtebodainstitutet. En mindre, väl belägen lärosal kunde inredas till skolkök och bostadsrum erhållas i närheten av denna. Skulle däremot undervisningen förläggas till någon av hantverksskolorna, behöfde särskild tillbyggnad komma till stånd, vilket skulle draga rätt avsevärda kostnader. För öfrigt syntes det mindre lämpligt att till en av hantverksskolorna sammanföra blinda män och kvinnor. Vid Tomteboda undervisades däremot endast yngre blinda och avsikten vore att förlägga undervisningen av de skilda hantverksskolornas elever till olika tider och grupper.

Erfarenheterna från de hållna sommarkurserna hade givit vid handen, att en kurs omfattande sex till sju veckor vore nog för att bibringa de blinda nödig kunskap i enklare matlagning m. m. En beräkning av elevantalet utvisade, att eleverna lämpligen kunde uppdelas i sex grupper. På detta sätt skulle under det vanliga läsåret, omfattande 39 veckor, samtliga härför lämpade elever kunna erhålla undervisning.

Varje grupp borde utgöras av fem elever. Med hänsyn till den korta undervisningstiden och med erfarenheterna från det nuvarande skolköket samt från de hållna sommarkurserna borde antalet på en gång undervisade ej vara större. Dessa fem elever kunde erhålla bostad i två mindre personalrum och ett annat mindre rum, som för närvarande användes som arbetsplats för en sömmerska. Dessa rum vore belägna alldeles intill det planerade skolköket och liksom detta skilda från institutelevernas avdelningar. De som nu bebodde dessa rum, en sömmerska och två städerskor, kunde utan svårighet bo i staden, där redan en del av institutets personal hade sin bostad. Då det vore fördelaktigt, att skolkökslärarinnan bodde på platsen, behöfde även ett annat rum tagas i anspråk för hennes räkning. För det nya skolköket behöfde alltså tagas i anspråk en mindre skolsal samt fyra mindre rum, tre för eleverna och ett för lärarinnan. Då det nuvarande skolköket vore helt upptaget med undervisningen av institutets flickor, kunde det ej tagas i anspråk för utökad undervisning.

Kostnaderna för skolkökslärarinnans avlöning, beräknade till ett årligt belopp av 5,230 kronor, syntes lämpligen kunna bestridas med 5,000 kronor av de fondräntor, vilka direktionen årligen hade att inleverera till statskontoret jämlikt Kungl. Ma:jts beslut den 19 oktober 1900, och i öfrigt från övriga fondmedel.

I utlåtande över framställningen tillstyrkte *skolöverstyrelsen* bifall till densamma.

Statskontoret framhöll i avgivet utlåtande, bland annat, att statskontoret icke hade något att i princip invända mot att ovannämnda belopp å 5,000 kronor toges i anspråk för lärarinnans avlöning. Lärarinnans arvode syntes dock böra bestämmas till högst 5,000 kronor (motsvarande ungefärligen lön enligt 14 lönegraden 11 löneklassen i löneplanen för extra tjänstemän jämte 15 procent tillägg), varpå något tillägg icke borde utgå. De medel, som skulle anlitas för lärarinnans avlöning, hade regelmässigt

pläгат i viss utsträckning användas för beredande av arbetstillfällen åt arbetslösa blinda. De disponibla besparingarna av berörda medel syntes medgiva anvisande i oförändrad omfattning av medel för detta ändamål under ett antal år framåt. Det syntes emellertid kunna förutses, att anslag av statsmedel därefter komme att äskas för lärarinnans avlönande.

I samband med framläggande av beräkningar för nästa budgetår av anslaget till omkostnader vid läroanstalterna för blinda har *skolöverstyrelsen* ånyo upptagit ovannämnda fråga om anslag för anordnande av undervisning i hushållsgöromål för manliga elever vid Tomtebodainstitutet och för elever vid hantverksskolorna för blinda. Överstyrelsen har därvid tillstyrkt, att till arvode åt lärarinnan toges i anspråk ovannämnda belopp, 5,000 kronor, som direktionen hade att årligen inleverera till statsverket. Överstyrelsen har vidare tillstyrkt, att skolkökslokaler m. m. inredas enligt ett av överstyrelsens byggnadssakkunniga biträde framlagt förslag, enligt vilket byggnadskostnaderna beräknats till 6,600 kronor. Till inköp av erforderliga inventarier har överstyrelsen tillstyrkt anvisande av ett belopp av 1,100 kronor, vilket belopp överstyrelsen ansett böra anvisas under en särskild i omkostnadsstaten under anslagsposten till övriga utgifter upptagen delpost, förslagsvis benämnd Inköp av inventarier. Kostnaderna för resor för elever vid hantverksskolorna, som skulle bevista ifrågavarande kurser, ha — såsom omnämnts under punkten 172 i årets åttonde huvudtitel — beräknats till 1,000 kronor. Den för statsverket av ifrågavarande undervisning föranledda minskade inkomsten av bostadsersättning har beräknats till 1,464 kronor. För bestridande av kosthållet för hantverksskolornas elever under deltagande i undervisningen i hushållsgöromål skulle hantverksskolorna till institutet avstå så stort belopp, som beräknades för elevernas kost under kurserna.

Byggnadsstyrelsen har icke funnit anledning till erinran mot ovannämnda byggnadsförslag eller mot de beräknade kostnaderna därför. Med hänsyn till att ifrågavarande arbeten avsåge inredning av lokaler för nytt ändamål, har byggnadsstyrelsen ansett särskilda anslagsmedel böra utverkas för ändamålet.

Statskontoret har icke funnit anledning till erinran mot skolöverstyrelsens förslag beträffande bestridandet av de kostnader för avlönande av lärarinna och anskaffande av inventarier, som skulle föranledas av anordnande av ifrågavarande undervisning i hushållsgöromål. Däremot ville statskontoret ifrågasätta, om icke utgifterna för kosthåll åt eleverna under kurstiden av praktiska skäl borde gäldas av delposten till kosthåll vid institutet, vilken post för sådan händelse borde i erforderlig mån höjas under motsvarande sänkning av hantverksskolornas anslag. De för byggnads- och inredningsarbetena erforderliga medlen syntes böra äskas såsom reservationsanslag å kapitalbudgeten under statens allmänna fastighetsfond.

Anslagsberäkningar.

Med utgångspunkt från de nu gällande provisoriska lönebestämmelserna för vårdare och ekonomipersonal och under förutsättning att förutnämnda undervisning i hushållsgöromål kommer till stånd, har skolöverstyrelsen beräknat omkostnadsanslaget för nästa budgetår till 202,600 kronor. Mot överstyrelsens förslag har statskontoret framställt vissa erinringar.

Skolöverstyrelsens och statskontorets förslag framgå av följande sammanställning, i vilken de av statskontoret icke särskilt berörda posterna uppförts inom parentes:

	Budgetåret 1941/42	Budgetåret 1942/43	
		Skolöverstyrelsens förslag	Statskontorets förslag
<i>Utgifter</i>			
1. Sjukvård m. m. åt personal, <i>förslagsvis</i>	400	400	(400)
2. <i>Expenser:</i>			
a. Bränsle, lyse och vatten, <i>förslagsvis</i>	40,000	60,700	(60,700)
b. Övriga <i>expenser</i>	27,600	27,700	27,600
3. <i>Övriga utgifter:</i>			
a. Undervisnings- och arbetsmateriel, <i>förslagsvis</i>	13,900	13,900	(13,900)
b. Kosthåll, <i>förslagsvis</i>	71,200	77,300	76,200
c. Beklädnad för elever vid institutet och förskolan för blinda å Tomteboda, <i>förslagsvis</i>	17,000	19,800	19,800
d. Utrustningsbidrag till avgående elever, <i>förslagsvis</i>	8,500	8,100	(8,100)
e. Läkare och sjukvård åt elever, <i>förslagsvis</i>	8,200	8,200	(8,200)
f. Utackorderingsbidrag till elever vid hantverksskolan i Kristinehamn för blinda män, <i>förslagsvis</i>	16,000	18,000	(18,000)
g. Utgifter för från institutet och förskolan för blinda å Tomteboda till hantverksskolan i Kristinehamn för blinda män dimmitterade elever, <i>förslagsvis</i>	17,000	18,500	17,500
h. Inköp av inventarier	—	1,100	1,100
Summa utgifter kronor	219,800	253,700	251,500
<i>Inkomster:</i>			
1. Elevavgifter	6,670	6,670	(6,670)
2. Ersättning för värme, elektrisk ström, städning, tvätt m. m.	4,130	5,200	5,300
3. Försäljning av slöjdalster m. m.	10,000	10,000	(10,000)
4. Kostersättning m. m.	29,000	29,230	(29,230)
Summa inkomster kronor	49,800	51,100	51,200
Nettoutgift kronor	170,000	202,600	200,300

Av handlingarna i ärendet inhämtas:

Övriga expenser. *Skolöverstyrelsen* föreslår å ena sidan en minskning med 100 kronor av anslagsmedlen till skolan i Kristinehamn och å andra sidan en höjning av anslagsmedlen med 200 kronor till skolan i Växjö. Styrelsen för skolan i Växjö, som begärt en höjning med 400 kronor, har åberopat behov av nyanskaffning av skrivmaskiner. *Statskontoret* har bland annat anfört, att särskilt starka skäl icke syntes föreligga för en höjning av delposten till övriga expenser.

Kosthållet. *Skolöverstyrelsen* föreslår en höjning av denna anslagspost med 6,100 kronor, varav 5,000 kronor belöpa å blindinstitutet och 1,100 kronor å hantverksskolan i Växjö. *Statskontoret* har motsatt sig höjningen av anslagsmedlen till sistnämnda skola och ansett att till denna skola bör äskas oförändrat belopp, 11,200 kronor. Till stöd härför har anförts, att — såvitt statskontoret hade sig bekant — det för budgetåret 1940/41 anvisade medelsbeloppet, 10,000 kronor, icke överskridits samt att livsmedelsprisindex för andra kvartalet 1941 visat en nedgående tendens.

Utgifter för från blindinstitutet dimitterade elever. Utackorderingsavgiften har under vårterminen 1941 utgått med 4 kronor för elev och dag. Då emellertid skolans styrelse med hänsyn till den fortgående prisstegringen å livsförnödenheter ansett sig kunna bli nödsakad att redan under budgetåret 1941/42 vidtaga förhöjning av nämnda avgift, har anslagsbehovet beräknats på grundval av en avgift av 4 kronor 25 öre. Med denna dagavgift ha enbart utackorderingsavgifterna beräknats uppgå till 17,786 kronor. Härtill komme utgifter för kläder, bad och läkarvård. *Statskontoret* har, då livsmedelsprisindex visat en nedgående tendens under andra kvartalet 1941, ansett anledning saknas att räkna med högre utackorderingsavgift än under vårterminen 1941. Med hänsyn härtill har statskontoret föreslagit, att anslagsökningen borde begränsas till 500 kronor i stället för av skolstyrelsen föreslagna och av skolöverstyrelsen tillstyrkta 1,500 kronor.

Undervisning i hushållsgöromål har sedan ett trettiotal år tillbaka varit anordnad vid Tomtebodainstitutet för dess kvinnliga elever, under det att någon motsvarande undervisning icke genom statens försorg anordnats för elever vid hantverksskolan för blinda kvinnor i Växjö liksom ej heller för institutets manliga elever eller för elever vid hantverksskolan för blinda män i Kristinehamn. Enligt det av direktionen över Tomtebodainstitutet väckta, av skolöverstyrelsen och statskontoret tillstyrkta förslaget skulle vid nämnda institut anordnas kurser i hushållsgöromål för institutets gossar och för elever vid de båda hantverksskolorna. Varje kurs skulle omfatta sex till sju veckor med fem deltagare i varje kurs. Jag biträder för egen del förslaget, som torde vidga möjligheterna för ifrågavarande blinda att efter slutad skolgång reda sig på egen hand.

Ehuru donationsmedel helst icke böra användas för bestridande av utgifter, som eljest täckas av statsanslag, anser jag mig dock kunna som en tillfällig anordning tillstyrka, att ovannämnda räntemedel, 5,000 kronor, som direktionen årligen har att inleverera till statsverket, tagas i anspråk

Departementschefen.

för avlönande av den för hushållsundervisningen erforderliga lärarinnan. Dennas arvode torde böra bestämmas till högst 5,000 kronor för år och icke vara förenat med dyrtids- eller kristillägg.

Undervisningens anordnande förutsätter vissa ändringsarbeten inom institutsbyggnaden. Kostnaderna härför uppgå enligt ett av skolöverstyrelsens byggnadssakkunniga biträde upprättat, av myndigheterna tillstyrkt byggnadsförslag till 6,600 kronor. Nämnade belopp torde böra äskas såsom reservationsanslag å kapitalbudgeten under statens allmänna fastighetsfond. Härom gör jag hemställan i det följande.

För anskaffande av erforderliga inventarier för ifrågavarande ändamål torde under omkostnadsanslaget böra i enlighet med skolöverstyrelsens, av statskontoret utan erinran lämnade förslag anvisas ett belopp av 1,100 kronor.

Under hänvisning till vad jag anfört under punkten 172 i årets åttonde huvudtitel tillstyrker jag, att kostnaderna för hantverksskolornas elevers resor för deltagande i frågavarande kurser må bestridas från förslagsanslaget till resor för blindskolelever jämte åtföljande vårdare enligt de grunder, som eljest gälla för anslagets disposition.

Till den av statskontoret berörda frågan om bestridandet av utgifterna för kosthållet åt elever från hantverksskolorna under kurstiden torde Kungl. Maj:t framdeles få taga ställning i samband med fastställande av omkostnadsstat.

I fråga om beräkningen av omkostnadsstatens utgiftssida för nästa budgetår finner jag mig böra godtaga skolöverstyrelsens förslag utom beträffande delposten till övriga expenser, vilken i enlighet med statskontorets förslag torde böra upptagas med oförändrat belopp, 27,600 kronor. Utgiftssidans slutsumma beräknar jag således till 253,600 kronor.

Beräkningen av omkostnadsstatens inkomstsida påverkas av de föreslagna nya lönebestämmelserna för vård- och ekonomipersonal. Med beaktande härav torde inkomstsidans slutsumma kunna uppskattas till i runt tal 53,000 kronor.

Anslaget till omkostnader torde sålunda böra beräknas till (253,600 — 53,000 =) 200,600 kronor, vilket innebär en anslagshöjning med 30,600 kronor. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att efter förslag av skolöverstyrelsen meddela föreskrifter rörande anslagsfördelningen för nästa budgetår.

3. Vårdanstalten i Lund för blinda med komplicerat lyte: Avlöningar.

Detta anslag är nu uppfört med 198,700 kronor. Personalförteckning och avlöningsstat återfinnas på sid. 539 i statsliggaren.

Skolöverstyrelsen har i sina anslagspetita — med utgångspunkt från nu

gällande provisoriska lönebestämmelser för vårdare och ekonomipersonal — beräknat medelsbehovet för nästa budgetår till 198,300 kronor. Anslagsposten till *avlöningar till ordinarie tjänstemän* har därvid beräknats till 69,900 kronor (+ 200) och anslagsposten till *arvode och särskild ersättning, bestämd av Kungl. Maj:t*, till oförändrat belopp, 800 kronor. Ändringen av förstnämnda anslagspost sammanhänger med löneklassuppflyttningar och beräknat minskat behov av medel till vikariatsersättning. Anslagsposten till *avlöningar till vårdare och ekonomipersonal* har beräknats till 101,000 kronor (+ 600) och anslagsposten till *avlöningar till övrig icke-ordinarie personal* till 13,400 kronor (— 1,100). Ändringen av sistnämnda anslagspost sammanhänger dels med löneklassuppflyttningar, dels ock med att en extra ordinarie lärarinna i 21 löneklassen beräknats erhålla ordinarie anställning och komma att efterträdas av en extra ordinarie befattningshavare i 17 löneklassen. Anslagsposten till *rörligt tillägg* har beräknats till 13,200 kronor (— 100).

Besparingsberedningen, som granskat möjligheterna till besparingar vid ifrågavarande anstalt, har — under erinran att en av de ordinarie lärarinnebefattningarna i slöjd vid denna läroanstalt försöksvis utbytt mot en biträdesbefattning samt att i samband därmed föreskrivits, att den ordinarie tjänsten skulle tills vidare hållas obesatt — framhållit, att nämnda tjänst nu syntes kunna indragas, då den försöksvis gjorda anordningen enligt uppgift visat sig ändamålsenlig.

Skolöverstyrelsen har icke haft något att erinra mot besparingsberedningens nyssnämnda förslag.

I anslutning till vad chefen för finansdepartementet förordat vid behandlingen i årets statsverksproposition av för flera huvudtitlar gemensamma frågor torde befattningen såsom maskinist i lönegraden A 8 böra uppflyttas till lönegraden A 9 och benämningen å befattningen i samband därmed ändras till maskinist av 2:a klass.

Vad besparingsberedningen anfört angående indragning av en av de ordinarie lärarinnebefattningarna i slöjd vid vårdanstalten, vilken befattning jämlikt given föreskrift skall tills vidare hållas obesatt, har icke givit mig anledning till erinran, varför jag biträder förslaget om befattningens indragning. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att vidtaga härav och av ovannämnda förändring beträffande maskinistbefattningen föranledda ändringar i personalförteckningen vid vårdanstalten.

De särskilda sakkunniga, vilka framlagt förslag till reglering av löne- och anställningsförhållandena för vård- och ekonomipersonal vid bland annat ifrågavarande anstalt, ha förordat, att befattningen såsom sjuksköterska, för vilken avlöningen hittills fastställts i de för nämnda personal gällande provisoriska lönebestämmelserna, skulle överföras till löneplanen Eo i civila icke-ordinariereglementet och såsom assistentsköterska placeras i 5

lönegraden. Förslaget, som lämnats utan erinran av statskontoret, allmänna lönenämnden och skolöverstyrelsen, synes böra genomföras, varav följer att medel för ändamålet bör beräknas under anslagsposten till avlöningar till övrig icke-ordinarie personal.

Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att vid ovannämnda befattningshavares övergång till den nya löneformen meddela erforderliga föreskrifter till förekommande av löneminskning.

I enlighet med skolöverstyrelsens förslag torde för avlöningar till ordinarie tjänstemän böra anvisas förslagsvis 69,900 kronor (+ 200) och till arvode och särskild ersättning, bestämd av Kungl. Maj:t, oförändrat belopp, 800 kronor.

Under återopande av vad jag anfört vid behandlingen av avlöningsanslaget till läroanstalterna för blinda förordar jag, att under en anslagspost till avlöningar till vård- och ekonomipersonal anvisas förslagsvis 103,500 kronor (+ 3,100).

I anslutning till skolöverstyrelsens beräkningar av anslagsposten till avlöningar till övrig icke-ordinarie personal och med hänsyn till den ovan förordade överföringen av en befattningshavare till löneplanen Eo torde denna anslagspost böra upptagas till 16,200 kronor (+ 1,700).

Under anslagsposten till rörligt tillägg bör med hänsyn till den av mig förordade löneregleringen för vård- och ekonomipersonal jämväl beräknas medel till rörligt tillägg åt sådan personal. Med hänsyn härtill torde denna anslagspost böra uppföras med ett belopp av förslagsvis 22,600 kronor (+ 9,300).

Anslaget bör alltså uppföras med $(69,900 + 800 + 103,500 + 16,200 + 22,600 =)$ 213,000 kronor. Ökningen i jämförelse med anslaget för innevarande budgetår utgör 14,300 kronor.

4. Vårdanstalten i Lund för blinda med komplicerat lyte: Omkostnader.

Detta anslag är för närvarande uppfört med 94,600 kronor och disponeras enligt omkostnadsstat, införd på sid. 539 f. i statsliggaren.

Skolöverstyrelsen har i sina anslagsäskanden för nästa budgetår med utgångspunkt från nu gällande provisoriska lönebestämmelser för vårdare och ekonomipersonal och i anslutning till de av vårdanstaltens styrelse framlagda beräkningarna ifrågasatt följande ändringar i omkostnadsstaten:

	Nuvarande belopp kronor	Beräknade belopp kronor
<i>Utgifter:</i>		
1. Sjukvård m. m. åt personal, <i>förslagsvis</i>	200	200
2. <i>Expenser:</i>		
a. Bränsle, lyse och vatten, <i>förslagsvis</i>	28,000	29,400
b. Övriga <i>expenser</i>	17,900	18,500
3. <i>Övriga utgifter:</i>		
a. Undervisnings- och arbetsmateriel, <i>förslagsvis</i>	7,000	9,500
b. Kosthåll, <i>förslagsvis</i>	63,500	75,700
c. Beklädnad, <i>förslagsvis</i>	9,000	11,000
d. Läkare och sjukvård åt elever, <i>förslagsvis</i>	7,500	7,500
Summa utgifter kronor	133,100	151,800
<i>Särskilda uppbördsmedel:</i>		
1. Ersättning för värme och elektrisk ström (jämt återbäring till vårdanstalten av rabatt å elektrisk ström m. m.)	3,500	3,500
2. Försäljning av slöjdalster	6,500	8,500
3. Kostersättning	26,600	26,600
4. Ersättning för städning och tvätt	1,900	2,000
Summa särskilda uppbördsmedel kronor	38,500	40,600
Nettoutgift kronor	94,600	111,200

Över anslagsberäkningarna har *statskontoret* avgivit utlåtande. Beträffande de olika posterna i omkostnadsstaten inhämtas av handlingarna i ärendet bland annat:

Övriga expenser. Såsom skäl för höjningen av denna anslagspost med 600 kronor har anförts, att från posten skulle bestridas kostnader för nyanskaffning och underhåll av sängutrustningar såsom madrasser, kuddar, filter, lakan m. m., å vilka artiklar mycket avsevärda prisökningar ägt rum, samt att förslitningen vore betydande. Statskontoret har i förevarande fall icke i och för sig funnit en anslagshöjning obefogad. Statskontoret har emellertid erinrat, att liksom på andra håll inom statsförvaltningen även vid vårdanstalten i Lund de för övriga *expenser* avsedda medlen vid 1940 års lagtima riksdag i besparingssyfte reducerats. Vid sådant förhållande syntes spörsmålet om en ökning av anslagsmedlen till övriga *expenser* utöver den vid 1940 års lagtima riksdag fastställda ramen böra med hänsynstagande till det statsfinansiella läget bliva föremål för ett enhetligt bedömande.

Undervisnings- och arbetsmateriel. Statskontoret har icke motsatt sig den föreslagna höjningen av denna delpost med 2,500 kronor men ansett att inkomstposten för försäljning av slöjdalster vid förhöjning av utgiftsposten med nämnda belopp borde höjas med samma belopp eller till 9,000 kronor. Rektor har framhållit, att försäljningen av färdiga slöjdvaror bleve allt svårare, allteftersom möjligheterna till fritt val av färger och material minskades och att han i sådan situation icke ansåge sig kunna upptaga högre belopp än 8,500 kronor som inkomster av försålda slöjdalster.

Kosthållet. Statskontoret har framhållit, att det givetvis med hänsyn till osäkra prisförhållanden och förekommande ransoneringar föreläge avsevärda svårigheter att för närvarande beräkna det erforderliga medelsbehovet. Under sådana omständigheter och då anslagsbelastningen för budgetåret 1940/41 icke syntes hava uppgått till mer än i runt tal 61,400 kronor, måste ämbetsverket ifrågasätta, om anslaget, som för löpande budgetår upptagits med 63,500 kronor, borde höjas så avsevärt som med 12,200 kronor. Statskontoret, som jämväl ville erinra om pågående utredning rörande ekonomi- och vårdpersonalens anställnings- och avlöningsvillkor, ansåge det ligga närmast till hands, att delposten till kosthållet för nästkommande budgetår upptoges med samma belopp, som anvisats för löpande budgetår.

Beklädnad. Denna delpost höjdes för innevarande budgetår med 1,000 kronor till 9,000 kronor. Med hänsyn härtill har det syntes statskontoret tveksamt, om ytterligare höjning nu borde medgivas. Då likväl — enligt vad som framginge av socialstyrelsens prisstatistik — prisstegringen å beklädnadsvaror sedan 1 juli 1939 kunde uppskattas till omkring 50 procent, ville statskontoret icke motsätta sig, att till anstaltens förfogande för ändamålet ställdes ett med 1,000 kronor förhöjt belopp. Inspektören för blindundervisningen har funnit det begärda, av skolöverstyrelsen tillstyrkta beloppet, 11,000 kronor, anmärkningsvärt lågt, då det gällde beklädnad för 192 elever.

Departementschefen.

Den av skolöverstyrelsen föreslagna höjningen av delposten till övriga expenser finner jag mig icke kunna biträda. Däremot biträder jag förslaget om höjning av anslagsposten till undervisnings- och arbetsmateriel, varvid dock inkomstposten för försäljning av slöjdalster torde i enlighet med statskontorets förslag bära höjas med samma belopp som anslagsposten och alltså upptagas med 9,000 kronor. Då en viss höjning av anslagsposten till kosthållet torde bära vidtagas, beräknar jag denna anslagspost till 70,000 kronor, vilket innebär en höjning med 6,500 kronor. Med hänsyn till den betydande prisstegring, som ägt rum å beklädnadsvaror, vill jag icke motsätta mig den av överstyrelsen föreslagna höjningen av anslagsposten till beklädnad med 2,000 kronor. Då jag i likhet med statskontoret icke funnit anledning till erinran mot skolöverstyrelsens beräkningar av omkostnadsstatens utgiftsposter i övrigt, beräknar jag omkostnadsstatens utgiftssida till 145,500 kronor.

Med hänsyn till vad jag ovan anfört beträffande beräkningen av inkomstposten för försäljning av slöjdalster och med beaktande av den inverkan, som de föreslagna nya lönebestämmelserna för vård- och ekonomipersonal medför i fråga om inkomstposterna i övrigt, torde inkomstsidas slutsumma kunna uppskattas till i runt tal 44,000 kronor.

Anslaget till omkostnader torde sålunda bära beräknas till 101,500 kronor, vilket innebär en anslagshöjning med 6,900 kronor.

5. Dövstumskolorna: Avlöningar.

Förslagsanslaget till avlöningar vid dövstumskolorna är för innevarande budgetår uppfört med 1,217,000 kronor. Personalförteckning och avlöningsstat med tillhörande bestämmelser äro införda på sid. 541 f. i statsliggaren.

Skolöverstyrelsen har i sina anslagsäskanden för nästa budgetår, sådana de slutligen utformats, hemställt, att ifrågavarande anslag måtte uppföras med 1,215,000 kronor, innebärande en anslagssänkning med 2,000 kronor. Beräkningarna ha skett med utgångspunkt från överstyrelsens i det föregående refererade utlåtanden i anledning av besparingsberedningens förslag samt under förutsättning, bland annat, att överstyrelsens förslag om löne-reglering för viss personal vid lantbruksskolan för dövstumma å Broby gård och det av särskilda sakkunniga avgivna förslaget om löne-reglering för viss vård- och ekonomipersonal vid bland annat dövstumskolorna komme att genomföras.

I fråga om lärarbrevet under nästa läsår har överstyrelsen yttrat bland annat.

Vid samtliga dövstumskolor med undantag av lantbruksskolan å Broby gård leddes verksamheten av rektorer. Beträffande sistnämnda skola hade överstyrelsen föreslagit, att föreståndarbefattningen från och med budgetåret 1942/43 skulle överföras på ordinarie stat och placeras i 23 lönegraden. Såsom ledare för de nya skol- och arbetshemmen hade överstyrelsen föreslagit en föreståndare med placering i lönegrad E 3, samma lönegrad som för rektor vid nuvarande special- och fortsättningsskolan i Gävle. För dövstumskolorna, skolhemmet och arbetshemmen komme sålunda att för budgetåret 1942/43 erfordras 6 rektorstjänster och 2 föreståndarbefattningar.

Innevarande budgetår funnes vid dövstumskolorna 69 lärartjänster i kunskapsämne, varav 55 ordinarie samt 14 icke-ordinarie. För nästkommande budgetår komme antalet erforderliga lärartjänster i kunskapsämne att betydligt minskas, dels genom Gävleskolans indragning, dels på grund av att från vissa skolor avginge klasser utan motsvarande intagning. Överstyrelsen beräknade antalet erforderliga lärartjänster i kunskapsämne till 60, varav 53 ordinarie.

Av de innevarande år befintliga 55 ordinarie lärartjänsterna vore 7 placerade vid skolan i Gävle och 11 vid upptagningskolan i Härnösand. Endast en av Gävletjänsterna beräknades stanna kvar vid skolhemmet, medan de övriga 6 måste överflyttas till övriga dövstumskolor. Även från Härnösandskolan måste förflyttning av lärare äga rum, då skolan för nästkommande läsår endast komme att omfatta 9 läraravdelningar. Av dessa sammanlagt 8 överflödiga lärartjänster hade 3 beräknats bli placerade vid upptagningskolan å Manilla — varav 2 vid de därstädes föreslagna 2 skriv-teckenklasserna, avsedda för vissa av nuvarande Gävleskolans elever — 1 vid lantbruksskolan å Broby och 1 vid fortsättningsskolan i Växjö. 2 av Gävleskolans lärare tjänstgjorde innevarande läsår vid specialskolan i Örebro, där de tänktes kvarstanna även nästkommande läsår. Den återstående tjänsten syntes kunna förflyttas till annan dövstumskola, förslagsvis Vänersborg, där den beräknades ersätta en nu befintlig icke-ordinarie tjänst. Överstyrelsen syntes böra erhålla Kungl. Maj:ts bemyndigande att verkställa dessa och övriga genom omorganisationen eventuella erforderliga överflyttningar.

Innevarande budgetår funnes vid dövstumskolorna 12 arbetslärartjänster i barndomsskola, placerade i lönegrad A 11. Av dessa vore en, i skomakeri, placerad vid dövstumskolan i Gävle, varjämte lärartjänsten i skomakeri vid Manilla dövstumskola efter innehavarens avgång med pension uppehållits av extra befattningshavare. I samband med Gävleskolans omorganisation

syntes tjänsten därstädes kunna indragas och innehavaren av densamma överflyttas till Manilla. Antalet erforderliga ordinarie arbetslärartjänster i barndomsskola skulle sålunda för budgetåret 1942/43 kunna minskas med en till 11.

I sitt tidigare avgivna utlåtande angående Gävleskolan hade överstyrelsen angivit erforderlig personal vid skolhemmet och arbetshemmen för läsåret 1942—1943, varvid samtliga befattningar beräknats såsom ordinarie. Av skäl, som i det följande komme att angivas, ansåge överstyrelsen det lämpligt, att vissa av de upptagna befattningarna åtminstone under första verksamhetsåret tillsattes med icke-ordinarie befattningshavare. Detta gällde särskilt de nya lärarbefattningarna, sinnesslölararinnor, vävlärlarinna och arbetslärare i skomakeri. (Den sistnämnda tjänsten räknade överstyrelsen som ny på grund av den föreslagna lägre löneplaceringen.)

Vidkommande de föreslagna sinnesslölararinnorna syntes dylika, lämpade för undervisning av dövstumma barn, icke kunna erhållas redan första arbetsåret. Någon erfarenhet av dövstumma, exempelvis genom en 6 månaders kurs vid dövstumläraryrkesseminariet, som överstyrelsen tidigare föreslagit, syntes vara önskvärd för erhållande av ordinarie anställning. Även andra skäl talade för en provisorisk anordning under första året. Som ovan angivits, komme antalet lärartjänster i kunskapsämne att för budgetåret 1942/43 minskas med 9, från 69 till 60. En följd av denna avsevärda minskning bleve, att åtskilliga lärare, som nu innehade icke-ordinarie anställning vid dövstumskolorna, måste söka sig ut till annan verksamhet. En del av dessa vore nu anställda som extra ordinarie. Vid slutet av vårterminen 1943 avginge från vissa skolor den nuvarande sjunde klassen, som vore uppdelad på 8 läraravdelningar. Vid början av läsåret 1943—1944 skedde nyintagning vid upptagningskolorna, vilket, om man räknade med samma antal elever och gruppavdelningar som innevarande läsår undervisades i första klassen i de fyra upptagningskolorna samt specialskolan i Örebro, skulle medföra en ökning av antalet läraravdelningar med 12. Man syntes sålunda för läsåret 1943—1944 kunna räkna med en ökning i lärarbehovet vid barndomsskolorna av cirka 4 lärare. För fortsättningsskolorna beräknades snarare ökning än minskning i behovet av lärare i kunskapsämne. Med hänsyn till nämnda förhållanden och då kompetenta lärare för de nya sinnesslölararinnobefattningarna vid skolhemmet icke syntes kunna erhållas redan för nästkommande läsår, syntes det överstyrelsen lämpligt, att två av dessa tjänster under läsåret 1942—1943 uppehölls med extra ordinarie lärare i kunskapsämne, varigenom några av de yngre mera dugande dövstumlärlarna skulle beredas möjlighet att obrutet kvarstanna vid dövstumundervisningsväsendet. Å en av dessa sinnesslölararinnetjänster syntes den vid dövstumskolan i Gävle anställda ordinarie kindergartenslölararinnan kunna placeras, till dess anställning vid annan skola kunde beredas henne.

De föreslagna tjänsterna som vävlärlarinna samt arbetslärare i skomakeri vid anstalten i Gävle syntes överstyrelsen under första verksamhetsåret böra uppehållas med extra befattningshavare, placerade i respektive lönegraderna Ex 10 och Ex 8.

Innevarande budgetår funnes, såsom i det föregående nämnts, 14 icke-ordinarie lärartjänster i kunskapsämne vid dövstumskolorna, varav 9 vore extra ordinarie och 5 extra. För nästkommande budgetår uppskattade överstyrelsen behovet av icke-ordinarie lärare till 7, inklusive de 2 lärare, som föreslagits skola provisoriskt tjänstgöra vid skolhemmet i Gävle. Samtliga dessa tjänster beräknade överstyrelsen såsom extra ordinarie.

Vid dövstumskolorna vore innevarande budgetår anställda 9 extra arbetslärare i fortsättningsskola, fördelade med 6 på dövstumskolan i Vänersborg, 1 i Gävle och 2 i Växjö. Styrelsen för förstnämnda skola hade för nästkommande budgetår anhållit, att en av skolans extra tjänster måtte göras till extra ordinarie. Överstyrelsen ansåge sig icke kunna tillstyrka denna hemställan. Vidare hade styrelsen för Växjöskolan anhållit om en ny arbetslärare med anställning såsom extra ordinarie. Överstyrelsen funne en ny arbetslärare därstädes behöflig med hänsyn till det utökade relevantalet, men föresloge densamma såsom extra. Då den kvinnliga arbetslärartjänsten vid fortsättningsskolan i Gävle enligt överstyrelsens förslag vid den nya anstalten skulle ersättas med en vävlärlarinna med lägre löneplacering, komme antalet extra arbetslärare i fortsättningsskola att för nästkommande budgetår uppgå till samma antal, som nu finnes anställda, eller 9.

Vid skolan i Växjö vore anställd en extra skolkökslärlarinna. Denna tjänst syntes vara behöflig även för nästkommande budgetår.

Vid de dövstumskolor, som icke hade ordinarie lärare i gymnastik med lek och idrott, vore under innevarande budgetår med undantag för Brobyskolan anställda extra lärare med sammanlagt 72 veckotimmars tjänstgöring. För den nya Gävleanstalten hade särskild gymnastiklärare icke ansetts erforderlig, varför tjänsten därstädes syntes kunna indragas. Överstyrelsen beräknade för nästkommande budgetår 4 extra lärare i gymnastik med lek och idrott med sammanlagt 62 veckotimmars tjänstgöring.

Vid dövstumskolorna vore innevarande budgetår anställda ett antal timlärare med undervisning i hushållsgöromål, olika arbetsämnen såsom kläd-sömnad, lannesömnad, stickning och bokbinderi, samt träslöjd och kindergartnerarbete. Överstyrelsen hade för nästkommande budgetår räknat med i stort sett samma antal timlärartimmar som innevarande budgetår. Endast för Växjöskolan hade någon mera betydande höjning föreslagits, från 40 till 60 veckotimmar. Samtidigt beräknades 10 veckotimmars hushållsgöromål vid dövstumskolan i Gävle kunna indragas, då särskild lärare för dylik undervisning icke upptagits för den nya anstalten.

För den nya anstaltens i Gävle vidkommande innebär vad överstyrelsen sålunda föreslagit, att till densamma skulle för nästa budgetår knytas följande lärarpersonal:

Befattning.	Lönegrad.
1 föreståndare	E 3
1 ordinarie lärare i kunskapsämne	A 20
2 e. o. lärare i kunskapsämne	Eo 18
1 ordinarie kindergartnerlärarinna	A 11
1 vävlärlarinna	Ex 10
1 arbetslärare i skomakeri	Ex 8

Överstyrelsen har vidare beräknat, att följande vid dövstumskolan i Gävle nu placerade ordinarie befattningshavare, nämligen en vaktmästare, en husmoder och en sjuksköterska, skola kvarstå vid den nya anstalten.

För denna anstalt har överstyrelsen för nästa budgetår beräknat följande personal i övrigt, nämligen en ekonomist av 1:sta klass (eldare), fyra vårdarinnor, en sömmerska, ett första biträde och fem biträden, innebärande en

minskning i förhållande till nuvarande motsvarande personal med sex befattningshavare.

Av överstyrelsens anslagsäskanden inhämtas vidare:

Avlöningar till ordinarie tjänstemän. Medelsbehovet under denna anslagspost, inklusive avlöningar till tjänstemän å övergångsstat, uppskattar överstyrelsen till i avrundat tal 667,000 kronor (+ 13,000).

Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t. Denna anslagspost beräknar överstyrelsen till 24,350 kronor (— 3,850). Postens fördelning framgår av följande sammanställning.

Arvoden till läkare	kronor	7,100
» » tandläkare	»	2,750
» » skriv- och bokföringshjälp	»	12,000
Arvode » undervisning i trädgårdsskötsel vid dövstumskolan i Örebro	»	250
» » praktiska övningar i barnavård på barnkrubba för elever vid dövstumskolan i Växjö	»	100
» » föreståndaren vid dövstumslärarseminariet	»	800
Arvoden » tre lärare vid dövstumslärarseminariet	»	750
» för särskild undervisning vid dövstumslärarseminariet	»	200
Arvode till föreståndare för provårskurs	»	200
Vikariatersättningar m. m. förslagsvis	»	200

Summa kronor 24,350.

Minskningen av denna anslagspost föranledes dels av bortfallandet av arvodet, 5,000 kronor, till föreståndaren för fortsättningsskolan å Broby gård, dels av överstyrelsen föreslagen höjning av anslagsmedlen till arvoden till läkare med 100 kronor, till arvoden till tandläkare med 150 kronor och till skriv- och bokföringshjälp m. m. med 800 kronor, dels ock av föreslaget anvisande av medel, 100 kronor, till praktiska övningar i barnavård på barnkrubba för elever vid dövstumskolan i Växjö. Höjningen av anslagsmedlen till läkar- och tandläkararvoden avser sistnämnda skola och motiveras med att skolans elevantal beräknas komma att stiga med omkring 25 elever. Av samma skäl tillstyrker överstyrelsen höjning av anslagsmedlen till skriv- och bokföringshjälp till skolan med 800 kronor. Anslagsmedlen för sistnämnda ändamål anses kunna minskas med 1,000 kronor för Gävleanstaltens vidkommande, medan samma belopp föreslås skola utgå till fortsättningsskolan å Broby gård, som tidigare icke åtnjutit anslag för ändamålet. Nu gällande undervisningsplan upptager undervisning i hemvård och barnavård under 1 veckotimme i samtliga årsklasser vid Växjöskolan. I sitt tidigare avgivna förslag angående omorganisation av denna skola har överstyrelsen framhållit, att undervisning i barnavård borde givas ökat utrymme. Denna undervisning skulle huvudsakligen förläggas till de två första åren i den föreslagna allmänna fortsättningsskolan. Överstyrelsen anser lämpligt, att praktiska övningar i detta ämne försöksvis anordnas redan under nästa budgetår och tillstyrker för ändamålet ett belopp av 100 kronor.

Avlöningar till vårdare och tjänstepersonal. Vid beräkningen av kostnaderna för denna personal har överstyrelsen tilllämpat de av 1941 års löneutredning för viss ekonomipersonal föreslagna lönebestämmelserna. Kostnaderna ha beräknats uppgå till 235,000 kronor (— 5,000). I det sålunda beräknade beloppet ingå kostnaderna för vid döv-

stumskolorna anställda värmeledningsskötare, vilka av nämnda utredning föreslagits skola erhålla lön enligt löneplan Eo i civila icke-ordinariereglementet.

Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal. Denna anslagspost beräknar överstyrelsen till 146,000 kronor (— 22,000).

Rörligt tillägg. Denna post beräknar överstyrelsen till 143,000 kronor (+ 16,200). För vårdare och tjänstepersonal har överstyrelsen, enligt vad som föreslagits i de nya bestämmelserna, beräknat tillägget å belopp, som erhållits efter avdrag av vissa naturaförmåner.

Hos Kungl. Maj:t ha M. Lalander och M. Hjertberg m. fl. icke-ordinarie dövstumslärare föreslagit vissa åtgärder i syfte att samtliga nu anställda icke-ordinarie dövstumslärare skulle bibehållas i tjänst under nästa budgetår. Därvid ha de bland annat ifrågasatt, att lärarbefattningarna vid det blivande skolhemmet skulle få uppehållas av examinerade dövstumslärare.

I anslutning till vad chefen för finansdepartementet förordat vid behandlingen i årets statsverksproposition av för flera huvudtitlar gemensamma frågor torde i personalförteckningen för ifrågavarande anstalter böra upptagas dels ytterligare en vaktmästarbefattning i lönegraden A 6, avsedd för fortsättningsskolan i Växjö, dels ock en befattning såsom maskinist av 2:a klass i lönegraden A 9, avsedd för dövstumskolan i Vänersborg, i stället för den nuvarande befattningen därstädes såsom maskinist i lönegraden A 10, vilken bör uppföras å övergångsstat i avbidan på att tjänsten blir ledig. I personalförteckningen bör därvid införas en anmärkning, att den nya befattningen såsom maskinist av 2:a klass må tillsättas endast i mån av inträffande ledighet å den på övergångsstat uppförda maskinistbefattningen.

Departementschefen.

Med hänsyn till den av mig i annat sammanhang förordade löneregleringen för viss personal vid lantbruksskolan å Broby gård bör å personalförteckningen uppföras en befattning såsom föreståndare i lönegraden Eo 22.

Vad beträffar löneställningen för föreståndaren vid den nya anstalten för dövstumma med komplicerat lyte synes befattningen — såsom lönenämnden föreslagit — därest den nuvarande rektorn vid dövstumskolorna i Gävle utses till föreståndare, böra bibehållas oförändrad intill utgången av budgetåret 1942/43, då dennes rektorsförordnande utgår, varefter frågan torde böra underkastas förnyad prövning. Skulle däremot annan person än nuvarande rektor utses till föreståndare för den nya anstalten, torde med hänsyn till anstaltens till en början ringa omfattning föreståndarbefattningen tills vidare böra hänföras till lönegraden Eo 26. Å personalförteckningen torde böra uppföras en befattning såsom föreståndare i lönegraden Eo 26 och en av de nuvarande rektorsbefattningarna i lönegraden E 3 i stället uppföras å övergångsstat i avbidan på att befattningen blir ledig. Därvid bör i personalförteckningen intagas en anmärkning, att befattningen såsom föreståndare i lönegraden Eo 26 må tillsättas endast i mån av inträffande ledighet å den å övergångsstat uppförda rektorsbefattningen.

Enligt överstyrelsens förslag till personalorganisation under nästa budget-

år för den blivande vårdanstalten i Gävle skall lärarpersonalen vid anstalten utgöras av, förutom föreståndaren, en ordinarie och två extra ordinarie dövstumlärare samt en ordinarie kindergartnarlärarinna ävensom en extra vävlärarinna och en extra arbetslärare i skomakeri, de båda sistnämnda med placering i lönegraden Ex 10 respektive Ex 8. Vad överstyrelsen sålunda föreslagit har icke givit mig anledning till annan erinran än att antalet dövstumlärare torde kunna minskas med en. Mot överstyrelsens förslag till personalorganisation i övrigt vid vårdanstalten har jag icke funnit anledning till erinran.

I enlighet med överstyrelsens förslag torde en av de nuvarande befattningarna såsom ordinarie arbetslärare i barndomsskola kunna indragas. Å personalförteckningen torde sålunda för nästa budgetår böra upptagas 11 i stället för såsom nu 12 ordinarie befattningar såsom arbetslärare i barndomsskola.

Å personalförteckningen finnas nu uppförda 54 ordinarie lärartjänster i kunskapsämne, medan enligt överstyrelsens uppgift antalet innevarande budgetår befintliga sådana tjänster utgör 55. En av dessa tjänster innehaves av rektorn vid dövstumskolan i Växjö och uppehålls av icke-ordinarie lärare. Den av rektor innehavda tjänsten torde av förbiseende ha kommit att utslutas ur personalförteckningen.

För nästa budgetår beräknar överstyrelsen antalet erforderliga lärartjänster i kunskapsämne till 60, varav 53 ordinarie. Då en av de ordinarie tjänsterna och en icke-ordinarie tjänst — i likhet med vad är fallet innevarande budgetår — beräknas under nästa budgetår komma att uppehållas av två dövstumlärare, som äro uppförda på indragningsstat hos Malmöhus läns landsting, samt den av rektor vid dövstumskolan i Växjö innehavda lärartjänsten beräknas komma att uppehållas av icke-ordinarie lärare, har överstyrelsen beräknat anslagsmedel för 51 ordinarie och 7 extra ordinarie lärare i kunskapsämne.

Då enligt vad jag inhämtat, en ordinarie lärartjänst i kunskapsämne blivit ledig genom dödsfall och ytterligare en ordinarie lärartjänst kan beräknas bli ledig genom innehavarens avgång med pension vid slutet av innevarande budgetår, torde å personalförteckningen för nästa budgetår böra upptagas allenast 53 ordinarie lärartjänster i kunskapsämne, varav en, som uppehålls av å indragningsstat hos nämnda landsting uppförd lärare, tills vidare bör hållas obesatt.

Med hänsyn till vad jag ovan anfört angående behovet av lärare vid den blivande vårdanstalten för dövstamma torde anslagsmedel böra beräknas för allenast sex extra ordinarie lärare i kunskapsämne. Det är givetvis vanskligt att redan nu exakt beräkna lärarbehovet vid ifrågavarande anstalter för nästkommande budgetår. I annat sammanhang har jag uttalat mig för besparingsberedningens förslag, att åtgärder borde vidtagas i syfte att elevantalet i upptagningsskolornas klasser skulle komma att uppgå till de i gällande stadga för dövstumundervisningen för olika fall angivna. Det torde böra ankomma på skolöverstyrelsen att vidtaga sådana åtgärder. Det synes emellertid lämpligt att beräkna medelsbehovet till avlönande av lärare med

Överstyrelsen framhåller, att de begärda beloppen ett par år i rad blivit kraftigt beskurna, under det att priserna för skriv- och slöjdmateriel alltjämt vore stigande. Ur anslagsposten bestredes även kostnaderna för läroböcker. Det syntes överstyrelsen ofrånkomligt, att anslagsmedlen höjdes för nästa budgetår.

Tvätt och renhållning. Anslagsmedlen till Härnösandsskolan föreslås höjda med 2,000 kronor till 4,000 kronor, medan för vissa andra skolor beräknas sänkta anslagsmedel. Vid Härnösandsskolan sänkades för närvarande ordentlig tvättstuga, varför skolans tvätt måste bortsändas, vilket medförde ökade kostnader under denna utgiftspost. Då tvättningen ombesörjdes på för skolan förmånliga villkor och avlöning till särskild tvätterska vid skolan inbesparades, syntes kostnaderna för skolans tvätt icke bli större än vid andra skolor. Därjämte vore golven i de nuvarande lokalerna vid skolan mycket svårskotta och krävde en myckenhet rengöringsmedel.

Kosthåll. De i skolstyrelsernas ansökningar beräknade beloppen pr elev och dag varierade mellan en krona och en krona 25 öre. Sistnämnda belopp avsåge Manillaskolan. Överstyrelsen hade intet att erinra mot de begärda beloppen, tillhoppa 253,100 kronor. I anslagen vore även inberäknade kostnader för kost åt vissa lärare samt personal, vilka intoge sina måltider på skolorna. Dessa kostnader återbetalades till skolorna i form av kostersättningar, vilka för samtliga skolor uppginge till ett belopp av 60,700 kronor. För vårdare och tjänstepersonalen hade dessa ersättningar beräknats enligt de för denna personal föreslagna nya lönebestämmelserna. Till kosthåll för budgetåret 1942/43 skulle sålunda, sedan kostersättningarna frändragits, åtgå ett belopp av 192,400 kronor.

Utackordering av elever. Styrelsen för dövstumskolan i Lund hade begärt anslag till utackordering av 37 elever, vilka av utrymmesskäl icke kunde bo på skolan, med ett belopp av 28,829 kronor, beräknat efter 85 kronor pr elev och månad. Styrelsen för Örebro skolan, vars samtliga elever vore externerade, hade anhållit om 76,950 kronor, beräknat efter 855 kronor pr elev och år. Enligt överstyrelsens beräkningar bleve detta något mer än 90 kronor i månaden pr elev. Innevarande budgetår vore anslagen till de båda skolorna beräknade efter cirka 75 respektive 85 kronor pr månad. På grund av de avsevärt stegrade livsmedelskostnaderna och icke minst med hänsyn till de höjda bränslepriserna syntes en höjning av inackorderingsavgifterna för det kommande budgetåret vara ofrånkomlig. Som en jämförelse ville överstyrelsen åberopa de föreskrivna avdragen för vissa naturaförmåner i de av 1941 års löneutredning för viss ekonomipersonal föreslagna lönebestämmelserna för vårdare och tjänstepersonal vid dövstumskolorna. Enligt dessa bestämmelser skulle befattningshavare, som vid skolan åtnjöte bostad (ej familjebostad), kost och tvätt, för dessa förmåner erlägga ett månatligt belopp av å D-ort (Lund) 72 kronor 90 öre samt å F-ort (Örebro) 78 kronor 30 öre. Med bostad avsåges här delat rum och i tvätt inginge icke handstrykning. Dessa belopp vore givetvis beräknade till självkostnadspris och jämförda härmed syntes de ovan angivna inackorderingsavgifterna icke orimliga. Överstyrelsen ansåge sig därför böra tillstyrka de begärda anslagen, avjämnade till 28,800 respektive 76,900 kronor.

Beklädnad för elever. Skolstyrelserna hade för detta ändamål begärt anslag med sammanlagt 65,055 kronor. De av skolorna beräknade beloppen varierade mellan 80 och 130 kronor pr elev. Sistnämnda belopp begärdes för lantbruksskolan i Broby, där förslitningen av kläder på grund

av arbetets art vore större än vid övriga skolor. Enligt vad föreståndaren därstädes meddelat hade det för innevarande budgetår beviljade anslaget, beräknat efter cirka 120 kronor pr elev, visat sig otillräckligt, varför styrelsen hade för avsikt att ingå till Kungl. Maj:t med hemställan om tilläggsanslag. Överstyrelsen ansåge sig i anledning härav böra tillstyrka det för Brobyskolan begärda beloppet. För Gävleanstalten, där eleverna och skyddslingarna tänktes kvarstanna vid anstalten året runt, och för fortsättningsskolan i Vänersborg syntes böra beräknas ett belopp av 100 kronor per person samt för barndomsskolorna 95 kronor. För Växjöskolan föreslog överstyrelsen samma belopp pr elev, som beräknats för innevarande budgetår, 80 kronor.

Flitpengar åtförtsättningsskolpliktiga elever och skyddslingar vid arbetshemmen. Skolstyrelserna hade begärt anslag med sammanlagt 12,975 kronor. Beräknat efter en kostnad av högst 5 kronor pr månad och elev skulle anslaget uppgå till 12,200 kronor. Överstyrelsen tillstyrkte sistnämnda belopp.

Bibliotek. Det till Gävleskolan för innevarande budgetår beviljade beloppet, 50 kronor, föresloges bortfalla för nästkommande budgetår. I övrigt föresloges oförändrad medelsanvisning.

Departementschefen.

I sina anslagsäskanden synes skolöverstyrelsen ha sökt hålla utgifterna nere vid en efter rådande förhållanden avpassad nivå och därför endast i viss utsträckning upptagit från de olika anstalterna framställda krav på anslagshöjningar. I huvudsak torde anslagsberäkningarna kunna godtagas. Utackorderingskostnaderna för elever vid skolorna i Lund och Örebro synas mig dock väl högt beräknade och en jämkning nedåt av dessa befogad. Med hänsyn till den föreslagna höjningen av anslagsmedlen till undervisnings- och arbetsmateriel till dövstumskolorna i Vänersborg och Växjö torde de beräknade inkomsterna av från fortsättningsskolorna därstädes försålda arbeten böra uppräknas med ytterligare 250 kronor för Vänersborgsskolans och med 2,000 kronor för Växjöskolans vidkommande. En viss höjning av de beräknade inkomstmedlen för naturaförmåner torde vara motiverad av den av mig tillstyrkta löneregleringen för viss personal vid lantbruksskolan för dövstumma å Broby gård. Slutligen torde nettoinkomsten från lantbruket och trädgården vid Broby gård — vilken av skolöverstyrelsen beräknats komma att nedgå från 6,500 kronor till 3,000 kronor — böra uppskattas till samma belopp som för innevarande budgetår.

Med hänsyn till vad jag sålunda anfört och i anslutning till överstyrelsens beräkningar uppskattar jag anslagsbehovet för nästa budgetår till 580,000 kronor (+ 45,000). Inom denna anslagsram torde jämväl kunna bestridas eventuella utackorderingskostnader för skyddslingar vid vårdanstalten i Gävle, vilka kunna komma att under nästa budgetår utskrivas för s. k. kontrollerad familjevård. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att i huvudsaklig anslutning till vad av mig anförts fastställa omkostnadsstat.

7. Vissa byggnadsfrågor vid dövstumskolorna.

Härnösand.

Å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1940/41 har till om- och nybyggnadsarbeten vid dövstumskolorna anvisats ett reservationsanslag (B) av 725,000 kronor. Då förutsättningar för anlåtande av detta beredskapsanslag till de därmed avsedda byggnadsföretagen icke inträtt, har anslaget ännu icke blivit nyttjat för därmed avsedda ändamål, d. v. s. dels påbörjande av den beslutade nybyggnaden för dövstumskolan i Härnösand och dels vissa ändrings- och reparationsarbeten vid dövstumskolorna i Vänersborg. Av anslaget är ett belopp av 500,000 kronor avsett för Härnösandsskolan medan återstoden, 225,000 kronor, avsetts för Vänersborgsskolorna. För nybyggnaden i Härnösand står dessutom till förfogande omkring 290,000 kronor av det för budgetåret 1939/40 anvisade reservationsanslaget å 500,000 kronor till om- och nybyggnadsarbeten vid dövstumskolorna (jfr proposition 1941: 2, sid. 298—303).

För påbörjande av nybyggnaden för dövstumskolan i Härnösand står sålunda till förfogande ett belopp av inalles omkring (500,000 + 290,000 =) 790,000 kronor. Enligt de av Kungl. Maj:t i propositionen 1941: 2 framlagda kostnadsberäkningarna uppskattades totalkostnaderna för byggnadsföretaget till 1,170,000 kronor. Riksdagen (skrivelsen nr 78) godkände kostnadsberäkningarna med den ändringen, att riksdagen förklarade sig icke ha något att erinra mot att den angivna kostnadsramen överskredes med högst 30,000 kronor för realiserande av ett av riksdagen framställt önskemål om utökning av vissa elevrums storlek. På grundval av prisnivån i början av år 1941 kunna alltså kostnaderna för ifrågavarande byggnadsföretag uppskattas till 1,200,000 kronor. För ändamålet skulle alltså återstå att anvisa omkring (1,200,000 — 790,000 =) 410,000 kronor.

Växjö.

Såsom av propositionen nr 156 till 1939 års lagtima riksdag framgår, överlämnade byggnadsstyrelsen med skrivelse den 21 februari 1939 utredning rörande vid dövstumskolan i Växjö erforderliga byggnadsarbeten. Enligt det av byggnadsstyrelsen förordade förslaget, uppgjort av Kronobergs och Blekinge läns länsarkitektkontor den 7 november och den 13 december 1938 och kostnadsberäknat till 296,000 kronor, skulle internatplatser beredas för 58 elever i smärre sovrum. Därjämte finnes en reservsovsal, i vilken, i mån av behov, ansågs kunna beredas intill 11 platser. Förslaget innebar vidare genomgående modernisering av ledningsanläggningarna, inredande av skolkök, förbättrad köksinredning, uppdelning av de nuvarande större sovsalarna till smärre enheter, anordnande av dagrum samt avskiljande från skolan i övrigt av den gifta personalens bostäder.

Sedan Kungl. Maj:t den 22 juni 1939 anbefallt byggnadsstyrelsen att i samråd med skolöverstyrelsen i besparingssyfte verkställa förnyad utred-

ning rörande bland annat dövstumskolan i Växjö, inkom byggnadsstyrelsen den 27 november 1939 med sådan utredning. Någon kostnadsbesparande åtgärd kunde dock icke föreslås, då skolöverstyrelsen icke ansett sig kunna lämna anvisningar på några möjligheter till inskränkningar i lokalbehovet.

Av den i det föregående lämnade redogörelsen framgår, att rektor vid dövstumskolan i Växjö ifrågasatt vissa förändringar i det tidigare uppgjorda ombyggnadsförslaget i syfte att bereda plats vid skolan för ett 80-tal elever och i övrigt göra skollokalerna lämpade för den föreslagna nya organisationen. Rektors förslag har i huvudsak tillstyrkts av skolöverstyrelsen samt i en inom byggnadsstyrelsen upprättad promemoria. De sålunda förordade byggnadsarbetena ha beräknats draga en kostnad av omkring 375,000 kronor eller, med frånräknande av kostnaderna för de reparationsarbeten, som erfordras i anledning av i skollokalerna anordnad militärförläggning, till i runt tal 300,000 kronor.

L u n d.

Dövstumskolan i Lund inrymmes i en stor byggnad, enligt uppgift uppförd år 1871. Enligt av byggnadsstyrelsen med skrivelse den 21 februari 1939 överlämnad utredning (jfr propositionen nr 156 till 1939 års lagtima riksdag) vore byggnaden ur rent teknisk synpunkt i försvarligt skick, ehuru dräneringen vore bristfällig. Verkstäderna, som vore belägna i souterrängvåningen, kunde däremot icke anses motsvara nutida krav på undervisningslokaler. På grund av den bristfälliga dräneringen bleve de fuktiga vid perioder med stark nederbörd. Anläggningarna för värme-, sanitära och elektriska ledningar vore föråldrade. De stora sovsalarna underströke intrycket av anstalt och medgäve knappast skapandet av någon hemtrevnad. De i skolan inrymda familjebostäderna motsvarade ej heller nutida fordringar. — Det uppgjorda ändringsförslaget avsåge att bereda internatplatser för 40 barn; platserna vore fördelade på smärre rum med 4 sängar i varje. Den tekniska utrustningen förutsattes bliva moderniserad. Lokalerna för yrkesundervisningen hade förlagts till byggnadens bottenvåning mot soliga väderstreck. Gymnastiksalen hade försetts med tidsenliga biutrymmen. Den nuvarande högtidssalen, som vore belägen i våningen 1 trappa upp mitt bland lärosalarna, hade föreslagits uppdelad i två rum, varigenom erforderligt antal lärosalar utvunnits. En ny högtidssal skulle iordningställas inom ett ovan den nuvarande befintligt utrymme. Skolans expedition samt bostad för rektor beräknades förlagda till en särskild byggnad, som skulle uppföras i parken öster om skolbyggnaden.

Kostnaderna för de föreslagna till- och ombyggnadsarbetena beräknades till 375,000 kronor.

Vid anmälan den 3 januari 1941 (proposition nr 2, sid. 301) av byggnadsfrågan för bland annat Lunds dövstumskola förklarade jag mig vid besök på ort och ställe ha kommit till den uppfattningen, att frågan om till- och ombyggnad av denna skola borde tagas under förnyad omprövning från den

förutsättningen, att externatsystem i ökad utsträckning borde tillämpas vid skolan. Sådan utredning har dock ännu icke kommit till stånd.

Enligt den i det föregående lämnade redogörelsen har skolöverstyrelsen icke ansett möjligt, att Lundaskolan skulle redan hösten 1942 kunna mottaga det ökade elevantal, som skulle erfordras, därest en av de nuvarande upptagningsskolorna skulle nedläggas. Visserligen kunde skolan, som vore ordnad som inter-externat, tänkas genom externering av flertalet av de överflyttade eleverna — beräknade till närmare 40 — sörja för bostäder åt dem. Däremot syntes det icke möjligt att inom nuvarande byggnader bereda utrymmen till lärosalar för de tillkommande klasserna.

I det föregående har jag framhållit önskvärdheten av att åtgärder vidtagas, ägnade att sätta dövstumskolorna i Härnösand och Lund i stånd att kunna mottaga ett ökat elevantal. Det synes mig därför angeläget, att den beslutade nybyggnaden för dövstumskolan i *Härnösand* må komma till utförande snarast möjligt. Det förtjänar även framhållas, att de nuvarande dövstumskollokalerna ansetts lämpligen bära tagas i anspråk för militärt ändamål. Med hänsyn till det anförda förordar jag, att de för påbörjande av nybyggnadsföretaget tillgängliga anslagsmedlen, enligt det föregående omkring 790,000 kronor, skola få disponeras oberoende av de förutsättningar, som eljest gälla för disponerandet av dylika beredskapsanslag. Återstoden av de erforderliga anslagsmedlen torde få äskas av nästa års riksdag.

Departementschefen.

Dövstumskolan i *Lund* torde, därest externatsystem i ökad utsträckning kommer till användning, vilket jag enligt det föregående förutsatt skola bli fallet, kunna utan mera betydande svårigheter mottaga ett 40-tal nya elever. Vissa nya lärosalar erfordras dock, vilka torde kunna erhållas genom uppdelning av befintliga utrymmen. I samband härmed torde bära utföras sådana reparations- och ombyggnadsarbeten, som skulle erfordras även utan ökning av elevantalet. Dessa arbeten torde dock för närvarande bära inskränkas till vad som kan anses oundgängligen nödvändigt. Enligt vad jag under hand från byggnadsstyrelsen inhämtat, torde de erforderliga byggnadsarbetena kunna hållas inom en kostnadsram av 300,000 kronor.

För att dövstumskolans i *Växjö* lokaler skola kunna göras lämpade för den av mig i det föregående förordade omorganisationen erfordras, såsom av den lämnade redogörelsen framgår, tämligen betydande ombyggnadsarbeten, kostnadsberäknade till omkring 375,000 kronor. Det framlagda ombyggnadsförslaget torde kunna i huvudsak godtagas med de modifikationer, som förordats av skolans rektor och skolöverstyrelsen. Jag förutsätter dock, att förslaget underkastas sakkunnig granskning i besparingssyfte. Det undantrager sig för närvarande mitt bedömande, huruvida kostnadssumman skall kunna reduceras under nämnda belopp, 375,000 kronor; jag anser mig fördenskull bära tills vidare räkna med nämnda kostnadssumma.

Dövstumskolan i *Växjö* är för närvarande tagen i anspråk för visst militärt ändamål. Det torde emellertid få förutsättas, att lokalerna skola få ånyo

disponeras för sitt egentliga ändamål inom sådan tid, att ifrågavarande byggnadsarbeten skola kunna åtminstone i huvudsak slutföras under loppet av nästa budgetår. Kostnaderna för de reparationer, som föranledas av ianspråktagandet av lokalerna för militärt ändamål, torde av praktiska skäl böra bestridas i samma ordning som kostnaderna för övriga ifrågasatta ändringsarbeten.

Jag beräknar alltså för byggnadsarbeten vid dövstumskolorna i Lund och Växjö ett belopp av sammanlagt (300,000 + 375,000 =) 675,000 kronor erforderligt. För bestridande av sagda kostnader finnas för närvarande tillgängligt ett belopp av 225,000 kronor av förutnämnda, på tilläggsstat II för budgetåret 1940/41 anvisande reservationsanslag (B). Detta belopp, 225,000 kronor, har visserligen avsetts för dövstumskolorna i Vänersborg, men vid bifall till vad jag i det föregående förordat bör beloppet givetvis icke för närvarande disponeras för nämnda ändamål. Beloppet torde i stället — oberoende av de för B-anslag gällande förutsättningarna — få disponeras för byggnadsarbetena i Lund och Växjö. För sistnämnda ändamål erfordras alltså ytterligare ett belopp av (675,000 — 225,000 =) 450,000 kronor, vilket belopp torde böra anvisas såsom kapitalinvesteringsanslag på tilläggsstat II för budgetåret 1941/42. En förutsättning för igångsättande av dessa arbeten är givetvis, att deras fullföljande icke äventyras av brist på arbetskraft eller materiel.

IV. Hemställen.

Under återopande av vad i det föregående anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

1. bemyndiga Kungl. Maj:t att, med tillämpning tills vidare från och med budgetåret 1942/43, vidtaga de ändringar i personalförteckningen för läroanstalterna för blinda, som föranledas av vad jag i det föregående anförts;
2. godkänna följande avlöningsstat för läroanstalterna för blinda, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1942/43:

Avlöningsstat.

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, förslagsvis	kronor 236,600
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämde av Kungl. Maj:t	» 2,600
3. Avlöningar till vård- och ekonomipersonal, förslagsvis	» 85,500
4. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal	» 8,500
5. Rörligt tillägg, förslagsvis	» 42,300

Summa kronor 375,500;

3. till *Läroanstalter för blinda: Avlöningar* för budgetåret 1942/43 anvisa ett *förslagsanslag* av kronor 375,500;

4. till *Läroanstalter för blinda: Omkostnader* för budgetåret 1942/43 anvisa ett *förslagsanslag* av kronor 200,600;

5. såsom kapitalinvestering i statens allmänna fastighetsfond till *Ombyggnads- och inredningsarbeten vid institutet och förskolan för blinda å Tomtebodå* för budgetåret 1942/43 anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 6,600;

6. bemyndiga Kungl. Maj:t att, med tillämpning tills vidare från och med budgetåret 1942/43, vidtaga de ändringar i personalförteckningen för vårdanstalten i Lund för blinda med komplicerat lyte, som föranledas av vad jag i det föregående anført;

7. godkänna följande avlöningsstat för vårdanstalten i Lund för blinda med komplicerat lyte, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1942/43:

Avlöningsstat.

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	kronor 69,900
2. Arvode och särskild ersättning, bestämd av Kungl. Maj:t	» 800
3. Avlöningar till vård- och ekonomipersonal, <i>förslagsvis</i>	» 103,500
4. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal	» 16,200
5. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	» 22,600

Summa kronor 213,000;

8. till *Vårdanstalten i Lund för blinda med komplicerat lyte: Avlöningar* för budgetåret 1942/43 anvisa ett *förslagsanslag* av kronor 213,000;

9. till *Vårdanstalten i Lund för blinda med komplicerat lyte: Omkostnader* för budgetåret 1942/43 anvisa ett *förslagsanslag* av kronor 101,500;

10. besluta, att specialskolan och fortsättningsskolan för skriv-teckenelever i Gävle skola nedläggas med utgången av budgetåret 1941/42 samt att från samma tidpunkt skall i huvudsaklig överensstämmelse med av vad mig i det föregående förordats inrättas en vårdanstalt för dövstumma med komplicerat lyte, omfattande ett skolhem samt ett arbetshem för män och ett för kvinnor;

Kungl. Maj:ts proposition Nr 246.

11. besluta, att en av de nuvarande upptagnings-skolorna för dövstumma barn skall nedläggas med utgången av budgetåret 1942/43;

12. besluta, att fortsättningsskolan i Växjö för talunder-visade flickor skall från och med budgetåret 1943/44 om-organiseras på sätt av mig i det föregående förordats;

13. godkänna följande personalförteckning för läroan-stalterna för dövstumma, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1942/43:

Befattning.	Personalförteckning.	Lönegrad.
	<i>Tjänstemän å ordinarie stat.</i>	
	1 rektor, avlöningsgrupp II	E 4
	4 rektorer, » III	E 3
	1 rektor, » IV	E 2
	53 lärare i kunskapsämne	A 20
	<i>Anm.:</i> En av dessa befattningar såsom lärare i kunskaps-ämne skall tills vidare hållas obesatt.	
	2 lärare i gymnastik med lek och idrott	A 20
	7 arbetslärare i fortsättningsskola	A 15
	1 skolkökslärarinna	A 15
	2 skolköks- och kindergartnlärarinnor	A 15
	11 arbetslärare i barndomsskola	A 11
	4 slöjdlärarinnor	A 11
	2 kindergartnlärarinnor	A 11
	1 kindergarten- och gymnastiklärarinna	A 11
	1 maskinist av 2:a klass	A 9
	<i>Anm.:</i> Förestående befattning må tillsättas endast i mån av inträffande ledighet å den å övergångsstat uppförda maskinistbefattningen.	
	6 husmödrar	A 7
	7 vaktmästare	A 6
	4 sjuksköterskor	A 6
	<i>Tjänstemän å övergångsstat.</i>	
	1 rektor, avlöningsgrupp III	E 3
	1 maskinist	A 10
	3 slöjdlärarinnor	A 8
	<i>Extra ordinarie tjänstemän i högre lönegrad än den 20:e.</i>	
	1 föreståndare	Eo 26
	<i>Anm.:</i> Förestående befattning må tillsättas endast i mån av inträffande ledighet å den å övergångsstat uppförda rektorsbefattningen.	
	1 föreståndare	Eo 22;

14. godkänna följande avlöningsstat för dövstumskolorna, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1942/43:

A v l ö n i n g s s t a t .

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	kronor	639,000
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, <i>förslags-</i> <i>vis</i>	»	23,950
3. Avlöningar till vård- och ekonomi- personal, <i>förslagsvis</i>	»	226,500
4. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal, <i>förslagsvis</i>	»	165,000
5. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	»	140,550

Summa kronor 1,195,000;

15. till *Dövstumskolorna*: *Avlöningar* för budgetåret 1942/43 anvisa ett *förslagsanslag* av . . kronor 1,195,000;

16. till *Dövstumskolorna*: *Omkostnader* för budgetåret 1942/43 anvisa ett *förslagsanslag* av . . . kronor 580,000;

17. medgiva, att det å tilläggsstat II för budgetåret 1940/41 anvisade reservationsanslaget (B) å 725,000 kronor till Om- och nybyggnadsarbeten vid dövstumskolorna må tagas i anspråk oberoende av de för dylikt anslag eljest gällande förutsättningarna;

18. såsom kapitalinvestering i statens allmänna fastighetsfond till *Om- och nybyggnadsarbeten vid dövstumskolorna* å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1941/42 anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 450,000.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

G. v. Krusenstjerna.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING.

	Sid.
I. Åtgärder för rationalisering av dövstumskolväsendet	2
1. Nuvarande förhållanden	2
2. Specialskolan och fortsättningsskolan i Gävle	7
3. Upptagningskolorna å Manilla och i Vänersborg	32
4. Specialskolan för oegentligt dövstumma i Örebro	51
5. Fortsättningsskolan för dövstumma flickor i Växjö	55
II. Lönereglering för viss personal vid lantbruksskolan för dövstumma	70
III. Anslagsberäkningar m. m.	76
1. Läroanstalter för blinda: Avlöningar	76
2. Läroanstalter för blinda: Omkostnader m. m.	79
3. Vårdanstalten i Lund för blinda med komplicerat lyte: Avlöningar	84
4. Vårdanstalten i Lund för blinda med komplicerat lyte: Omkostnader	86
5. Dövstumskolorna: Avlöningar	88
6. Dövstumskolorna: Omkostnader	95
7. Vissa byggnadsfrågor vid dövstumskolorna	99
IV. Hemställan	102